

**Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
Факультет міжнародних відносин
Кафедра країнознавства і міжнародних відносин**

**ЛАЖНІК В. Й.,
МАНДРИК І. П.**

КРАЇНОЗНАВСТВО

Навчально-методичний комплекс дисципліни

Луцьк

2017

УДК 913(100)

ББК 26.89я73

Л 16

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 6 від 15 березня 2017 р.)

Рецензенти:

Маковецька Л. О. – кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Майстер А. А. – кандидат географічних наук, старший викладач кафедри туризму Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

Л 16 Лажнік В. Й., Мандрик І. П. **Країнознавство** : навчально-методичний комплекс дисципліни. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2017. – 95 с.

Подано робочу програму навчальної дисципліни, яка містить опис і структуру навчальної дисципліни, тематику лекційних, практичних і самостійних занять, питання для підсумкового контролю, критерії оцінювання тощо, а також методичні рекомендації для виконання практичних робіт, завдання для самостійної роботи, тестові завдання для самоконтролю за змістовими модулями, короткий словник термінів, список рекомендованої літератури.

Рекомендовано студентам 1 курсу факультету міжнародних відносин напряму підготовки 29 «Міжнародні відносини».

УДК 913(100)

ББК 26.89я73

© Лажнік В. Й., Мандрик І. П., 2017

© Східноєвропейський національний

ЗМІСТ

Передмова	4
Робоча програма навчальної дисципліни	6
Методичні вказівки для виконання практичних робіт	39
Завдання для самостійної роботи студентів	43
Тестові завдання для самоконтролю	48
Короткий словник основних термінів і понять	64
Методичне забезпечення	77
Список рекомендованої літератури	78

ПЕРЕДМОВА

«Країнознавство» – одна з найважливіших фундаментальних навчальних дисциплін у системі підготовки фахівців із міжнародних відносин, що навчаються за напрямом 29 «Міжнародні відносини». Предметом вивчення навчальної дисципліни є комплексні країнознавчі характеристики країн Європи, Азії, Північної та Південної Америки, Африки, Океанії та Австралії. Країнознавство є базовою дисципліною для подальшого вивчення дисциплін країнознавчого, регіонального, історичного й економічного циклів студентами, які навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки бакалаврів спеціальностей «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та «Міжнародні економічні відносини». Вона має зв'язки з такими навчальними дисциплінами, як політична географія країн світу, міжнародні економічні відносини, міжнародні відносини і світова політика, світова економіка, цивілізації світу, глобальні проблеми людства, історія міжнародних відносин та ін.

Метою навчальної дисципліни є формування знань про особливості та закономірності історичного, демографічного, економічного, суспільно-політичного розвитку країн світу, розміщення як світового господарства в цілому, так і його основних галузей в окремих регіонах і країнах світу, а також умінь з аналізу особливостей і специфіки сучасного розвитку найбільших країн світу.

Завдання навчальної дисципліни: На основі опанування програмою країнознавчого дослідження студенти повинні оволодіти знаннями про природні умови та ресурси країн, що вивчаються, виявляти особливості їх населення та його розселення, характерні риси демографічного й етнополітичного розвитку країн, встановлювати найважливіші етапи історичного розвитку, основні ознаки політичних систем і державного устрою, знати особливості, характерні риси та рівень соціально-економічного розвитку країн, напрями зовнішньої політики країн, їх участь у міжнародних відносинах та організаціях, внутрішні відмінності країн. Надзвичайно важливо усвідомити сутність найактуальніших проблем політичного, демографічного, соціального, економічного та культурного розвитку країн світу.

Студенти повинні знати:

- основні поняття й категорії дисципліни;
- структуру країнознавчої характеристики окремої країни чи регіону;
- особливості географічного положення країн, природних умов і ресурсів, демографічного й етнополітичного розвитку;
- історію розвитку країн, специфіку політичного устрою, державного ладу й правління;
- загальні особливості розвитку економіки країни, особливості розвитку й розміщення галузей промисловості та сільського господарства, транспорту й сфери послуг;
- основні напрями зовнішньої політики, товарну та географічну структуру зовнішньоекономічних зв'язків, особливості внутрішніх відмінностей у країнах;
- географічну номенклатуру задля закріплення знань про просторову організацію суспільно-політичного й соціально-економічного життя в окремих країнах.

Студенти повинні вміти:

- проводити аналіз та оцінку факторів, що визначають рівень розвитку та розміщення галузей господарства в окремих країнах;
- виявляти особливості й характерні риси природно-ресурсного потенціалу країн, історичного, політичного, демографічного й соціально-економічного розвитку;
- аналізувати галузеву й територіальну структуру господарства країн і регіонів;
- виявляти й оцінювати особливості й тенденції сучасних політичних і соціально-економічних процесів, які відбуваються в країнах;
- досліджувати територіальні відмінності в сучасному розвитку країн світу;
- складати комплексну країнознавчу характеристику окремих країн;
- аналізувати статистичні й картографічні джерела;
- наносити на контурну карту країн найважливіші географічні об'єкти та соціально-економічну інформацію тощо.

Навчально-методичний комплекс дисципліни розроблений відповідно до освітньо-кваліфікаційної програми підготовки бакалаврів напряму 29 «Міжнародні відносини». Він включає опис, програму та структуру навчальної дисципліни, тематику лекційних, семінарських, практичних та самостійних занять, питання для підсумкового контролю, критерії оцінювання, а також методичні рекомендації для виконання практичних робіт, завдання для самостійної роботи студентів, тестові завдання для самоконтролю за змістовими модулями, короткий словник термінів з дисципліни, список рекомендованої літератури.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 5	29 «Міжнародні відносини»	Денна форма навчання
	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Освітні програми: «Міжнародні відносини»; «Міжнародні економічні відносини»; «Суспільні комунікації»; «Регіональні студії»; 292 «Міжнародні економічні відносини»	Нормативна навчальна дисципліна
Модулів – 2	Бакалавр	Рік підготовки – 1
Змістових модулів – 2		Семестр – 1
		Лекції – 44 год.
		Практичні (семінари) – 28 год.
Консультації – 10 год.		
Загальна кількість годин – 150 год.	Самостійна робота – 68 год.	
Тижневих годин: Аудиторних – 4 год. Самостійної роботи – 4 год.		Форма контролю – екзамен

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Країнознавча характеристика країн Європи та Азії

Тема 1. Загальна характеристика Європи. Країни Західної Європи.

Площа та склад регіону. Формування політичної карти Європи. Особливості природних умов і ресурсів. Характерні риси населення та розселення. Місце європейських країн у світовій політиці та економіці. Рівень соціально-економічного розвитку країн. Підходи до регіоналізації Європи. Два великих субрегіони – Західний (країни з усталеною ринковою економікою) і Східний (постсоціалістичні країни). Регіоналізація за географічною ознакою – Західна Європа, Північна Європа, Південна Європа, Центрально-Східна Європа, Південно-Східна Європа.

Європейський Союз (ЄС) як найбільший регіон країн у межах Європи. Історія формування та етапи розширення ЄС. ЄС-28. Інституційна система ЄС. Органи керівництва ЄС. Основні цілі ЄС. Спільні політики ЄС. Регіональна політика ЄС. Перспективи розширення ЄС. Міжнародні організації в Європі.

Західна Європа – один з головних центрів розвитку світової економічної системи. Склад регіону, групування країн. Головні історичні риси суспільно-політичного розвитку країн регіону. Політична карта Західної Європи у XXI ст. Рівень економічного розвитку окремих країн регіону.

Характерні риси політико- й економіко-географічного положення. Зміни в ЕГП окремих країн регіону після Другої світової війни, після об'єднання двох частин Німеччини. Недостатня забезпеченість багатьма видами мінеральної сировини для розвитку промисловості. Природно-ресурсний потенціал, вплив природних умов і ресурсів на ведення сільського господарства.

Населення. Різномірний етнічний склад. Високий ступінь заселеності території. Зайнятість населення. Найбільші агломерації й мегаполіси. Соціальне становище населення.

Господарство. Високі темпи розвитку економіки в післявоєнний час. Створення нових виробництв на базі досягнень НТР. Реконструкція промисловості та інших сфер господарства. Значення ТНК. Роль державного сектору в економіці. Регіональні проблеми розвитку «проблемних регіонів». Висока концентрація фінансів. Ріст експорту капіталу. Структурні зміни в економіці країн регіону. Вплив світової економічної кризи на розвиток економіки країн регіону.

Промисловість. Електроенергетика. Залежність від імпорту палива та мінерально-сировинних ресурсів. Спад видобутку вугілля. Роль шельфу Північного моря у забезпеченні країн регіону нафтою та природним газом. Чорна й кольорова металургія. Машинобудування – провідна галузь промисловості країн регіону. Хімічна індустрія. Легка та харчова промисловість.

Сільське господарство, його характерні риси розвитку. Аграрні відносини й аграрна політика у країнах регіону. Галузева структура сільського господарства. Ступінь забезпеченості продовольством.

Транспортна система країн регіону. Роль окремих видів транспорту у вантажо- і пасажироперевезеннях. Роль морського транспорту. Найбільші порти. Удосконалення транспортної інфраструктури. Міжнародні транспортні коридори.

Соціальна сфера. Високий рівень розвитку галузей соціальної сфери. Освіта, наука, медицина, культура. Роль міжнародного туризму в економіці країн регіону.

Зовнішня політика й зовнішні економічні зв'язки. Роль держав регіону в експорті та імпорті. Взаємна торгівля країн регіону, найважливіші торгові партнери. Різні форми зовнішньоекономічної діяльності. Туризм і фрахт суден – одні з важливих статей доходів.

Тема 2. Країнознавча характеристика Німеччини.

Візитна картка країни. Економіко- й політико-географічне положення. Утворення двох німецьких держав після Другої світової війни та їх об'єднання. Склад території. Положення ФРН в центрі Європи. Значення морських кордонів. Роль судноплавства по Рейну та Дунаю. Транзитне положення на транс'європейських шляхах. Особливості політико-географічного положення.

Історичні особливості розвитку країни. Історія становлення державності германських племен. «Священна Римська імперія німецького народу». Розвиток німецьких феодальних держав у середні віки. Промислова революція та її наслідки для розвитку промисловості. «Пруський шлях» розвитку капіталізму в сільському господарстві. Утворення Німецької імперії. Перша світова війна та її наслідки для Німеччини. Веймарська республіка. Прихід фашистів до влади. Розв'язання Другої світової війни Німеччиною. Поразка Німеччини у Другій світовій війні. Поділ країни на зони окупації. Утворення ФРН і НДР. Розвиток двох

німецьких держав у 50-80-і роки XX ст. Об'єднання Німеччини. Проблеми сучасного суспільно-політичного розвитку країни.

Господарська оцінка природних умов і ресурсів. Характер рельєфу та його вплив на ступінь господарського освоєння території. Недостатня забезпеченість країни мінеральними ресурсами – важлива проблема розвитку її економіки. Агрокліматичні ресурси, відсутність значних площ родючих ґрунтів. Лісові та рекреаційні ресурси. Вплив господарської діяльності на природу.

Населення. Сучасна демографічна ситуація. Зовнішні міграції. Національний склад населення. Особливості розміщення населення. Урбаністична структура, формування міських агломерацій. Зайнятість та економічна структура населення.

Державний устрій і форма правління. Адміністративно-територіальний устрій. Політичні партії.

Історико-географічні особливості розвитку й загальна характеристика господарства. Економіка ФРН і НДР після Другої світової війни. Структура господарства в обох німецьких державах. Проблеми зрощення господарства, економічної й правової адаптації галузевих і територіальних структур після об'єднання ФРН та НДР. Соціальні проблеми.

Промисловість. Залежність від імпорту багатьох видів сировини та палива. Розвиток і розміщення електроенергетики. Чорна та кольорова металургія – їх залежність від імпортової сировини. Машинобудування й металообробка – провідна галузь німецької промисловості, особливості її розвитку та розміщення. Хімічна індустрія, її структура та розміщення. Легка та харчова промисловість. Проблеми розвитку промисловості.

Сільське господарство. Його особливості й рівень розвитку в двох німецьких державах. Фермерські господарства. Провідна роль високо інтенсивного тваринництва. Особливості розвитку й розміщення рослинництва та тваринництва. Спеціалізовані райони сільськогосподарського виробництва. Аграрна політика ЄС.

Транспортна мережа країни. Роль окремих видів транспорту. Головні напрями перевезень. Вдосконалення та модернізація транспортної інфраструктури. Соціальна сфера. Освіта, охорона здоров'я, культура, фінансово-кредитна та інші сфери. Географія рекреації й туризму. Зовнішня політика й зовнішні економічні зв'язки. Залежність країни від зовнішньої торгівлі. Товарна й географічна структура зовнішньої торгівлі. Роль Німеччини на світовому ринку. Іноземні інвестиції. Україна й ФРН.

Внутрішні відмінності. Особливості формування соціально-економічних районів на території Західної і Східної Німеччини. Сучасне економічне районування країни. Рейнсько-Вестфальський район – головна база розвитку економіки країни. Райони Східної Німеччини та проблеми їх подальшого розвитку. Найбільші міста й промислові центри країни. Берлін – столиця Німеччини.

Тема 3. Країнознавча характеристика Франції.

Загальні відомості про країну. Політико- й економіко-географічне положення. Склад і величина території. Заморські департаменти та території. Вузлове положення в Західній Європі. Зручність транспортно-географічного положення, приморське положення.

Історичні особливості розвитку країни. Виникнення Франкської держави. Франція у середні віки. Промисловий переворот і Велика Французька революція. Франція за часів Наполеона Бонапарта. Франція у Першій світовій війні, у міжвоєнний період, у Другій світовій війні. Післявоєнна націоналізація. Роль Франції у ЄС.

Природно-ресурсний потенціал. Різноманітність природних умов і ресурсів. Найважливіші природні ресурси: залізні руди, боксити, уран. Агрокліматичні й водні ресурси, їх вплив на спеціалізацію сільського господарства. Рекреаційні ресурси.

Населення. Чисельність, природний приріст, сучасна демографічна ситуація. Етнічний і релігійний склад. Значення міграцій. Етнополітична ситуація. Трудові ресурси та зайнятість населення. Урбанізація. Міські агломерації. Паризька агломерація. Сільське розселення.

Державний устрій. Адміністративно-територіальний поділ країни. Колоніальні володіння та їх статус. Політична система країни. Політичні партії.

Особливості розвитку й загальна характеристика господарства. Місце Франції у світовій економічній системі. Роль промислових монополій в економіці країни. Націоналізація окремих галузей господарства. Сучасні тенденції розвитку економіки.

Промисловість. Електроенергетика. Велика частка АЕС і ГЕС у виробництві електроенергії. Криза вугільної промисловості. Особливості розвитку й розміщення чорної та кольорової металургії. Галузева структура машинобудування, його розміщення. Хімічна, легка та харчова промисловість. Зрушення в розміщенні промисловості, нерівномірність локалізації. Промислові райони та вузли.

Сільське господарство. Особливості аграрних відносин. Висока продуктивність та інтенсивність сільськогосподарського виробництва. Галузева структура рослинництва й тваринництва. Значення зернового господарства та виноградарства. Рибальство. Сільськогосподарські райони. Вплив ЄС на розвиток галузі.

Транспортна система країни. Невиробнича сфера. Рівень розвитку фінансово-кредитної сфери, культури, освіти, охорони здоров'я та інших галузей. Туристсько-рекреаційний комплекс. Зовнішня політика й зовнішні економічні зв'язки. Товарна й географічна структура зовнішньої торгівлі. Значні обсяги експорту сільськогосподарської продукції. Роль іноземного туризму. Україна й Франція.

Внутрішні відмінності. Територіальні диспропорції в розміщенні господарства. Паризький район – економічне ядро країни. Париж – столиця Франції. Старі промислові райони – Північний і Східний. Найбільші міста та міські агломерації кожного економічного району.

Тема 4. Країнознавча характеристика Великобританії.

Загальні відомості про країну. Політико- й економіко-географічне положення. Склад території. Острівне положення. Положення на світових морських торгових шляхах. Близькість до високорозвинутих держав Західної Європи. Втрати попередніх стратегічних переваг ЕГП.

Історичні особливості розвитку країни. Виникнення перших державних утворень на території Англії. Розвиток Англії в середні віки. Об'єднання Англії та Шотландії. Торговий переворот та індустріалізація. Торгова й колоніальна експансія Англії. Створення Британської колоніальної імперії. Втрата Англією промислової й торгової гегемонії у світі. Великобританія у Першій світовій війні, у міжвоєнний період, у Другій світовій війні. Особливості суспільно-політичного розвитку країни на початку ХХІ ст.

Господарська оцінка природних умов і ресурсів. Роль моря й нафти шельфу Північного моря. Бідність мінеральних ресурсів. Земельні ресурси. Водні й агрокліматичні ресурси, їх вплив на розвиток землеробства та тваринництва. Лісові та рекреаційні ресурси. Екологічні проблеми.

Населення. Чисельність, природний приріст, сучасна демографічна ситуація. Етнічний склад населення, етнополітичні проблеми Ольстеру, Шотландії та Уельсу. Трудові ресурси й міграції населення. Особливості розміщення. Типи розселення та урбанізація. Найбільші конурбації. Сільське населення. Державний устрій. Сучасна політична система Великобританії. Великобританія – парламентська монархія. Політичні партії. Британська Співдружність Націй.

Особливості розвитку й загальна характеристика господарства. Значення державного втручання в господарство, форми та методи створення державного сектору. Роль іноземних монополій. Характерні риси британської економіки. Сучасна структура господарства.

Промисловість. Контрасти в рівнях розвитку нових і традиційних галузей промисловості. Зміни в електроенергетиці. Збільшення ролі атомної енергетики. Особливості розвитку та розміщення чорної й кольорової металургії. Машинобудування – провідна галузь британської промисловості. Найважливіші центри машинобудування. Хімічна промисловість, її структура та розміщення. Легка та харчова промисловість, географія їх розміщення. Найбільші промислові агломерації.

Сільське господарство. Збереження старих форм землеволодіння. Орендні відносини й фермерські господарства. Тваринництво – головна галузь сільського господарства. Географія рослинництва. Рибальство. Ступінь забезпеченості країни продукцією галузі.

Транспорт. Структурні особливості у співвідношенні різних видів транспорту. Роль морського транспорту. Найважливіші порти. Соціальна сфера. Банківсько-фінансова система. Основні риси географії туризму.

Зовнішня політика й зовнішні економічні зв'язки. Зовнішня торгівля. Структура експорту та імпорту. Посилення залежності від розвинутих країн. Головні торгові партнери. Експорт капіталу.

Внутрішні відмінності і міста. Відмінності в рівнях розвитку економіки Великобританії та її історичних областей – Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії. Південно-Східна Англія та Західний Мідленд – високорозвинуті індустріальні райони країни. Великий Лондон – найбільша промислова агломерація й столиця країни. Найбільші міста та міські конурбації кожного економічного району.

Тема 5. Країнознавча характеристика країн Північної Європи.

Загальні відомості про країни регіону. Склад і економіко-географічне положення регіону. Країни, що входять у регіон Північна Європа – Фінляндія, Швеція, Норвегія, Данія, Ісландія.

Господарська оцінка природних умов і ресурсів. Вплив моря на господарство країн. Мінеральні, гідроенергетичні, водні, лісові та природно-рекреаційні ресурси. Обмежена можливість сільськогосподарського використання території.

Населення. Чисельність і природний рух населення. Однорідність етнічного складу. Розміщення населення й урбанізація. Сільське населення. Структура зайнятості. Особливості сучасного державного устрою країн.

Загальна характеристика господарства. Роль Північної Європи у світовому господарстві. Високий рівень розвитку економіки. Державно-монополістичний капітал. Вузька спеціалізація основних галузей економіки. Провідні позиції промисловості.

Промисловість. Галузева структура, відмінності по країнах. Електроенергетика, роль ГЕС у виробництві електроенергії. Машинобудування – провідна галузь індустрії. Чорна та кольорова металургія. Лісова, деревообробна й целюлозно-паперова промисловість як галузі міжнародної спеціалізації. Рибопереробна та харчова промисловість. Територіальна структура промисловості.

Сільське господарство. Особливості аграрних відносин. Структура земельного фонду. Галузева спеціалізація й провідна роль молочного тваринництва. Свинарства в Данії та Швеції. Експортні галузі Данії. Важливе значення рибальства в Норвегії та Ісландії.

Транспорт. Роль морського транспорту у вантажоперевезеннях. Норвегія – «морський перевізник». Інші види транспорту.

Зовнішня політика й зовнішні економічні зв'язки. Висока залежність від зовнішньої торгівлі. Структура експорту та імпорту. Участь скандинавських країн у світовій торгівлі послугами та експорті капіталу. Роль іноземного туризму, фрахту. Україна й країни Північної Європи.

Країнознавча характеристика окремих країн регіону – Швеції, Фінляндії, Норвегії, Данії, Ісландії.

Тема 6. Країнознавча характеристика країн Південної Європи.

Загальні відомості про регіон. Склад регіону (Іспанія, Португалія, Греція, Італія, Андорра, Сан-Марино, Ватикан, Мальта, Гібралтар). Особливості ЕГП Піренейських країн і Греції. Положення в Середземномор'ї на важливих торгових шляхах. Історія розвитку південно-європейських країн.

Природно-ресурсний потенціал. Господарська оцінка природних умов і ресурсів окремих країн. Багатство Іспанії корисними копалинами. Гідроенергоресурси в Італії та Іспанії. Бідність на лісові ресурси. Сприятливі агрокліматичні умови для ведення субтропічного сільського господарства. Багаті та різноманітні рекреаційні ресурси.

Населення. Різноманітність національного складу населення в Іспанії. Однорідний етнічний склад населення Португалії та Греції. Чисельність і природний рух населення. Особливості розміщення. Рівень урбанізації. Зайнятість населення. Міграції населення. Особливості державного устрою та форми правління.

Загальна характеристика господарства. Історико-географічні особливості розвитку економіки країн регіону. Рівень розвитку господарства. Залежність від іноземного капіталу. Відсталість сільського господарства. Місце країн у світовій економіці.

Промисловість. Галузева структура. Її відмінності по країнах. Гірничодобувна промисловість Іспанії. Розвиток енергетики, чорної та кольорової металургії. Хімічна промисловість. Машинобудування. Традиційні галузі – легка та харчова. Особливості розміщення промисловості по країнах. Сільське господарство. Особливості аграрних відносин. Низький рівень розвитку сільського господарства. Галузева структура, її відмінності по країнах. Провідне значення овочівництва, вирощування субтропічних культур. Відсталість тваринництва.

Транспорт і соціальна сфера. Значення морського транспорту. Греція – один із світових перевізників. Інші види транспорту. Розвиток міжнародного туризму. Рівень розвитку галузей соціальної сфери.

Зовнішня політика країн. Зовнішні економічні зв'язки з країнами ЄС. Структура експорту та імпорту. Іноземний туризм та індустрія відпочинку. Країни Південної Європи й Україна.

Країнознавча характеристика окремих країн – Іспанії, Португалії, Греції, країн-карликів (Мальта, Андорра, Сан-Марино, Ватикан, Гібралтар).

Тема 7. Країнознавча характеристика Італії.

Загальні відомості про країну. Політико- й економіко-географічне положення. Склад і площа території. Положення Італії в центрі Середземноморського басейну. Сусідство з високорозвинутими країнами Європи. Особливості ЕГП материкової, півострівної й островної частин країни.

Природно-ресурсний потенціал. Вплив рельєфу на господарський розвиток країни. Бідність мінерально-сировинної бази. Гідроенергетичні ресурси. Агрокліматичні ресурси. Водні та лісові ресурси. рекреаційні ресурси. Еколого-економічні проблеми.

Населення. Чисельність і природний рух. Етнічний і соціальний склад. Масові міграції, напрямки міграційних потоків. Розміщення населення. Міське й сільське населення. Урбанізація. Найбільші агломерації. Зайнятість населення. Роль католицької церкви в житті Італії. Державний устрій і форма правління. Адміністративно-територіальний поділ. Автономні області. Політичні партії.

Історичні особливості розвитку країни. Історія заселення Апеннінського півострова. Стародавній Рим і Римська імперія. Розвиток Італії у середні віки. Об'єднання Італії. Італія у Першій світовій війні, у міжвоєнний період і в Другій світовій війні. Особливості суспільно-політичного розвитку Італії в 2-й половині XX ст. – на початку XXI ст.

Загальна характеристика господарства. Місце Італії у світовій економіці. Історичні особливості формування територіальної структури господарства. Концентрація виробництва. Територіальні диспропорції у розміщенні господарства. Роль державно-монополістичного капіталу. Сучасна структура господарства. Італія й ЄС. Регіональна політика в Італії та її результати.

Промисловість. Сучасна структура промисловості. Сильна залежність від зовнішніх ринків. Паливно-енергетичний комплекс. Залежність від імпорту нафти та кам'яного вугілля. Власні гідроенергоресурси. Чорна й кольорова металургія, залежність від імпорту сировини.

Машинобудування – провідна галузь промисловості. Розвиток транспортного машинобудування. Хімічна промисловість, її галузева структура, особливості розміщення. Експортне значення текстильної, взуттєвої та швейної промисловості. Територіальна структура промисловості.

Сільське господарство. Його роль в економіці країни. Аграрні відносини. Територіальні контрасти в інтенсивності сільськогосподарського виробництва. Провідна роль рослинництва. Особливе значення овочівництва та плідівництва. Зернове господарство. Низький рівень розвитку тваринництва. Основні напрями спеціалізації.

Транспорт і соціальна сфера. Автомобільний і залізничний транспорт. Найбільші магістралі-автостради. Трубопровідний транспорт, зростання його ролі. Роль морського транспорту, найважливіші порти. Розвиток галузей соціальної сфери.

Зовнішня політика й зовнішні економічні зв'язки. Місце Італії у світовій торгівлі. Товарна й географічна структура зовнішньої торгівлі. Особливе значення міжнародного туризму. Італія – важлива сфера прикладення капіталу.

Економічні райони. Різкі відмінності між Північчю та Півднем. Північно-Західна Італія – найважливіший індустріальний і сільськогосподарський район країни. Міста Мілан, Турін, Генуя – головні економічні центри країни. Північно-Східна Італія – район із середнім рівнем розвитку. Найбільші міста – Венеція, Болонья, Трієст. Центральна Італія – важливий район політичних й адміністративних функцій. Роль Риму. Ватикан – центр католицизму. Флоренція – місто-музей. Південна Італія – відсталий район країни. Головні риси господарства. Сицилія та Сардинія. Неаполь – головне місто району.

Тема 8. Країнознавча характеристика країн Центрально-Східної Європи.

Загальні відомості про країни регіону. Склад регіону. Власне Центральна Європа (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина), Центрально-Східна Європа (Білорусь, Україна), країни Балтії (Латвія, Литва, Естонія). Особливості економіко- й політико-географічного положення. Сусідство з високо розвинутими країнами Європи. Транзитне положення. Сторінки політичної та економічної історії. Формування сучасної політичної карти регіону. Рівні економічного й соціального розвитку країн.

Ресурсозабезпеченість та проблеми природокористування. Бідність мінерально-сировинної бази більшості країн регіону. Кам'яне вугілля – основа розвитку паливної промисловості та чорної металургії. Сприятливі агрокліматичні ресурси для ведення сільського господарства. Багаті рекреаційні ресурси.

Основні риси географії населення. Несприятлива демографічна ситуація в країнах регіону. Процеси урбанізації та найбільші міста. Етнічний і релігійний склад населення. Зовнішні міграції, їх наслідки. Зайнятість населення.

Загальна характеристика господарства. Рівні економічного й соціального розвитку країн. Зміст національних програм переходу до ринкової економіки та практика проведення реформ у країнах. Трансформація економіки країн регіону після вступу до ЄС.

Промисловість країн регіону. Провідна роль машинобудування. Проблеми розвитку галузей промисловості. Особливості їх розміщення. Сільське господарство, його галузева та територіальна структура. Провідна роль молочно-м'ясного тваринництва у більшості країн регіону. Реформування сільськогосподарського виробництва. Особливості аграрних відносин. Транспорт і соціальна сфера. Значення туризму в економіці країн регіону.

Зовнішня політика й зовнішні економічні відносини країн регіону, орієнтація на провідні європейські держави, відмова від державної монополії на зовнішньоекономічні зв'язки. Зміни пріоритетів розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, зміни товарної структури.

Країнознавча характеристика окремих країн – Чехії, Словаччини, Угорщини, Білорусі, країн Балтії, Балканських країн.

Тема 9. Країнознавча характеристика Польщі.

Загальні відомості про країну. Політико- й економіко-географічне положення. Склад і площа території. Вигідність положення: вихід до Балтійського моря, транзитні комунікації між Заходом і Сходом. Сусідство з країнами ЄС. Історія Польщі. Державний устрій і форма правління.

Природно-ресурсний потенціал та його вплив на господарський розвиток країни. Забезпеченість мінеральними ресурсами (кам'яне й буре вугілля, мідь, цинк, сірка, кам'яна сіль). Оцінка лісових і водних ресурсів. Рекреаційні ресурси. Охорона навколишнього середовища. Населення й трудові ресурси. Сучасна демографічна ситуація. Національний і релігійний склад населення. Особливості розселення та урбанізації. Зовнішні міграції.

Господарство. Особливості розвитку польської економіки у XX ст. Ринкові перетворення у 1990-х рр. Трансформація економіки Польщі після вступу до ЄС. Галузева структура й спеціалізація господарства. Провідна роль обробної промисловості. Спеціалізація на галузях машинобудування, хімічної та легкої промисловості. Територіальна структура промисловості.

Основні риси розвитку та розміщення сільського господарства, порайонні відмінності. Транспортна система, головні широтні й меридіональні магістралі. Роль морського транспорту. Рівень розвитку соціальної сфери. Рекреація й туризм. Зовнішня політика й зовнішньоекономічна діяльність країни. Україна й Польща.

Економічні райони. Вісім економічних районів: Центральний, Центральнo-Західний, Південно-Східний, Південний, Південно-Західний, Північний, Північно-Східний, Центральнo-Східний. Особливе місце Центрального району (індустріальний профіль району визначають два центри – Варшава й Лодзь). Центральнo-Західний і Південно-Східний райони – індустріально-аграрні. Південний і Південно-Західний – індустріальні райони, промисловість яких базується на власних корисних копалинах. Північний район – індустріальний район із розвинутим морським суднобудуванням. Північно-Східний і Центральнo-Східний – аграрно-індустріальні райони з комплексом галузей, що переробляють сільськогосподарську сировину.

Тема 10. Країнознавча характеристика Російської Федерації.

Загальні відомості про країну. Економіко- й політико-географічне положення. Склад і розміри території, морські та сухопутні кордони, прикордонні держави. Природні умови та ресурси. Вплив рельєфу на організацію господарського життя. Агрокліматичні ресурси. Земельні та ґрунтові ресурси. Водні й лісові ресурси. Багатство хвойними лісами. Різноманітність мінеральних ресурсів. Головні вугільні басейни, нафтогазоносні басейни й провінції. Рудні та нерудні корисні копалини. Біологічні та рекреаційні ресурси.

Історичні особливості розвитку країни. Київська Русь і давньоруські князівства. Татаро-монгольське іго й виникнення Російської централізованої держави. Росія у XIV–XVII ст. Особливості формування та розвитку Російської імперії. Росія в XIX – на поч. XX ст. Перша світова війна й Жовтнева революція в Росії. Радянська Росія у складі СРСР. Розпад СРСР і проголошення незалежності Російської Федерації. Росія в кінці XX – на поч. XXI ст. Роль Росії в СНД.

Населення. Чисельність населення та його динаміка. Сучасна демографічна ситуація: природний і механічний рух населення, статева й вікова структура населення, територіальні відмінності. Національний і релігійний склад населення. Проблеми мало чисельних народів. Етнонаціональні конфлікти. Розміщення населення. Міське й сільське населення та його розселення. Зайнятість населення. Сучасні проблеми трудових ресурсів. Безробіття. Територіальні відмінності в зайнятості, кваліфікації, освітньому рівні.

Господарство. Роль і місце Росії в економіці СНД і світу. Структура господарського комплексу. Висока частка сировинних галузей і галузей оборонного комплексу. Недостатній розвиток виробництва предметів споживання й соціальної сфери. Проблеми та перспективи

перебудови російської економіки на ринкові засади. Розвиток і розміщення найважливіших міжгалузевих комплексів і галузей. Паливно-енергетичний комплекс. Металургійний комплекс. Машинобудування та металообробка. Хімічна промисловість. Лісопромисловий комплекс. Легка й харчова промисловість. Сільське господарство. Транспортна система. Соціальна сфера. Географія туризму та рекреації.

Зовнішня політика й зовнішньоекономічні зв'язки. Товарна структура експорту та імпорту. Основні торговельні партнери. Внутрішні відмінності. Федеральні округи, економічні зони та економічні райони. Основні територіально-виробничі комплекси. Центральна Росія. Північний захід й Європейська Північ. Північний Кавказ. Урало-Поволжя. Сибір. Далекий Схід.

Тема 11. Країнознавча характеристика країн Центральної Азії.

Загальні відомості про регіон. Склад регіону. Особливості геополітичного й економіко-географічного положення країн регіону. Спільність природних умов. Багаті запаси нафти та природного газу в Казахстані, Туркменістані й Узбекистані. Обмеженість земельних ресурсів. Гідроенергетичні ресурси Таджикистану й Киргизії. Екологічні, водні проблеми та проблема Аралу.

Населення. Сучасні демографічні й міжнаціональні проблеми. Міграційні процеси. Проблеми працевлаштування. Низький рівень кваліфікації місцевих трудових ресурсів. Особливості державного устрою країн.

Особливості розвитку господарства в середньовічні часи, дореволюційний та радянський періоди. Сучасна економічна ситуація в регіоні. Виробнича спеціалізація господарського комплексу. Головні галузі промисловості. Паливно-енергетичний комплекс. Бавовнопромисловий комплекс – стержнева галузь економіки в країнах регіону. Спеціалізація на плідівництві й садівництві. Роль пасовищного та відгінного тваринництва в економіці. Низький рівень розвитку соціальної інфраструктури. Слабка транспортна забезпеченість регіону. Нерівномірність економічного розвитку окремих країн і територій. Зовнішня політика й зовнішні зв'язки країн. Країнознавча характеристика Казахстану, Узбекистану, Киргизії, Таджикистану й Туркменістану.

Тема 12. Країнознавча характеристика країн Південно-Західної Азії.

Загальні відомості про країни. Склад субрегіону. Історико-географічні області Південно-Західної Азії. Формування сучасної політичної карти. Головні особливості політико- та економіко-географічного положення регіону. Близькосхідна проблема.

Природно-ресурсний потенціал. Переважання аридних територій, проблема водних ресурсів. Великі запаси нафти й природного газу. Рудні корисні копалини та хімічна сировина. Водні ресурси. Бідність земельного фонду. Рекреаційні ресурси.

Населення. Сучасна демографічна ситуація в регіоні. Статева та вікова структура населення. Міграційні потоки. Особливості етнічного складу, головні мовні групи, роль релігійних традицій. Етнорелігійні конфлікти. Області найбільшої концентрації населення. Низький рівень урбанізації. Зайнятість населення. Державний устрій країн.

Господарство. Аграрно-сировинний напрям господарства. Відмінності в рівнях соціально-економічного розвитку та структурі господарства. Низький рівень розвитку обробної промисловості. Економіка нафтодобувних країн субрегіону. Основні райони нафтовидобутку й нафтопереробної промисловості. Значення кустарних промислів і ремесел. Особливості розвитку сільського господарства. Значення іригації в регіоні. Основні галузі рослинництва та тваринництва. Особливості розвитку транспорту в субрегіоні. Соціальна сфера. Роль туризму в економіці окремих країн. Зовнішня політика й зовнішні економічні зв'язки країн субрегіону.

Країнознавча характеристика країн Закавказзя, Ірану, Іраку, Ізраїлю, нафтодобувних країн Перської затоки.

Тема 13. Країнознавча характеристика Туреччини.

Загальні відомості про країну. Геополітичне й економіко-географічне положення країни. Міжнародне значення проток Босфор і Дарданелл. Історія турецької державності. Природно-ресурсний потенціал. Багатство й різноманітність корисних копалин. Бідність на нафту та природний газ. Обмеженість водних ресурсів.

Історичні особливості розвитку країни. Сучасна демографічна ситуація. Національний і релігійний склад населення. Міграційні процеси й урбанізація. Курдська проблема. Надлишок трудових ресурсів, проблеми їх використання.

Особливості розвитку господарства. Туреччина – нова індустріальна країна третьої хвилі. Структура й географія промисловості та сільського господарства. Різкі відмінності в спеціалізації та рівнях розвитку між приморськими та внутрішніми районами. Транспорт, його недостатній розвиток. Невиробнича сфера. Туризм. Зовнішня політика й зовнішні економічні зв'язки. Характеристика Західного, Центрального та Східного економічних районів. Стамбул й Анкара – головні політичні та економічні центри країни.

Тема 14. Країнознавча характеристика Індії.

Загальні відомості про країни Південної Азії. Історія виникнення державних утворень у Південній Азії. Сучасна політична карта субрегіону. Особливості політико- й економіко-географічного положення регіону. Природно-ресурсний потенціал країн регіону. Складність демографічної ситуації та проблеми, які виникають внаслідок високого природного приросту населення. Відмінності в рівнях соціально-економічного розвитку. Провідна роль сільського господарства й гірничодобувної промисловості. Роль країн Південної Азії у міжнародному територіальному поділі праці.

Політико- та економіко-географічне положення Індії. Значення центрального положення в Південній Азії. Індійсько-пакистанські відносини.

Природно-ресурсні фактори. Особливе значення покладів залізних та марганцевих руд, мусковіту. Наявність кам'яного вугілля, недостатність коксівного вугілля та нафти. Значні земельні ресурси. Нестача водних ресурсів. Проблеми природокористування. Лісові ресурси.

Історичні особливості розвитку країни. Індія у стародавні та середньовічні часи. Колонізація Індії. Проголошення незалежності та історія формування території. Адміністративно-територіальний поділ: штати й союзні території, їх статус. Політична система Індії.

Населення. Сучасна демографічна ситуація в країні. Соціальні проблеми, пов'язані з високими темпами приросту населення. Густота населення, його розселення по території. Темпи урбанізації, розміщення найбільших міських агломерацій. Індія – багатонаціональна країна. Кашмірська та пенджабська проблеми. Трудові ресурси, рівень освіти.

Господарство. Роль державного сектору й колишнього СРСР у становленні індійської економіки. Галузева та територіальна структура промисловості. Швидкі темпи розвитку машинобудування й металообробки. Сільське господарство, його структура. Головні землеробські зони. Основні продовольчі та експортні культури, їх розміщення. Низький рівень розвитку тваринництва. Рівень розвитку транспорту. Невиробнича сфера. Розвиток міжнародного туризму. Зовнішньоекономічна політика держави.

Економічні райони Індії. Північно-Східний, Західний та Південний райони – найбільш економічно розвинуті райони країни. Найбільші міста: Мумбай, Колката, Ченнай. Столиця – Нью-Делі.

Тема 15. Країнознавча характеристика країн Південно-Східної Азії.

Загальні відомості про країни регіону. Склад території, історія країн, особливості формування сучасної політичної карти субрегіону. Особливості економіко-географічного положення на перетині важливих морських торгових шляхів. Широкі можливості розвитку

зовнішніх зв'язків. Природні умови та ресурси. Багатство водних ресурсів. Світове значення родовищ мінеральної сировини (олова, вольфраму, хромітів, нафти тощо). Недостатня вивченість природних умов і ресурсів. Земельні ресурси півострівної й острівної частини території. Рослинність. Запаси деревини, її якісний склад.

Історичні особливості розвитку країн регіону. Населення. Процес формування націй. Різноманітність етнічного складу, найбільші народності. Міжнаціональні проблеми. Релігійний склад населення. Сучасна демографічна ситуація. Нерівномірність розселення населення. Невисокий рівень урбанізації. Найважливіші міста і міські агломерації. Трудові ресурси. Структура зайнятості.

Господарство. Аграрно-сировинний характер, переважає значення сільського господарства й галузей добувної промисловості. Нові індустріальні країни першої та другої хвилі. Відмінності у рівнях розвитку країн. Темпи індустріалізації, особливості галузевої структури промисловості. Недостатній розвиток енергетики й галузей важкої промисловості. Тропічне землеробство. Галузева структура рослинництва. Тваринництво. Основні землеробські та скотарські райони. Продовольча проблема. «Зелена революція». Рибальство. Лісове господарство.

Транспорт. Негуста мережа залізниць й автошляхів. Роль морського й авіаційного транспорту. Сінгапур – найбільший морський порт субрегіону й один із найбільших у світі. Рівень розвитку невиробничої сфери. Міжнародний туризм. Зовнішня політика. Зовнішні економічні зв'язки. Значення діяльності АСЕАН в розвитку країн субрегіону.

Тема 16. Країнознавча характеристика Китайської Народної Республіки.

Сучасна політична карта субрегіону Східна Азія. Історія виникнення державних утворень в регіоні. Особливості політико- й економіко-географічного положення. Природно-ресурсний потенціал. Відмінності в рівнях соціально-економічного розвитку країн субрегіону. Типи країн за рівнем розвитку і спеціалізацією господарства. Коротка країнознавча характеристика Монголії, Республіки Корея, КНДР.

Китайська Народна Республіка – найбільша країна Східної Азії. Політико- й економіко-географічне положення. Тайвань як 24-та китайська провінція. Гонконг (Сянган) і Макао (Аоминь) – спеціальні адміністративні райони Китаю як «анклави» капіталізму.

Господарська оцінка природних умов і ресурсів. Особливості рельєфу та клімату. Мінерально-сировинні ресурси: багатство й різноманітність. Водні та гідроенергетичні ресурси, нерівномірність їх поширення. Бідність на лісові ресурси. Біологічні ресурси.

Історія заселення території. Виникнення централізованих держав. Китай у стародавні й середньовічні часи. Китай у XVI–XIX ст. Перетворення Китаю у напівколонію європейських держав. Сінхайська революція 1911 р. Розвиток Китаю у 20–40-і роки XX ст. Утворення КНР. Особливості розвитку соціалізму в Китаї в 50–90-і роки XX ст. Соціально-економічні перетворення в Китаї в кінці XX – на початку XXI ст.

Населення. Китай – найбільша за чисельністю населення країна світу. Динаміка чисельності населення, природний приріст. Особливості демографічної структури та структури зайнятості населення. Демографічна політика. Еміграція, хуацяо. Етнічний склад населення. Ханці й національні меншини. Національна політика. Автономні райони. Особливості розміщення населення. Переважання сільського населення. Внутрішні міграції. Міське населення. Найбільші китайські міста. Умови життя населення.

Державний устрій країни. Адміністративно-територіальний поділ. Автономні райони. Політична система суспільства. Комуністична партія – провідна політична сила китайського суспільства.

Загальна характеристика господарства. Розвиток господарства Китаю до 1949 р. Періоди соціально-економічного розвитку соціалістичного Китаю: створення основ соціалізму, політика «великого стрибка», культурна революція, революція «гайге». Успіхи економічного розвитку у 1990–2000-х роках. Зрушення в розміщенні господарства й трансформація економіки. Наслідки політики «відкритих дверей» і реформ у китайській

економіці. Спеціальні економічні зони, їх роль у розвитку економіки. Сучасна структура господарства.

Промисловість. Галузева структура й рівень розвитку. Диспропорції в галузевій структурі. Легка промисловість – провідна галузь. Характеристика окремих галузей промисловості. Територіальна структура промисловості. Головні промислові райони: Північно-Східний, Шанхайський, Сичуанський, Столичний, Південний, Центральний.

Сільське господарство, його роль в економіці країни. Рівень його розвитку. Структура земельного фонду. Поливне землеробство. Провідна роль рослинництва. Галузева структура рослинництва. Географія вирощування основних культур. Значення тваринництва, його структура й особливості розміщення окремих галузей. Проблеми розвитку сільського господарства.

Транспортна система країни. Поєднання сучасних і старих видів транспорту. Роль залізниць, морського транспорту. Значення річкового та морського судноплавства. Недостатній розвиток автомобільного й трубопровідного транспорту. Транспортні проблеми великих міст. Рівень розвитку галузей невиробничої сфери: освіти, науки, культури та охорони здоров'я. Головні наукові, культурні та фінансові центри. Рекреаційні зони і райони. Міжнародний туризм. Сянган (Гонконг) – головний торгово-фінансовий центр країни.

Зовнішня політика Китаю. Сучасна зовнішньоекономічна політика Китаю. Структура й географія зовнішньої торгівлі. Залучення іноземних інвестицій. Роль вільних економічних зон і портів у зовнішньоекономічних відносинах Китаю.

Внутрішні географічні відмінності Китаю. Сучасне економіко-географічне районування. Макрорегіони: Північно-Східний, Північний, Центрально-Південний, Східний, Південно-Західний, Північно-Західний.

Тема 17. Країнознавча характеристика Японії.

Загальні відомості про країну. Політико- й економіко-географічне положення Японії. Склад території, острівне положення. Територіальні претензії до Росії, «курильська проблема». Природні умови та ресурси. Обмеженість земельних ресурсів. Бідність на мінеральні ресурси, незабезпеченість сировиною й паливом. Водні та гідроенергетичні ресурси. Вплив рельєфу й фізико-географічного положення на ведення сільського господарства. Еколого-економічні проблеми.

Історія заселення території. Виникнення держави Ямато. Японія в середні віки. Буржуазна революція «Реставрація Мейдзі». Імперіалістична політика Японії в кінці XIX – на початку XX ст. Японія в період Першої світової війни. Мілітаризація Японії в 20–30-х роках XX ст. Японія в Другій світовій війні, її поразка й окупація США. Втрата колоній. Розвиток Японії в 2-й половині XX ст. Становлення Японії як одного із світових центрів сили.

Населення й державний устрій. Чисельність населення, його динаміка. Сучасна демографічна ситуація. Особливості розміщення населення, високий рівень урбанізації. Мегаполіс Токайдо. Соціальна структура та зайнятість населення. Особливості Конституції 1947 р. Адміністративно-територіальний устрій. Політичні партії.

Особливості розвитку й загальна характеристика господарства. Роль революції «Мейдзі» в економічному розвитку країни. Фактори розвитку японської економіки. Система державно-монополістичного регулювання економіки. Технополіси й технопарки. Сучасна галузева структура господарства. Роль Японії у міжнародному територіальному поділі праці.

Промисловість. Високий рівень виробничої концентрації. Високий ступінь залежності промисловості від імпорту сировини та палива. Головні галузі промисловості Японії. Машинобудування – серцевина японської промисловості. Територіальна концентрація промисловості. Тихоокеанський промисловий пояс.

Сільське господарство. Аграрні відносини. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва. Забезпеченість країни продовольством. Провідне значення рослинництва.

Галузева структура рослинництва. Високі темпи розвитку тваринництва. Роль рибальства й морського промислу.

Транспорт. Роль залізничного та автомобільного транспорту у вантажо- і пасажироперевезеннях. Роль морського транспорту в економіці країни. Найбільші морські порти й транспортні вузли. Рівень розвитку галузей невиробничої сфери. Освіта й наука, їх роль в економічному розвитку країни.

Сучасна зовнішня політика Японії. Зовнішні зв'язки. Значення зовнішньої торгівлі в економіці країни. Товарна структура експорту та імпорту. Експорт капіталу. Основні торгові партнери.

Внутрішні відмінності й міста. Три групи економічних районів за рівнем розвитку. Найбільш розвинуті економічні райони – Канто, Кінкі, Токай, Хокуріку. Периферійні райони Японії. Найбільші міста й агломерації в економічних районах. Столиця країни – м. Токіо.

Змістовий модуль 2. Країни Північної і Південної Америки, Африки, Океанії, Австралія

Тема 18. Країнознавча характеристика Сполучених Штатів Америки (США).

Загальні відомості про країну. Політико- й економіко-географічне положення. Склад і величина території. Особливості ЕГП та його вплив на розвиток господарства. Сусідство з Канадою таї Мексикою, близькість до країн Латинської Америки. Значення морських кордонів. Зручність транспортно-географічного положення на світових торгових шляхах. Зміни ЕГП в історичному аспекті.

Господарська оцінка природних умов і ресурсів. Фізико-географічне положення території. Рельєф і геологічна будова. Особливості природних умов як фактору впливу на розвиток господарства країни. Багатство природних ресурсів. Оцінка забезпеченості країни мінеральними ресурсами. Основні родовища нафти, природного газу, вугілля, залізних руд, руд кольорових металів та інших корисних копалин.

Агрокліматичні ресурси. Земельний фонд. Лісові ресурси. Водні та гідроенергетичні ресурси. Рекреаційні ресурси. Нерівномірність використання ряду територій. Еколого-економічні проблеми. Оцінка природних умов і ресурсів для розвитку провідних галузей господарства країни.

Населення. Чисельність населення, його динаміка. Етнічний, расовий і релігійний склад. Особливості формування американської нації. Роль імміграцій в минулому й сучасний період. Природний приріст. Трудові ресурси, рівень кваліфікації кадрів, соціально-класова структура. Особливості розміщення населення. Основні форми розселення. Внутрішні міграції. Сучасний рівень урбанізації та її форми: субурбанізація, рурбанізація, злиття міських агломерацій і формування мегалополісів. Найбільші мегалополіси: БосВаш, ЧіпПітс, СанСан. Сільське населення й розселення. Зайнятість населення.

Державний устрій. Адміністративно-територіальний поділ. Особливості американського федералізму. Структура державного апарату. Роль президента й Конгресу в політичному та економічному житті країни. Компетенція штатів. Основні політичні партії. Політико-територіальна структура американського суспільства.

Історичні особливості розвитку. Заселення території європейцями та колонізація земель. Англійські колонії та їх боротьба за незалежність. Утворення незалежної держави – США. Конституція 1787 р. Формування території країни. Експансія на захід, експлуатація негрів-рабів, історична обумовленість відмінностей між Північчю та Півднем. Характер колонізації Заходу. Промисловий розвиток північно-східних штатів. Фермерський шлях розвитку капіталізму Півночі й плантаційне рабство на Півдні. Громадянська війна 1861–1865 рр., відміна рабства. Закон про гомстеди. Швидкий ріст господарства в останній третині XIX ст. і вихід США на передові позиції у світі. Особливості розвитку господарства в першій

половині ХХ ст. Становлення США як найбільш розвинутої у промисловому відношенні країни світу. Розвиток монополістичного капіталізму. Зовнішньоекономічна експансія й загарбання колоній. США у Першій світовій війні. Розвиток США між двома світовими війнами. «Велика депресія» 1929–1933 рр. і загострення соціальних протиріч. Участь США у Другій світовій війні. Розвиток США у післявоєнний період. США й «холодна війна». Економічна могутність США. Структурні зміни в економіці США після Другої світової війни. Нерівномірність розвитку економіки. Постіндустріальний етап розвитку країни. Особливості суспільно-політичного розвитку країни в 90-ті роки ХХ ст.

Загальна характеристика господарства. Причини, які зумовили швидке зростання капіталістичного господарства в США. Особливості розвитку державно-монополістичного капіталізму. Високий рівень концентрації капіталу й виробництва. ТНК. Роль ВПК в економіці країни. Галузева структура господарства, її зміни під впливом НТР. Формування АПК й розвиток агробізнесу. Експортна спрямованість господарської діяльності. Високий ступінь розвитку транспорту та сфери нематеріального виробництва. Характерні риси територіальної структури господарства країни. Сучасні соціально-економічні умови.

Промисловість. Структурна організація промисловості. Висока ступінь концентрації виробництва й технічного оснащення. Структурні зміни в промисловості під впливом НТР. Провідні галузі промисловості, їх розміщення. Характеристика електроенергетики, вугільної, нафтової та газової промисловості. Проблеми атомної енергетики. Найбільші енергетичні комплекси. Чорна й кольорова металургія. Провідні галузі машинобудування й металообробки: автомобілебудування, авіаракетокосмічна, електротехнічна, електронна промисловість та інші галузі. Особливості розміщення галузей машинобудування. Хімічна промисловість, її склад і розміщення. Основні галузі легкої та харчової промисловості. Найважливіші промислові райони США й промислові пояси.

Сільське господарство. Передумови розвитку сільського господарства. Значення галузі в економіці країни. Аграрні відносини, особливості функціонування АПК. Положення фермерів. Сучасний агротехнічний рівень, технічне переозброєння виробництва. Агропромислова інтеграція. Регулювання сільськогосподарського виробництва.

Виробнича структура й особливості розміщення основних галузей. Висока концентрація виробництва сільськогосподарських культур: «пшеничний», «кукурудзяно-соевий» і «бавовниковий» та інші сільськогосподарські пояси. Напрями спеціалізації тваринництва. Молочне й м'ясне тваринництво, свинарство та вівчарство. «Молочний» і «м'ясний» пояси. Основні сільськогосподарські райони.

Транспорт. Широкий розвиток усіх видів транспорту. Транспортна система США. Співвідношення видів транспорту у внутрішніх вантажо- і пасажироперевезеннях. Роль залізничного транспорту. Особливе значення автомобільного транспорту. Основні напрямки трубопроводів. Значення Великих озер і р. Міссісіпі у внутрішніх перевезеннях. Морський транспорт, його значення у зовнішніх перевезеннях. Повітряний транспорт. Основні транспортні вузли.

Невиробнича сфера. Роль невиробничої сфери в економіці країни. Рівень розвитку науки й освіти. Технополіси й технопарки. Основні галузі обслуговування населення. Банківсько-фінансові корпорації й монополії.

Зовнішня політика й зовнішньоекономічні зв'язки. Зовнішня політика США в минулому. Сучасна зовнішня політика й геостратегія США. Участь США у міжнародних організаціях. Характерні риси зовнішньоекономічних відносин. Залежність від світових ринків. Роль американських ТНК в експорті капіталу. Експансія США в країни, що розвиваються. Структура експорту та імпорту. Головні торгові партнери. Міжнародний туризм. Відносини України й США: сучасні політичні, економічні та культурні зв'язки. Проблеми та перспективи розвитку країни.

Внутрішні відмінності й міста. Принципи районування країни. Основні риси головних економічних районів: Промислової Півночі, колишнього рабовласницького Півдня та колонізованого Заходу. Роль кожного із головних районів у сучасному господарстві США. Економічні райони другого порядку. Економічне районування США за В. М. Юрківським.

Основні галузі спеціалізації кожного з 12 економічних районів. Найбільші міста США: Нью-Йорк, Філадельфія, Чикаго, Детройт, Лос-Анджелес, Сан-Франциско, Даллас, Хьюстон. Столиця – Вашингтон.

Тема 19. Країнознавча характеристика Канади.

Загальні відомості про країну. Політико- й економіко-географічне положення. Склад території. Особливості ЕГП та їх вплив на розвиток господарства. Значення морського положення для зовнішньої торгівлі. Сусідство з США. Історія виникнення канадської держави. Канадський федералізм.

Господарська оцінка природних умов і ресурсів. Різноманітність природних умов. Багатства мінеральних, гідроенергетичних, лісових ресурсів. Рибні ресурси. Вплив природних умов на розвиток і розміщення сільського господарства та промисловості.

Населення. Чисельність і природний рух населення. Особливості формування канадської нації. Етнічний склад: англоканадці й франкоканадці. Квебекська етнополітична проблема. Українці в Канаді. Особливості розміщення населення. Рівень урбанізації.

Історія Канади. Заселення Канади індіанськими племенами. Відкриття узбережжя Канади норвезькими вікінгами. Колонізація Канади англіїцями й французами. Канада – британська колонія. Проголошення незалежності й створення Канадської федерації. Розвиток Канади в кінці XIX – на початку XX століття. Розвиток Канади після Другої світової війни. Федеративний державний устрій. Основні політичні партії.

Особливості розвитку й загальна характеристика господарства. Місце Канади у світовій економічній системі. Високий рівень промислового розвитку. Сучасні риси господарства, його економічна структура. Сировинний напрям економіки. Концентрація капіталу й централізація виробництва. Роль американського та іноземного капіталу в господарстві Канади. Проблема регіоналізму. Проблеми освоєння нових районів і крайня нерівномірність розміщення продуктивних сил.

Промисловість. Складність галузевої структури. Головні галузі промисловості, особливості їх розміщення. Енергетика, роль вугільної й нафтової промисловості. Гірничодобувна промисловість, її роль у територіальних зрушеннях господарства. Чорна та кольорова металургія. Машинобудування, хімічна промисловість. Лісопаперова промисловість, її масштаби й значення.

Сільське господарство. Високий рівень розвитку капіталістичних відносин у сільському господарстві. Висока експортність виробництва. Збільшення ролі тваринництва. Зернове господарство. Основні сільськогосподарські райони.

Транспорт. Роль автомобільного й залізничного транспорту у внутрішніх зв'язках. Основні вантажопотоки та їх напрямки. Морський і трубопровідний транспорт. Роль судноплавства по Великих озерах. Повітряний транспорт. Невиробнича сфера. Високий рівень розвитку галузей невиробничої сфери. Особливості розвитку та територіальної організації невиробничої сфери.

Зовнішня політика й зовнішньоекономічні зв'язки. Залежність Канади від зовнішніх ринків. Структура експорту та імпорту. США – основний торговий партнер. Міжнародний туризм.

Внутрішні відмінності. Найбільш розвинуті економічні райони: Центральний, Степовий та їх спеціалізація. Міста: Монреаль, Торонто. Столиця – Оттава. Міста Степового району. Далекий Захід – район нового освоєння, багатий природними ресурсами. Міста району: Ванкувер, Вікторія. Атлантичний район – один із найменш розвинутих районів. Основні промислові центри району: Галіфакс, Сент-Джонс. Канадська Північ – колонізований і малозаселений район. Основні гірничозаводські центри. Проблеми освоєння Півночі. Нова схема економіко-географічного районування Канади – шість економічних районів (Онтаріо, Квебек, Атлантичний район, Степові провінції, Британська Колумбія, Канадська Північ).

Тема 20. Країнознавча характеристика країн Середньої Америки.

Загальні відомості про країни регіону. Політична карта регіону й особливості її формування. Регіональна структура Середньої Америки (Месоамерики): Мексика, Центральна Америка, Вест-Індія. Географічне положення. Особливе значення морських кордонів і посилення значення тихоокеанського положення. Політико-географічне положення. Сусідство із США й латиноамериканськими країнами. Державний устрій країн. Політичні системи країн і регіональні організації. Федеративні держави регіону – Мексика та Сент-Кітс і Невіс.

Природні умови та природні ресурси країн Мезоамерики. Рельєф, клімат. Значення переважання гірського рельєфу та аридності клімату. Мінеральні, водні й біологічні ресурси. Висока забезпеченість Мексики нафтою, природним газом, вугіллям, марганцевою та залізною рудами, рудами кольорових металів. Умови ведення господарства. Роль рекреаційних ресурсів у розвитку країн. Обмеженість мінеральними, водними та земельними ресурсами країн Вест-Індії як негативний фактор в їхньому соціально-економічному розвитку.

Населення країн та його динаміка. Демографічна ситуація в країнах. Особливості розміщення й етнічного складу населення. Роль індіанського етнічного елементу. Етнічна різноманітність населення Вест-Індії, пов'язана з імміграцією європейців, рабів-негрів та вихідців з Азії. Корінне населення Центральної Америки. Міграційні процеси в регіоні. Урбанізаційні процеси в країнах регіону. Найбільші міські агломерації. Великий Мехіко. Мовна та релігійна структура населення. Низький життєвий рівень населення. Соціальна структура й зайнятість населення. Проблеми зайнятості населення.

Історія розвитку країн. Доколумбові цивілізації в Мексиці й Центральній Америці. Цивілізації майя та ацтеків. Колоніальні загарбання європейців. Іспанська колонізація території Месоамерики. Війна за незалежність іспанських колоній у Латинській Америці. Здобуття незалежності Гаїті та Мексикою, країнами Центральної Америки. Втрати державної території Мексики на користь США. Розвиток країн регіону в XIX – на початку XX ст. Будівництво Панамського каналу. Проголошення незалежності Куби. Громадянська війна в Мексиці й Конституція 1917 р. Країни регіону в період Першої та Другої світової війни. Куба – перша соціалістична країна Західної півкулі. Здобуття незалежності островами країнами Вест-Індії у 1960–1980-ті рр. Розвиток країн у кінці XX – на початку XXI ст.

Загальна характеристика господарства. Місце країн в економіці Латинської Америки й світу. Мексика – найрозвинутіша країна регіону. Специфіка соціально-економічного розвитку Куби. Місце іноземного капіталу в національній економіці країн. Темпи економічного розвитку.

Основні риси розміщення виробничих сил. Сільське господарство – основа економіки більшості країн регіону. Аграрні реформи в країнах регіону. Тропічне землеробство як галузь спеціалізації країн у міжнародному поділі праці. Спеціалізація сільського господарства на вирощуванні експортних культур. Монотоварність спеціалізації плантаційного господарства. Роль виробництва кави, бананів, цукрової тростини в економіці країн. Тропічне плідівництво. Цукрова промисловість. Особливості розміщення виробництва бананів, кофе, цукрової тростини. Слабкість внутрігосподарських зв'язків. Основні райони товарного і малотоварного землеробства. Тваринництво та рибальство. Промисловість країн. Швидкий розвиток нафтодобувної й нафтопереробної галузей промисловості, чорної та кольорової металургії, машинобудування, зокрема електротехніки та електроніки в Мексиці. Вплив економіко-географічного положення та політики перенесення «брудних виробництв» на створення в субрегіоні потужної нафтопереробної й нафтохімічної промисловості. Нові галузі промисловості. Вільні економічні зони – «макіладорас».

Транспортний комплекс. Місце й роль залізничного та автомобільного транспорту у транспортних зв'язках країн. Значення окремих видів транспорту для зовнішніх і внутрішніх зв'язків. Морський флот та найважливіші порти країн. Панамський канал і його роль у транспортному обслуговуванні світового морського флоту. Сфера послуг. Роль туризму в економіці країн. Місце країн у міжнародному поділі праці й світовій політиці. Зовнішня

політика й зовнішньоекономічні зв'язки країн регіону. Структура й напрямки зовнішньої торгівлі. Гаїті як найбідніша держава Латинської Америки. Пуерто-Ріко як американська модель для країн субрегіону.

Країнознавча характеристика Мексики. Внутрішні відмінності та міста Мексики.

Тема 21. Країнознавча характеристика країн Андської групи.

Загальні відомості про країни регіону. Склад і своєрідність субрегіону. Політична карта регіону. Площа й населення країн. Різноманітність природних умов і великі відмінності в рівнях економічного розвитку країн. ЕГП. Значення тихоокеанського положення. Найважливіші особливості геополітичного положення. Державний устрій країн.

Коротка характеристика природних ресурсів. Роль положення країн у системі Анд, проблеми широтних транспортних зв'язків. «Трьохповерхова» забудова території: узбережжя (крім Болівії), гірські басейни в Андах і заандські річкові басейни.

Значення великої та різноманітної мінерально-сировинної бази. Паливні ресурси. Нафта Венесуели, Перу, Еквадору й Болівії. Залізна руда Болівії. «Олов'яний пояс». «Мідний пояс» Чілі. Ресурси поліметалічних руд та інших мінеральних ресурсів. Лісові та водні ресурси. Земельні й риби ресурси. Рекреаційні ресурси країн.

Історія країн регіону. Історія доколумбових цивілізацій в Андах. Імперія інків. Іспанська колонізація країн регіону. Визвольна війна іспанських колоній в 1810–1826 рр. Велика Колумбія. Симон Болівар – національний герой країн регіону. Особливості історичного розвитку країн регіону в XIX–XX ст. Реформи соціально-політичного й економічного життя в країнах регіону. Диктатура Піночета в Чілі. Особливості розвитку країн на рубежі XX і XXI ст.

Населення та його динаміка. Етнічний склад. Роль індіанського населення, його частка в країнах субрегіону. Природний приріст й особливості статеві-вікової структури населення. Розміщення населення на узбережжі Тихого океану й у гірських районах. Система розселення «столиця – порт». Міграційні й урбанізаційні процеси в країнах регіону. Зайнятість населення.

Господарство. Економічні реформи в країнах в кінці XX ст. Чілі й Венесуела – нові індустріальні країни четвертої хвилі. Висока територіальна концентрація господарства в окремих районах. Рівень економічного розвитку країн. Чілійське «диво». Особливе значення в економіці країн гірничодобувної промисловості. Нафтогазопромисловий комплекс. Освоєння мінеральних і водних ресурсів Венесуельської Гуаяни. Чорна й кольорова металургія. Інші галузі промисловості. Плантаційне господарство багатолітніх тропічних культур. Зрошувальне землеробство. Відмінності в спеціалізації сільського господарства в країнах. Зона субтропічного землеробства в Чілі. Тваринництво. Морське рибальство.

Транспорт, його низький рівень розвитку. Основні транспортні магістралі й види транспорту. Невиробнича сфера. Зовнішня політика й зовнішні економічні зв'язки. Внутрірегіональна інтеграція. Одноманітність експортних товарів. Основні напрямки зовнішньоторговельних зв'язків. Внутрішні відмінності країн.

Тема 22. Країнознавча характеристика країн Ла-Платської групи.

Загальні відомості про країни регіону. Склад субрегіону та особливості географічного положення країн. Значення положення території країн у різних широтах. Роль положення субрегіону в південній півкулі, у перетворенні його в крупного експортера зерна й продукції тваринництва. Бразилія – найбільша країна Латинської Америки і одна з найбільших у світі. Політико-й економіко-географічне положення Бразилії. Сприятливі можливості для розвитку економічних зв'язків із сусідніми країнами. Значення виходу до Атлантичного океану й річкової системи Амазонки. Бразилія й Аргентина як одні з найбільш розвинутих країн Латинської Америки. Розміри й склад території. Особливості економіко-географічного положення в басейні Ла-Плати. Значення виходу до Атлантичного океану. Значна

віддаленість від основних економічних центрів світу. Уругвай і Парагвай як невеликі країни регіону.

Природно-ресурсні фактори. Різноманітність природних умов. Вплив рельєфу на територіальну організацію господарства. Наявність запасів світового значення лісових і водних ресурсів. Мінеральні ресурси, особливості їх територіальної диференціації. Світове значення рудних ресурсів. Агрокліматичні ресурси країн. Територія як потенційний ресурс розвитку країн. Природно-ресурсний потенціал Амазонії. Значення сприятливих агрокліматичних і ґрунтових ресурсів для розвитку господарства.

Населення. Сучасна демографічна ситуація в країнах регіону. Чисельність, природний приріст, етнічний склад населення. Переважання вихідців із Іспанії, Португалії та Італії. Українська діаспора в країнах регіону. Особливості формування бразильської та аргентинської націй. Розміщення основної маси жителів і головних міст на Атлантичному узбережжі. Сучасні урбанізаційні процеси. Найбільші агломерації. Великий Сан-Паулу й Великий Буенос-Айрес. Формування Бразильського мегалополісу. Заселення Амазонії й перенесення столиці Бразилії у внутрішні райони. Федеративний державний устрій Аргентини та Бразилії. Адміністративно-територіальний поділ країн.

Історія країн. Колонізація країн регіону Іспанією й Португалією. Особливості розвитку країн у XVI–XVIII ст. Визвольна війна за незалежність. Проголошення незалежності Парагваю (1811 р.), Аргентини (1816 р.), Бразилії (1822 р.) та Уругваю (1830 р.). Особливості історичного розвитку країн в XIX ст. Бразилія – країна, яка найпізніше ліквідувала рабство (1888 р.). Розвиток країн у XX ст. Процеси індустріалізації в кінці XX ст. та нерівномірність соціально-економічного розвитку на початку XXI ст.

Господарство. Неоднаковий рівень розвитку економіки серед країн субрегіону. Розвиток господарства країн у колоніальні та новітні часи. Місце країн у сучасній світовій економіці. Галузева структура господарства. Особливості економічного розвитку в 1980–1990-ті роки. Економічні кризи та їх вплив на сучасний розвиток господарства країн регіону. Роль іноземного капіталу в економіці країн. Бразилія, Аргентина й Уругвай як нові індустріальні країни. Розвиток обробної промисловості. Галузева структура промисловості та особливості її розміщення в країнах субрегіону. Освоєння паливно-енергетичних, лісових та інших ресурсів. Невисокий рівень промислового розвитку Парагваю.

Місце Бразилії в промисловому виробництві розвинутих капіталістичних країн. «Бразильська модель» розвитку економіки. Роль ТНК і значення державного сектору. Участь країни в МЕРКОСУР. Перетворення в індустріальну країну. Значення нових галузей добувної й обробної промисловості. Створення крупних виробничих комплексів і спорудження великих ГЕС. Потужності чорної металургії. Алюмінієва промисловість як приклад розвитку нових галузей. Програма «Великий Каражас». Машинобудування та його структура. Інші галузі промисловості, особливості їх розміщення.

Галузева структура промисловості Аргентини. Паливно-енергетична промисловість. Недостатня забезпеченість нафтою. Розвиток чорної й кольорової металургії, машинобудування. Значення галузей харчової промисловості в експорті країни. Основні промислові центри. Особлива роль Буенос-Айреса. Промисловий пояс від Буенос-Айреса до Росаріо. Посилення значення Кордови. Промисловість Уругваю й Парагваю. Розвиток сільського господарства. Зернове господарство й тваринництво міжнародного значення. Основні сільськогосподарські зони. Аграрні відносини у сільському господарстві. Роль плантаційного господарства тропічних і субтропічних культур. Галузева структура сільського господарства й головні експортні галузі. Бразилія – світовий кофейний лідер. Роль тваринництва в структурі виробництва сільськогосподарської продукції. Головні сільськогосподарські райони Бразилії. Зернове господарство аргентинської Пампи. Основні технічні культури й райони їх вирощування в Аргентині, Уругваї та Парагваї. Значення тваринництва в економіці країн. Формування агропромислових комплексів зернового господарства та тваринництва.

Транспорт і зовнішні зв'язки. Основні види транспорту. Значення різних видів транспорту в перевезеннях. Роль морського флоту у зовнішніх перевезеннях. Найбільші

порти. Роль Трансамазонського шосе у розвитку периферійних районів Бразилії. Трубопровідний транспорт. Невиробнича сфера. Основні галузі соціальної сфери. Рівень розвитку основних галузей невиноробничої сфери.

Зовнішня політика кран. Інтеграційні процеси в регіоні. Участь у діяльності МЕРКОСУР. Зовнішні економічні зв'язки. Зовнішні інвестиції. Залежність господарства від зовнішніх ринків. Основні статті експорту та імпорту. Головні зовнішньоторговельні партнери.

Економічні райони Бразилії: Південний Схід, Південь, Північний Схід, Центрально-Західний, Амазонія та їх характеристика. Південний Схід – «економічне серце» країни. Найбільші міста: Сан-Паулу, Ріо-де-Жанейро. Столиця – Бразилія.

Внутрішні відмінності Аргентини. Різкі відмінності у рівнях розвитку економічних районів. Характеристика Пампи, Західного, Північно-Західного районів, району Чако й Патагонії.

Тема 23. Країнознавча характеристика країн Північної Африки.

Загальні відомості про країни субрегіону. Північна Африка – найбільший за площею й найбільш розвинутий субрегіон Африки. Політична карта субрегіону в колоніальний період і сучасну епоху. Особливості економіко- й політико-географічного положення країн субрегіону. Значення близькості до Європи й Азії.

Природно-ресурсний потенціал субрегіону. Середземноморське узбережжя – основний район господарського освоєння. Паливно-енергетичні ресурси. Переважання аридних територій. Сахара – найбільша пустеля світу. Проблеми водозабезпечення.

Населення субрегіону та його динаміка. Сучасна демографічна ситуація. Етнічно-мовна однорідність населення. Нерівномірність розселення. Роль міграцій різних типів. Процеси урбанізації. Найбільші міста – Каїр, Алжир, Касабланка, Рабат, Туніс, Александрія, Хартум. Культурна спадщина.

Історія розвитку країн. Історичні особливості розвитку країн регіону в стародавній, середньовічній та новітній часи. Стародавній Єгипет, Карфаген й Арабський халіфат. Турецьке панування в XVI–XIX ст. Колонізація країн регіону європейськими державами й боротьба за політичну незалежність. Здобуття незалежності. Особливості розвитку країн у кінці XX – на початку XXI ст. Проблема Західної Сахари.

Країни субрегіону – лідери в Африці за відносними розмірами національного доходу. Єгипет, Алжир, Туніс і Марокко як нові індустріальні країни. Характерні риси розвитку економіки. Структура господарства. Ріст значення промисловості, сфери послуг. Багатоукладність економіки. Роль державного сектору в економіці Алжиру, Лівії, Тунісу, Єгипту. Структура промисловості. Роль нафто- й газовидобутку в економіці. Гірничодобувна промисловість – найбільш розвинута галузь господарства країн субрегіону. Ріст значення машинобудування та хімічної промисловості. Традиційні галузі індустрії. Головні промислові центри.

Місце сільського господарства в економіці. Рослинництво – головна галузь сільського господарства. Основні сільськогосподарські культури. Розвиток іригації. Значення рибальства. Особливості розвитку тваринництва.

Транспортне забезпечення субрегіону. Розвиток окремих видів транспорту. Значення трубопровідного й морського транспорту. Роль Суецького каналу в транспортно-експортних перевезеннях. Сфера послуг, характеристика основних галузей.

Зовнішня політика й зовнішньоекономічні зв'язки країн субрегіону. Особливості структури торговельного балансу. Географія зовнішньої торгівлі. Роль іноземних інвестицій в економіці країн. Розвиток міжнародного туризму.

Відмінності в рівнях розвитку країн і спеціалізації господарства. Найбільш розвинуті країни Північної Африки та їх внутрішні відмінності. Країнознавча характеристика Алжиру та Єгипту.

Тема 24. Оглядова країнознавча характеристика країн Західної та Центральної Африки.

Загальні відомості про регіони. Величина та склад території субрегіонів. Сучасна політична карта Західної Африки. Особливості політико- й економіко-географічного

положення країн. Значення виходу до Атлантичного океану. Невигідність географічного положення внутріконтинентальних країн.

Природні умови й ресурси субрегіонів. Агрокліматичні ресурси. Райони, найбільш придатні в природному відношенні для життя населення. Еколого-ресурсна ситуація в Судано-Сахельській зоні. Багатство країн Західної та Центральної Африки цінною деревиною. Рудні корисні копалини. Найважливіші територіальні поєднання корисних копалин. Нафтогазоносна область Гвінейської затоки. Мідний пояс Конго. Алмазонасна область басейну Конго та Касаї. Демократична Республіка Конго як найбагатша на природні ресурси країна Африки.

Особливості етнічного і релігійного складу населення. Складність процесу формування націй. Природний рух населення, сучасна демографічна ситуація в субрегіонах і окремих країнах. Особливості розміщення населення по регіонах і країнах. Процеси урбанізації, типи міст. Характеристика столиць. Проблема зайнятості. Внутрішні й зовнішні міграції. Низький освітній рівень населення. Проблеми формування політичної структури суспільства. Сучасна етнополітична ситуація в країнах обох субрегіонів. Сепаратизм і трайбалізм як негативні суспільно-політичні явища.

Історико-географічні особливості розвитку субрегіонів. Найдавніші державні утворення африканських народів до приходу європейців. Колоніальні загарбання європейських країн у XV–XX ст. і работоргівля. Національно-визвольний рух у країнах субрегіону. Завершення процесу деколонізації. Особливості розвитку країн обох субрегіонів наприкінці XX – на початку XXI ст.

Особливості й рівень соціально-економічного розвитку країн субрегіону. Висока ступінь залежності економіки від іноземних інвестицій. Неоколоніалізм і боротьба країн за новий економічний порядок. Продовольча проблема. Проблеми підняття рівня соціально-економічного розвитку бідних країн. Нігерія як найрозвинутіша країна Західної Африки.

Особливості галузевої структури господарства. Роль країн Західної і Центральної Африки у світовому виробництві та експорті тропічної сільськогосподарської та мінеральної сировини. Головні експортні й споживчі культури. Географія рослинництва та тваринництва. Платанційне господарство та його типи. Тваринництво посушливих і напівпосушливих зон. Основні сільськогосподарські райони.

Особливості галузевої структури промисловості. Провідна роль гірничодобувної промисловості в економіці. Географія видобутку нафти, залізної руди, марганцевих руд, бокситів, олова, фосфоритів, алмазів та інших корисних копалин. Основні риси розвитку обробних галузей промисловості. Найважливіші промислові центри та райони.

Транспортна мережа та її конфігурація. Нерівномірність забезпечення транспортними комунікаціями різних країн. Роль окремих видів транспорту у внутрішніх і зовнішніх зв'язках. Будівництво міждержавних транспортних магістралей. Морська могутність Ліберії. Транспортні проблеми внутріконтинентальних країн.

Невиробнича сфера, її роль в економіці. Рівень розвитку окремих галузей невиробничої сфери. Особливості структури й географії зовнішньої торгівлі країн субрегіону. Головні торгові партнери. Проблеми зовнішнього боргу. Зовнішня політика країн та процеси регіональної інтеграції.

Коротка країнознавча характеристика найбільш розвинутих країн Західної й Центральної Африки (Нігерія, Демократична Республіка Конго та ін.).

Тема 25. Оглядова країнознавча характеристика країн Східної та Південної Африки.

Загальні відомості про субрегіони. Величина й склад території. Політична карта субрегіону в минулому і тепер. Особливості політико- й економіко-географічного положення країн Східної та Південної Африки. Віддаленість від головних економічних центрів світу.

Природно-ресурсний потенціал субрегіонів Східна Африка – субрегіон, бідний на мінеральні ресурси. Природні багатства Південної Африки. Головні мінерально-сировинні

райони. Агрокліматичні, земельні й водні ресурси. Рекреаційні ресурси. Проблеми охорони природи.

Історія країн субрегіону. Європейська колонізація регіонів. Процеси деколонізації й створення молодих незалежних держав. Розвиток держав регіонів на початку XXI ст. Расова, етнічна й демографічна ситуація в країнах Східної та Південної Африки. Особливості природного приросту населення. Східна Африка – регіон світу з високим рівнем природного приросту населення. Південна Африка – регіон світу з найвищим рівнем захворюваності населення на СНІД. Особливості розміщення населення. Процеси урбанізації. Сільське розселення. Спосіб та умови життя населення. Соціальна структура й трудові міграції населення. Наслідки режиму апартеїду та расової дискримінації корінного населення в ПАР і Зімбабве. Бантустан ПАР. Міжетнічні проблеми і сепаратизм (Сомалі, Ефіопія, Кенія та інші країни). Проблеми консолідації націй і зайнятості населення.

Рівень соціально-економічного розвитку країн субрегіону. ПАР – лідер африканської економіки. Успіхи малих держав (Ботсвана, Сейшельські Острови, Маврикій) в індустріальному розвитку. Основні соціально-економічні проблеми країн. Продовольча проблема. Засилля іноземного капіталу.

Аграрний сектор – найважливіша галузь матеріального виробництва в країнах Східної та Південної Африки. Складність і різноманітність аграрних відносин. «Африканський» та європейський сектори у сільському господарстві ПАР. Роль і спеціалізація рослинництва та тваринництва в окремих країнах. Географія виробництва експортних і споживчих культур у субрегіоні й окремих країнах. Основні сільськогосподарські райони.

Особливості галузевої й територіальної структури промисловості. Гірничодобувна промисловість ПАР, Ботсвани, Намібії, Замбії, Зімбабве та інших країн. Гірничорудний район «Мідного поясу» Замбії. Гірничопромислові райони ПАР. Переробна промисловість, велика роль кустарного виробництва у більшості країн субрегіону. Основні риси розміщення окремих галузей промисловості. Основні промислові центри й райони.

Транспортні проблеми країн. Значення окремих видів транспорту. Роль морського транспорту в зовнішніх зв'язках. Розвиток галузей невиробничої сфери. Міжнародний туризм.

Зовнішня політика країн. Особливості структури й географії зовнішньої торгівлі країн Східної та Південної Африки. Залежність більшості країн обох субрегіонів від кон'юнктури ринку одного-трьох товарів. Головні напрямки експорту мінеральної й сільськогосподарської сировини. Роль країн регіону в зовнішній торгівлі Африки та світу. ПАР – світовий постачальник мінеральної й сільськогосподарської сировини. Коротка країнознавча характеристика найбільших країн регіону (ПАР, Танзанія, Ефіопія та ін.). Внутрішні відмінності ПАР. Нова схема економіко-географічного районування ПАР.

Тема 26. Країнознавча характеристика Австралії.

Загальні відомості про країну. Політико- й економіко-географічне положення. Склад і розміри території. Особливості ЕГП й ППП, ізольованість та віддаленість від головних світових економічних центрів. Вплив ЕГП на розвиток економіки. Положення Австралії в Південній півкулі. Значення морських і повітряних зв'язків.

Господарська оцінка природних умов і ресурсів. Особливості природних умов. Багатство енергетичними й рудними ресурсами. Географія основних басейнів і родовищ мінеральної сировини. Бідність на водні ресурси. Своєрідність рослинного та тваринного світу. Оцінка природних передумов для розвитку економіки. Проблеми освоєння території.

Населення. Чисельність населення та його природний приріст. Етнічний склад, положення корінного населення. Роль імміграцій у динаміці населення й формуванні австралійської нації. Особливості розміщення населення. Високий рівень урбанізації. Найбільші міські агломерації. Соціальна структура й зайнятість населення. Федеративний устрій держави. Рух за республіканську форму правління. Основні політичні партії.

Історичні особливості. Історія заселення й колонізації Австралії. Англійські колонії в Австралії як місце заслання на каторгу. «Золота лихоманка» та її значення для освоєння материка. Утворення Австралійського Союзу. Австралія в період між двома світовими війнами. Динамічність розвитку континенту в другій половині XX ст. Особливості розвитку Австралії наприкінці XX – на початку XXI ст.

Особливості розвитку й загальна характеристика господарства. Історико-географічні особливості формування австралійської економіки. Австралія як країна відносно розвинутої промисловості й високотоварного сільського господарства. Сучасна структура господарства. Експортна та сировинна спрямованість економіки. Найважливіші галузі міжнародної спеціалізації. Залежність від іноземного капіталу. Нерівномірність розміщення продуктивних сил. Проблеми освоєння нових районів.

Промисловість. Гіпертрофічний розвиток гірничодобувної промисловості й кольорової металургії. Причини високих темпів росту видобутку корисних копалин. Електроенергетика. Ріст видобутку нафти та вугілля. Машинобудування й нафтопереробка. Харчова промисловість. Особливості розміщення промисловості. Територіальна концентрація обробної промисловості у східних і південно-східних штатах. Сучасні тенденції у розвитку промисловості.

Сільське господарство. Аграрні відносини. Екстенсивність і висока механізація сільського господарства. Використання земельного фонду. Вівчарство та м'ясо-молочне тваринництво – головні галузі. Значення зернового господарства, технічних культур. Особливості локалізації галузей сільського господарства. Сучасні проблеми розвитку сільського господарства.

Транспорт і невиробнича сфера. Роль транспортних артерій в економіці країни. Контрасти в розвитку транспортної мережі. Автомобільний і залізничний транспорт. Роль морського транспорту. Повітряний транспорт. Рівень розвитку окремих галузей невиробничої сфери. Міжнародний туризм.

Зовнішня політика й зовнішні економічні зв'язки. Роль Австралії в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Залежність Австралії від зовнішніх ринків. Структура експорту та імпорту. Географія зовнішніх економічних зв'язків та її зміни в другій половині XX століття. Головні торгові партнери. Основні напрямки торговельних потоків.

Внутрішні відмінності Австралії. Південно-Східний район – головний індустріально-аграрний район країни. Чинники його розвитку. Найбільші міста: Сідней, Мельбурн, Аделаїда. Канберра – столиця країни. Північно-Східний район – провідний район із видобутку бокситів, виробництву м'яса та цукру. Найбільші міста: Брісбен та інші. Західно-Центральний район – монополіст з видобутку золота, нікелю, залізних руд. Спеціалізація на вирощуванні зернових культур. Головне місто району – Перт. Північний район – новий перспективний гірничопромисловий район. Промислові й гірничозаводські центри району. Тасманія – район розвитку енергоємних виробництв. Сільське господарство острова. Головні промислові центри та міста.

Тема 27. Оглядова країнознавча характеристика країн Океанії.

Загальні відомості про країни регіону. Політико- й економіко-географічне положення країн. Сучасна політична карта Океанії. Положення в стороні від важливих світових торгових морських шляхів. Близькість до Австралії. Значення острівного положення країн для внутрішніх і зовнішніх зв'язків. Поняття «Мікронезія», «Меланезія», «Полінезія».

Господарська оцінка природних умов і ресурсів. Кліматичні особливості. Оцінка природних умов для розвитку сільського господарства. Бідність на мінеральні ресурси. Рибні ресурси – багатство країн регіону. Лісові та рекреаційні ресурси.

Населення. Чисельність населення, високий природний приріст. Переважання сільського населення. Рівень і темпи урбанізації. Головні міста. Строкатість етнічного складу. Найважливіші народності та їх роль у формуванні націй. Зовнішні міграції. Проблеми трудових ресурсів і зайнятості населення.

Історико-географічні особливості розвитку. Етапи формування політичної карти Океанії. Колонізація Нової Зеландії Великобританією. Колонізація островів Океанії наприкінці XIX та початку XX ст. Система опіки ООН в Мікронезії. Крах колоніальної системи в регіоні. Сучасний державно-політичний статус останніх залежних територій.

Господарство. Колоніальна структура економіки. Особливості розвитку господарства та його галузевої структури. Особливості економічного розвитку Нової Зеландії. Сільське господарство – основа економіки країн Океанії. Галузева спеціалізація окремих країн. Тропічне землеробство. Роль тваринництва в економіці Нової Зеландії. Низький рівень розвитку промисловості. Промисловість Нової Зеландії. Значення ремесел у виробництві споживчих товарів. Місце країн Океанії в міжнародному поділі праці.

Значення транспорту в різних країнах. Морський та авіаційний транспорт. Транспортні проблеми Океанії. Невиробнича сфера. Океанія – перспективний район розвитку міжнародного туризму. Залежність економіки від зовнішньої торгівлі та іноземних інвестицій. Структура й основні напрямки зовнішньої торгівлі країн. Основні торгові партнери. Країнознавча характеристика Нової Зеландії як найрозвинутішої країни Океанії. Особлива роль Нової Зеландії в регіоні.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек- ції	Прак- тичні (Семі- нари)	Консу- льтації	Само- стійна робота
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. <u>Країнознавча характеристика країн Європи та Азії</u>					
Тема 1. Загальна характеристика Європи. Країни Західної Європи	6	2	-	1	3
Тема 2. Країнознавча характеристика Німеччини	4	2	-	-	2
Тема 3. Країнознавча характеристика Франції	4	-	2	-	2
Тема 4. Країнознавча характеристика Великобританії	4	-	2	-	2
Тема 5. Країнознавча характеристика країн Північної Європи	4	2	-	-	2
Тема 6. країнознавча характеристика країн Південної Європи	4	2	-	-	2
Тема 7. Країнознавча характеристика Італії	4	-	2	-	2
Тема 8. Оглядова країнознавча характеристика країн Центрально-Східної Європи	6	2	-	1	3
Тема 9. Країнознавча характеристика Польщі	4	-	2	-	2
Тема 10. Країнознавча характеристика Російської Федерації	11	4	2	1	4
Тема 11. Країнознавча характеристика країн Центральної Азії	4	-	2	-	2
Тема 12. Країнознавча характеристика країн Південно-Західної Азії	5	2	-	1	2
Тема 13. Країнознавча характеристика Туреччини	4	-	2	-	2
Тема 14. Країнознавча характеристика Індії	4	2	-	-	2
Тема 15. Країнознавча характеристика країн Південно-Східної Азії	4	2	-	-	2
Тема 16. Країнознавча характеристика Китайської Народної Республіки	5	2	-	1	2

1	2	3	4	5	6
Тема 17. Країнознавча характеристика Японії	4	2	-	-	2
Разом за змістовим модулем 1	81	24	14	5	38
<p align="center">Змістовий модуль 2. <u>Країни Північної і Південної Америки, Африки, Океанії та Австралія</u></p>					
Тема 18. Країнознавча характеристика Сполучених Штатів Америки (США)	12	4	2	1	5
Тема 19. Країнознавча характеристика Канади	6	2	-	-	4
Тема 20. Країнознавча характеристика країн Середньої Америки	6	2	2	-	2
Тема 21. Країнознавча характеристика країн Андської групи	6	-	2	1	3
Тема 22. Країнознавча характеристика країн Ла-Платської групи	5	2	-	-	3
Тема 23. Країнознавча характеристика країн Північної Африки	6	2	-	1	3
Тема 24. Оглядова країнознавча характеристика країн Західної та Центральної Африки	8	2	4	-	2
Тема 25. Оглядова країнознавча характеристика країн Східної та Південної Африки	8	2	4	-	2
Тема 26. Країнознавча характеристика Австралії	6	2	-	1	3
Тема 27. Оглядова країнознавча характеристика країн Океанії	6	2	-	1	3
Разом за змістовим модулем 2	69	20	14	5	30
Усього годин	150	44	28	10	68

4. Теми практичних і семінарських занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	2	3
1	Країнознавча характеристика Франції	2
2	Країнознавча характеристика Великобританії <ol style="list-style-type: none"> Особливості економіко-й політико-географічного положення Великобританії. Вплив природних умов і ресурсів на розвиток господарства. Населення й трудові ресурси країни. Історичні етапи суспільно-політичного та економічного розвитку Великобританії. Сучасний стан та проблеми соціально-економічного розвитку країни. Особливості розвитку та розміщення промисловості. Сільське господарство країни. Рівень розвитку транспорту та галузей сфери послуг. Внутрішні відмінності і міста. 	2
3	Країнознавча характеристика Італії <ol style="list-style-type: none"> Сучасне економіко- й політико-географічне положення Італії. Природні умови і ресурси, їх вплив на розвиток і розміщення господарства й населення. Сучасна демографічна й етнополітична ситуація в країні. Історичні особливості формування території та економічного розвитку Італії. Місце і роль Італії у світовій політиці та економіці. Промисловість – провідна галузь економіки країни. Особливості розвитку та розміщення сільського господарства Італії. Роль міжнародного туризму в економіці країни. Територіальні диспропорції у рівнях соціально-економічного розвитку. Економічні райони країни. 	2
4	Країнознавча характеристика Польщі	2
5	Країнознавча характеристика Росії <ol style="list-style-type: none"> Суспільно-географічне положення та природно-ресурсний потенціал країни. Адміністративно-територіальний устрій і географія населення Росії. Історія формування території Росії. Галузева структура промисловості. Сільське господарство Росії. Розвиток соціальної сфери. Транспортна система країни. Зовнішньоекономічні зв'язки. 	2
6	Країнознавча характеристика країн Центральної Азії	2

1	2	3
7	<p>Країнознавча характеристика Туреччини</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Економіко-географічне положення та природно-ресурсний потенціал та його вплив на рівень розвитку господарства країни. 2. Історичні особливості формування території та розвитку господарства країни. 3. Основні показники розвитку населення та розселення Туреччини. 4. Характеристика господарського комплексу Туреччини. 5. Роль міжнародного туризму в економіці країни. 6. Зовнішньоекономічні зв'язки Туреччини. 7. Внутрішні відмінності країни. 	2
8	<p>Внутрішні відмінності США</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль і значення Промислової Півночі у соціально-економічному розвитку США. 2. Внутрішні відмінності Північного макрорегіону США (Нова Англія, Атлантичне узбережжя Північного Сходу, Приозер'я, Північно-Західний Центр). 3. Історичні та соціально-економічні особливості розвитку Півдня. 4. Внутрішні відмінності Півдня (Верхній Південь, Старий Південь, Флорида, Південно-Західний Центр). 5. Історико-географічні чинники колонізації і розвитку Заходу США. 6. Порівняльна характеристика економіко-географічних районів Заходу (Каліфорнія, Тихоокеанський Північний Захід, Аляска, Гавайї). 7. Найбільші міста як головні командні центри країни. 	2
9	<p>Особливості суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку Мексики</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості природних умов і ступінь забезпеченості природними ресурсами Мексики. 2. Сучасна геодемографічна й етнополітична ситуація в Мексиці. 3. Історичні особливості розвитку країни та сучасна суспільно-політична ситуація в Мексиці. 4. Основні тенденції економічного розвитку Мексики на рубежі XX–XXI століть. 5. Промисловий комплекс країни. 6. Сільське господарство, транспорт і невиробнича сфера Мексики. 7. Внутрішні відмінності Мексики. 	2
10	<p>Країни Андської групи</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Природно-ресурсний потенціал країн субрегіону. 2. Історичні особливості суспільно-політичного розвитку андських країн. 3. Особливості демографічного розвитку країн. 4. Господарство країн субрегіону: особливості розміщення та проблеми розвитку. 5. Особливості економічної інтеграції андських країн та їх місце в системі світових економічних зв'язків. 6. Освіта, наука і культура андських країн. 7. Зовнішня політика і зовнішньоекономічні зв'язки країн субрегіону. 	2

1	2	3
11	<p>Особливості суспільно-політичного й соціально-економічного розвитку країн Західної Африки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні особливості формування політичної карти й розвитку країн Західної Африки. 2. Передумови і фактори суспільно-політичного розвитку західноафриканських країн. 3. Етнополітичні проблеми розвитку країн Західноафриканського субрегіону. 4. Особливості розвитку господарства в країнах Західної Африки. 5. Суспільно-політичні й соціально-економічні проблеми розвитку країн регіону. 6. Особливості розвитку сфери послуг у країнах регіону. 7. Зовнішня політика та зовнішньоекономічна діяльність країн Західної Африки. 	2
12	<p>Країнознавча характеристика країн Центральної Африки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні особливості формування політичної карти регіону та суспільно-політичного розвитку країн. 2. Природно-ресурсний потенціал країн регіону. 3. Особливості демографічної та етнополітичної ситуації в регіоні. 4. Особливості розвитку та розміщення основних галузей господарства в країнах Центральної Африки. 5. Соціально-культурний розвиток країн Центральної Африки. 6. Зовнішньоекономічні зв'язки й зовнішня політика країн регіону. 7. Демократична Республіка Конго – найбільша країна регіону й Африки. 	2
13	<p>Країнознавча характеристика країн Східної Африки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні й природно-географічні передумови та фактори розвитку країн Східної Африки. 2. Сучасні проблеми демографічного та етнополітичного розвитку країн регіону. 3. Особливості розвитку сільського господарства в країнах Східної Африки. 4. Сучасний стан, тенденції та проблеми промислового розвитку країн регіону. 5. Транспорт і соціальна сфера країн Східної Африки. 6. Сучасна суспільно-політична ситуація на Африканському Розі. 	2
14	Особливості розвитку Південно-Африканської Республіки	2
	Разом	28

5. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Країни Західної Європи	3
2	Країнознавча характеристика Німеччини	2
3	Країнознавча характеристика Франції	2
4	Країнознавча характеристика Великобританії	2
5	Країнознавча характеристика країн Північної Європи	2
6	Країнознавча характеристика країн Південної Європи	2
7	Країнознавча характеристика Італії	2
8	Оглядова країнознавча характеристика країн Центрально-Східної Європи	3
9	Країнознавча характеристика Польщі	2
10	Країнознавча характеристика Російської Федерації	4
11	Країнознавча характеристика країн Центральної Азії	2
12	Країнознавча характеристика країн Південно-Західної Азії	2
13	Країнознавча характеристика Туреччини	2
14	Країнознавча характеристика Індії	2
15	Країнознавча характеристика країн Південно-Східної Азії	2
16	Країнознавча характеристика Китайської Народної Республіки	2
17	Країнознавча характеристика Японії	2
18	Країнознавча характеристика Сполучених Штатів Америки (США)	5
19	Країнознавча характеристика Канади	4
20	Країнознавча характеристика країн Середньої Америки (Мексика, Куба)	2
21	Країнознавча характеристика країн Андської групи (Венесуела, Чілі)	3
22	Країнознавча характеристика країн Ла-Платської групи	3
23	Країнознавча характеристика країн Північної Африки (Єгипет, Алжир)	3
24	Оглядова країнознавча характеристика країн Західної та Центральної Африки (Нігерія, Демократична Республіка Конго)	2
25	Оглядова країнознавча характеристика країн Східної та Південної Африки	2
26	Країнознавча характеристика Австралії	3
27	Оглядова країнознавча характеристика країн Океанії (Нова Зеландія)	3
	Разом	68

6. Індивідуальні завдання – не передбачені.

7. Методи навчання

Під час вивчення курсу «Країнознавство» застосовується низка різноманітних методів навчання. Під час проведення лекційних занять використовуються словесні методи навчання (розповідь, лекція-бесіда, пояснення, проблемна лекція, оглядова лекція тощо), а також наочні методи (ілюстрування, демонстрування карт, спостереження тощо). Доцільно також використовувати індуктивні, дедуктивні та інтерактивні методи передачі та сприйняття студентами інформації.

Під час проведення практичних робіт використовуються практичні методи навчання, зокрема самостійний аналіз студентами побудованих ними графіків, діаграм, таблиць. Для засвоєння географічної номенклатури та розвитку просторового мислення обов'язковим є нанесення на контурні карти країн, різноманітних географічних об'єктів (родовищ корисних копалин, основних промислових центрів із їхньою спеціалізацією, зон спеціалізації сільського господарства тощо) за допомогою різних способів і засобів картографічного зображення. Також виконання практичних завдань передбачає використання методів роботи з навчальною та науковою літературою, підручниками й посібниками (вирішення проблемних ситуацій, пошуки студентами відповідей на поставлені запитання в літературних джерелах тощо).

Під час проведення семінарських занять доцільно використовувати проблемні, евристичні, дослідницькі методи навчання з метою формування вмінь студентами здійснювати різноманітні розумові операції (аналіз, синтез, систематизація, узагальнення тощо). Стимулюючо-мотиваційна функція навчальних методів полягає у використанні таких прийомів, дій та операцій, які здатні викликати в студента ті внутрішні імпульси, що допомагали б йому мобілізувати свою волю та увагу для досягнення поставлених цілей. Це, наприклад, досягається за рахунок використання проблемних завдань, евристичних запитань, ситуацій здивування, відкриття, показу парадоксальності в явищах, виявлення подібностей і відмінностей тощо.

Дослідницькі методи навчання використовуються під час виконання індивідуального творчого завдання, яке може задаватися студентам для поглиблення їх знань про окремі країни світу.

8. Форма підсумкового контролю успішності навчання – іспит.

Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Загальна країнознавча характеристика країн Західної Європи.
2. Загальна країнознавча характеристика країн Північної Європи.
3. Загальна країнознавча характеристика країн Південної Європи.
4. Загальна країнознавча характеристика країн Балтії.
5. Природно-ресурсний потенціал і населення Німеччини.
6. Особливості соціально-економічного розвитку Німеччини.
7. Економічні райони Німеччини.
8. Особливості історичного розвитку і загальна характеристика господарства Франції.
9. Внутрішні відмінності Франції і характеристика Великого Парижу.
10. Особливості соціально-економічного розвитку і загальна характеристика господарства Великобританії.
11. Особливості соціально-економічного розвитку Італії.
12. Країнознавча характеристика Іспанії.
13. Особливості соціально-економічного розвитку і загальна характеристика країн Центральної і Східної Європи.
14. Країнознавча характеристика Польщі.
15. Країнознавча характеристика Білорусі.

16. Природно-ресурсний потенціал і населення Російської Федерації.
17. Історичні особливості та сучасний стан соціально-економічного розвитку Росії.
18. Економічні райони Західної економічної зони Росії.
19. Економічні райони Східної економічної зони Росії.
20. Країнознавча характеристика Казахстану.
21. Особливості та проблеми соціально-економічного розвитку центральноазіатських країн.
22. Природні умови й ресурси, населення та історія розвитку країн Південно-Західної Азії.
23. Загальна характеристика особливостей господарського розвитку країн Південно-Західної Азії.
24. Країнознавча характеристика Туреччини.
25. Країнознавча характеристика країн Закавказзя.
26. Природно-ресурсний потенціал і населення Індії.
27. Історичні особливості та сучасний розвиток господарства Індії.
28. Внутрішні відмінності Індії.
29. Загальна країнознавча характеристика країн Південної Азії.
30. Загальна країнознавча характеристика країн Східної Азії.
31. Загальна країнознавча характеристика країн Південно-Східної Азії.
32. Природно-ресурсний потенціал і населення Китаю.
33. Особливості історичного розвитку та загальна характеристика господарства Китаю.
34. Зовнішні зв'язки та внутрішні відмінності Китаю.
35. Особливості соціально-економічного розвитку Японії.
36. Оцінка географічного положення і природно-ресурсного потенціалу США.
37. Характеристика історичних особливостей розвитку та населення США.
38. Загальна характеристика особливостей сучасного економічного розвитку США.
39. Промисловість США.
40. Сільське господарство і транспорт США.
41. Зовнішні зв'язки та внутрішні відмінності США.
42. Природно-ресурсний потенціал, населення та історичні особливості розвитку Канади.
43. Господарство і внутрішні відмінності Канади.
44. Країнознавча характеристика Мексики.
45. Країнознавча характеристика країн Центральної Америки.
46. Країнознавча характеристика країн Вест-Індії.
47. Загальна країнознавча характеристика країн Андської групи.
48. Країнознавча характеристика Бразилії.
49. Країнознавча характеристика Аргентини.
50. Порівняльна країнознавча характеристика Алжиру та Єгипту.
51. Загальна країнознавча характеристика країн Північної Африки.
52. Загальна країнознавча характеристика країн Західної Африки.
53. Загальна країнознавча характеристика країн Центральної Африки.
54. Загальна країнознавча характеристика країн Східної Африки.
55. Загальна країнознавча характеристика країн Південної Африки.
56. Країнознавча характеристика Південно-Африканської Республіки.
57. Природно-ресурсний потенціал, населення та історичні особливості розвитку Австралії.
58. Господарство та внутрішні відмінності Австралії.
59. Загальна країнознавча характеристика країн Океанії.
60. Країнознавча характеристика Нової Зеландії.

9. Методи та засоби діагностики успішності навчання

З метою діагностики успішності студентів використовуються:

- усне опитування на семінарських і практичних заняттях;
- виконання практичних завдань;
- письмові контрольні роботи;
- виконання тестових завдань;
- співбесіди на консультаціях;
- іспит як підсумковий засіб діагностики успішності.

Засоби – комплекти тестових завдань, завдання для модульних контрольних робіт, підручники, навчальні посібники, географічні атласи, контурні карти.

Специфіка викладання курсу полягає у використанні двох видів діагностичного контролю: поточного та підсумкового.

Поточний контроль включає в себе:

– тестування – така форма контролю дозволяє перевірити загальну підготовку студентів до кожного заняття й проводиться регулярно на вибірковій основі:

– опитування – проводиться з метою виявлення вміння студентами оперувати вчитаним викладачем матеріалом, відповідати на додаткові питання, проводиться регулярно на вибірковій основі;

– самостійна робота – така форма контролю дає змогу виявити вміння студентів чітко, логічно та послідовно відповідати на поставлені запитання, вміння працювати самостійно.

Розподіл балів, які отримують студенти:

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) студент може набрати двома способами: з урахуванням балів набраних за результатами поточного оцінювання й модульних контрольних робіт без здачі екзамену та без врахування цих балів, але зі здачею екзамену. В першому випадку поточна семестрова оцінка визначається як сума двох складових:

– сумарної кількості балів за поточне опитування, тестування та здачу практичних робіт із відповідних тем курсу (40 балів);

– сумарної кількості балів за модульні контрольні роботи (60 балів).

У другому випадку (якщо студент протягом семестру не набрав 75 балів або хоче підвищити свій рейтинг – бали за модульні контрольні роботи не враховуються) семестрова оцінка визначається як сума двох складових:

– сумарної кількості балів за поточне опитування, тестування та здачу практичних робіт із відповідних тем (40 балів);

– оцінки за екзамен (максимум 60 балів, із них по 30 балів за кожне з двох екзаменаційних питань).

Дисципліна складається з двох змістових модулів. Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за: 1) поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 40 балів); 2) модульні контрольні роботи (максимум 60 балів) або екзамен.

10. Розподіл балів за формами контролю

Модуль 1. Поточний контроль (max = 40 балів)														Модуль 2. Підсум- ковий контроль	Зага- льна кіль- кість балів
Змістовий модуль 1 (Країни Європи та Азії)							Змістовий модуль 2 (Країни Північної і Південної Америки, Африки, Океанії та Австралія)							Іспит	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	60	100
4	2	2	4	3	4	3	3	3	2	2	2	2	4		

Критерії оцінювання: по кожній із тем, які виносяться на семінарські заняття, виставляються максимально бали за виступ на семінарі, бали за доповнення та бали за присутність на семінарі. У сумі максимум балів, що може отримати студент після здачі семінару, становить 4, 3 або 2 бали залежно від складності теми. За виконані й здані практичні роботи студент отримує максимально 4 бали. Сума балів за модуль № 1 поточного тестування становить всього 40 балів.

Після освоєння змістового модуля № 1 (теми № 1–7) і змістового модуля № 2 (теми № 8–14) пишуться модульні контрольні роботи у формі тестів або практичного письмового завдання. Кожна модульна контрольна робота оцінюється максимально в 30 балів. Уся максимальна сума балів за дві модульні контрольні роботи становить 60 балів.

Загальна максимальна кількість балів поточного й модульного контролю складає 100 балів. У випадку, коли студент протягом семестру набрав не менше 75 балів, йому може бути виставлена загальна підсумкова сума балів як підсумкова оцінка. Якщо студент протягом семестру набрав менше 75 балів, він зобов'язаний складати іспит. При цьому сума балів за дві модульні роботи анулюється й враховується сумарна кількість балів поточного контролю. При незгоді студента з набраною загальною сумою понад 75 балів, він може скласти підсумковий тест, котрий передбачає здачу екзамену з курсу, за який студент може отримати максимум 60 балів. Вся попередня сума балів за дві модульні контрольні роботи анулюється. При цьому загальна сума балів розраховується як сума кількості балів поточного контролю й кількості балів, отриманих студентом на екзамені. Підсумкова оцінка за освоєння курсу виставляється згідно шкали оцінювання у нижче наведеній таблиці.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Дуже добре
75–81	C	Добре
67–74	D	Задовільно
60–66	E	Достатньо
1–59	Fx	Незадовільно

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Змістовий модуль 1. Країнознавча характеристика країн Європи та Азії

Практичне заняття № 1. Країнознавча характеристика Франції.

Питання для обговорення:

1. Місце та роль Франції в світовій політиці та економіці.
2. Склад території, економіко-географічне й геополітичне положення країни.
3. Господарська оцінка природних умов і ресурсів.
4. Сучасна демографічна та етнополітична ситуація в країні.
5. Історичні особливості та сучасний стан розвитку господарства Франції.
6. Промисловість і сільське господарство країни.
7. Роль міжнародного туризму в економіці країни.
8. Соціально-економічні райони Франції.

Практичні завдання:

1. Дайте характеристику одного з соціально-економічних районів Франції (за вибором студента), вказавши його склад, спеціалізацію промисловості та сільського господарства, а також найбільші міста та їх особливості.
2. Дайте письмову відповідь на питання, в чому полягає й наскільки результативна демографічна політика Франції? Адже відомо, що демографічна політика Франції вважається ледь не зразковою для країн з яскраво вираженими процесами старіння нації.

Методичні вказівки:

1. На території Франції виділяють 7 економічних районів: Паризький, Північний, Східний, Схід-Центр (Ліонський), Західний, Середземноморський, Південно-Західний. Характеризуючи один із перерахованих економічних районів, необхідно вказати його склад (назвати економіко-планувальні райони), спеціалізацію промисловості та найбільші промислові вузли та центри, спеціалізацію сільського господарства, охарактеризувати транспортну систему, виділити найважливіші галузі сфери послуг, а також назвати найбільші міста та їх особливості.
2. Характеризуючи сучасну демографічну політику Франції, проаналізуйте динаміку основних демографічних показників (коефіцієнти народжуваності, смертності, природного приросту) за останніх 5–7 років. Виділіть основні напрями демографічної та соціальної політики Франції.

Основна література: 15 [с. 67–80], 37 [с.552–556], 44 [с. 256–269], 89 [с. 257–279], 117 [с. 225–239], 118 [с. 414–448].

Додаткова література: 18 [с. 109–112], 99 [с. 131–138].

Практичне заняття № 2. Країнознавча характеристика Польщі.

Питання для обговорення:

1. Сучасне економіко- й політико-географічне положення Польщі. Природні умови та ресурси, їх вплив на розвиток і розміщення господарства й населення.

2. Сучасна демографічна й етнополітична ситуація в країні.
3. Історичні особливості формування території та економічного розвитку Польщі.
4. Особливості соціально-економічного розвитку Польщі після вступу до ЄС.
5. Особливості розвитку та розміщення промисловості й сільського господарства країни.
6. Особливості розвитку галузей сфери послуг.
7. Територіальні диспропорції у рівнях соціально-економічного розвитку. Економічні райони країни.
8. Сучасні міждержавні відносини Польщі та України

Практичні завдання:

1. Поясніть, які історичні події вплинули на формування сучасних кордонів Польщі. Чому Польща стала однонаціональною країною?
2. За даними таблиці розрахуйте частку кожного виду транспорту у структурі вантажо- та пасажирообігу та на основі розрахованих показників побудуйте кругові діаграми.

Таблиця

Вантажообіг та пасажирообіг усіх видів транспорту Польщі в 2012 р.

Вид транспорту	Вантажообіг, млн т/км	Пасажирообіг, млн пас/км
Залізничний	48 903	17 849
Автомобільний	233 310	20 012
Трубопровідний	22 325	-
Морський	21 867	158
Річковий	815	14
Авіаційний	123	11 537
Всього	327 343	49 570

Методичні вказівки:

Під час розгляду історичних подій слід звернути увагу на результати Першої і Другої світової війни, рішення міжнародних мирних конференцій. Частка окремих видів транспорту слід розрахувати у процентах (%) від загального показника вантажообігу й пасажирообігу. У кругових діаграмах питома вага явищ відкладається від вертикальної лінії, проведеної від центра кола вгору за годинниковою стрілкою. Першою бажано відкладати частку найбільш розвиненого явища, далі – за рангом. Кут у 3,6° відповідає 1 %.

Основна література: 15 [с. 212–222], 37 [с. 398–403], 44 [с. 190–202], 117 [с. 287–295], 118 [с. 533–542].

Додаткова література: 46 [с. 32–35], 89 [с. 1–356], 103 [с. 26–30], 105 [с. 277–282], 106 [с. 81–92].

Практичне заняття № 3.

**Країнознавча характеристика країн Центральної Азії
(Узбекистан, Туркменістан, Таджикистан, Киргизстан).**

Питання для обговорення:

1. Сучасне геополітичне й економіко-географічне положення країн регіону. Вплив природних умов і ресурсів на спеціалізацію країн регіону.
2. Особливості історичного розвитку країн регіону.
3. Населення країн і міжнаціональні проблеми в регіоні.

4. Господарський, комплекс регіону: спільні та відмінні риси.
5. Розвиток освіти, науки й культури в країнах регіону.
6. Зовнішньоекономічні зв'язки в країнах регіону.
7. Проблеми та перспективи розвитку економіки країн Центральної Азії.

Практичні завдання:

1. Скласти письмову характеристику бавовнянопромислового комплексу Центральної Азії.
2. На контурну карту нанести основні промислові центри й зони спеціалізації сільського господарства, межі адміністративних областей і економічних районів.
3. Скласти таблицю «Місце сільського господарства в економіці країн Центральної Азії» й зробити її письмовий порівняльний аналіз.

Показники	Узбе- кистан	Туркме- ністан	Таджи- кистан	Киргиз- стан
1. Частка сільського господарства у валовому сукупному продукті, %				
2. Частка населення зайнятого в сільському господарстві, %				
3. Частка тваринництва в загальній вартості продукції сільського господарства, %				
4. Частка продукції сільського господарства в експорті та імпорті країни, %				
5. Галузі міжнародної спеціалізації країни, пов'язані з сільським господарством				
6. Промислові виробництва, розвиток яких стимульований потребами сільського господарства				
7. Забезпеченість країни вітчизняним продовольством, %				
8. Перелік експортної сільськогосподарської продукції				

Методичні вказівки:

Характеризуючи бавовнянопромисловий комплекс країн Центральної Азії, слід пам'ятати, що до складу даного спеціалізованого агропромислового комплексу входять такі основні сфери: 1) сировинна сфера – вирощування бавовнику; 2) переробна – первинна обробка бавовнику-сирцю; бавовняна промисловість (прядіння – ткацтво – оздоблення); трикотажна промисловість; виробництво килимів; швейна промисловість; олійна-жирова промисловість (виробництво бавовняної олії) та ін.; 3) виробництво засобів виробництва – хімічна промисловість (виробництво мінеральних добрив та отрутохімкатів); машинобудування – для меліорації, тракторне, бавовнозбиральних комбайнів, для очищення бавовнику та виробництва олії, виробництво устаткування для легкої промисловості; 4) виробнича інфраструктура – засоби зберігання, транспортування та реалізації продукції.

Основна література: 15 [с. 412–422], 37 [с. 224–226, 481–484, 516–519, 526–530], 44 [с. 441–444], 47[с. 222–234].

Додаткова література: 134 [с. 391–401], 118 [с. 259–270], 55 [с. 210–214], 57[с. 164–170], 64 [с. 46–49], 65 [с. 53–58], 108 [с. 125–128], 131 [с. 87–96], 147 [с. 139–149], 150 [с. 68–77], 160 [с. 14–17], 161 [с. 13–17], 162 [с. 87–87], 172 [с. 13–19], 173 [с. 72–79], 174 [с. 26–30].

**Практичне заняття № 4.
Особливості розвитку Південно-Африканської Республіки.**

Питання для обговорення:

1. Природно-ресурсний потенціал ПАР.
2. Історія колонізації Півдня Африки й виникнення Південно-Африканського Союзу.
3. Етнополітичні проблеми розвитку країни.
4. Особливості розвитку промисловості ПАР.
5. Два сектори ведення сільського господарства – особливість розвитку економіки країни.
6. Особливості гуманітарного розвитку ПАР.
7. Зовнішня політика й зовнішньоекономічні зв'язки країни.

Практичні завдання:

1. Скласти таблицю «Мінерально-сировинна база розвитку господарства ПАР», в якій відобразити обсяги запасів, масштаби видобутку та експорту мінеральної сировини в останні роки. Скласти письмову характеристику особливостей розвитку гірничодобувної промисловості країни за даними таблиці.

2. За літературними джерелами скласти характеристику особливостей і характерних рис розвитку сучасної економіки ПАР.

3. За літературними джерелами охарактеризувати історичні особливості суспільно-політичних процесів у країні в ХХ ст., звернувши особливу увагу на проблеми расової дискримінації корінного населення в умовах режиму апартеїду та його наслідки.

4. На контурну карту ПАР нанести головні родовища корисних копалин, основні промислові центри та зони спеціалізації сільського господарства.

Методичні вказівки:

1. Для складання таблиці про мінерально-сировинну базу розвитку господарства ПАР слід опрацювати довідкові видання про запаси, видобуток й експорт мінеральних ресурсів країн світу за останнє десятиліття й вибрати дані по ПАР. В таблицю включити дані по основних видах мінеральної сировини таких, як кам'яне вугілля, залізна й марганцева руда, золото, алмази, уранова руда, платина, хроміти, азбест, мідна руда, які складають основну частку у структурі гірничодобувної промисловості країни. На основі даних таблиці показати особливості галузевої й територіальної структури гірничодобувної промисловості.

2. При складанні характеристики особливостей і характерних рис розвитку сучасної економіки ПАР звернути увагу на форми ведення господарства, участь іноземного капіталу в економіці, галузеву структуру промисловості й сільського господарства, роль НТП в економічному розвитку країни.

3. Характеризуючи історичні особливості суспільно-політичних процесів у ПАР в ХХ ст., слід звернути увагу на фактори виникнення ПАР як суверенної держави, часові параметри прийняття расистських законів щодо дискримінації місцевого населення та проблеми расової дискримінації корінного населення в умовах режиму апартеїду та його наслідки після суспільно-політичних реформ початку 1990-х рр.

4. При нанесенні на контурну карту ПАР звернути увагу на правильність умовних позначень певних видів корисних копалин, на які багата країна. Основні промислові центри позначити секторними круговими діаграмними фігурами різного розміру залежно від чисельності населення центрів. Секторами відповідного кола відобразити основні галузі промисловості, розвинуті в певних економічних центрах. При відображенні зон спеціалізації

сільського господарства використати спосіб якісного фону для показу основаних галузей спеціалізації сільського господарства. Художніми значками можна відобразити територіальну локалізацію вирощування окремих сільськогосподарських культур.

Основна література: 16 [с. 556–580], 82 [с. 253–257], 83 [с. 1–68], 142 [с. 504–510].

Додаткова література: 69 [с. 238–249], 91 [с. 1–400], 95 [с. 137–142], 140 [с. 1–231], 190 [с. 1–280].

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студента є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Під час самостійної роботи студент опрацьовує теоретичний матеріал, вивчає окремі теми або питання, які не розглядаються в курсі лекцій, готується до семінарських занять, виконує практичні та індивідуальні завдання, систематизує вивчений матеріал перед іспитом тощо. Виконання самостійної роботи студентом оцінюється під час виступів на семінарських заняттях, написанні модульних контрольних робіт, здачі іспиту. Навчальною програмою дисципліни на самостійну роботу передбачено 68 год., які пропорційно розподілені за темами. Розподіл годин на самостійну роботу поданий у структурі залікового кредиту курсу.

Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Країни Західної Європи (3 год.)

За літературними та інтернет-джерелами визначте характерні риси соціально-економічного розвитку малих високорозвинених країн Західної Європи (Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Швейцарія, Австрія).

Складіть країнознавчу характеристику Ірландії згідно з планом: 1) загальні відомості про країну, суспільно-географічне положення; 2) природні умови та ресурси; 3) населення; 4) історія формування території; 5) загальна характеристика господарства; 6) промисловість; 7) сільське господарство; 8) транспорт; 9) сфера послуг; 10) зовнішньоекономічна діяльність; 11) внутрішні відмінності.

Тема 2. Країнознавча характеристика Німеччини (2 год.)

Дайте коротку характеристику економічних районів ФРН, вказавши: склад району, спеціалізацію промисловості та сільського господарства, головні міста. Поясніть, які економічні райони або землі ФРН можна вважати депресивними або стагнаційними. Вивчіть склад економічних районів ФРН.

Тема 3. Країнознавча характеристика Франції (2 год.)

Дайте коротку характеристику транспортної системи Франції, вказавши величину та структуру вантажо- й пасажирообігу; роль різних видів транспорту у перевезенні вантажів і пасажирів; найбільші транспортні магістралі; найбільші транспортні вузли.

Тема 4. Країнознавча характеристика Великобританії (2 год.)

Охарактеризуйте зовнішньоекономічні зв'язки Великобританії. Слід проаналізувати динаміку зовнішньої торгівлі товарами та послугами, товарну структуру експорту та імпорту, географічну структуру зовнішньої торгівлі; інвестиційну діяльність.

Тема 5. Країнознавча характеристика країн Північної Європи (2 год.)

Складіть країнознавчу характеристику однієї з країн Північної Європи (Норвегія, Швеція, Фінляндія, Данія, Ісландія) згідно з планом: 1) загальні відомості про країну, суспільно-географічне положення; 2) природні умови та ресурси; 3) населення; 4) історія формування території; 5) загальна характеристика господарства; 6) промисловість; 7) сільське господарство; 8) транспорт; 9) сфера послуг; 10) зовнішньоекономічна діяльність; 11) внутрішні відмінності.

Тема 6. Країнознавча характеристика країн Південної Європи (2 год.)

Дайте коротку країнознавчу характеристику карликових держав Південної Європи (Ватикан, Сан-Марино, Андорра, Мальта). Встановіть їх роль у міжнародних відносинах і міжнародному поділі праці.

Тема 7. Країнознавча характеристика Італії (2 год.)

Охарактеризуйте соціальну сферу Італії. При цьому зверніть увагу на такі питання: галузева структура соціальної сфери; особливості розвитку та розміщення освіти, науки, культури, охорони здоров'я, рекреації і туризму, фінансово-банківського сектору; соціальний захист населення.

Тема 8. Оглядова країнознавча характеристика країн Центрально-Східної Європи (3 год.)

Складіть таблицю «Формування сучасної політичної карти Центрально-Східної Європи», у якій відобразить рік здобуття незалежності, розпаду або об'єднання, державний устрій, форму правління, столицю.

Складіть країнознавчу характеристику однієї з країн Центрально-Східної Європи згідно з планом: 1) загальні відомості про країну, суспільно-географічне положення; 2) природні умови та ресурси; 3) населення; 4) історія формування території; 5) загальна характеристика господарства; 6) промисловість; 7) сільське господарство; 8) транспорт; 9) сфера послуг; 10) зовнішньоекономічна діяльність; 11) внутрішні відмінності.

Тема 9. Країнознавча характеристика Польщі (2 год)

Поясніть, як історичні події вплинули на формування сучасних кордонів Польщі? Чому Польща стала однаціональною державою? Вивчіть географічну номенклатуру (країнознавчий мінімум) країни.

Тема 10. Країнознавча характеристика Російської Федерації (4 год.)

Дайте характеристику соціальної сфери Росії, звертаючи увагу на такі питання: галузева структура соціальної сфери; особливості розвитку та розміщення освіти, науки, культури, рекреації й туризму, фінансово-банківського сектору; соціальний захист населення; реформи в соціальній сфері.

Дайте характеристику одного з економічних районів Росії (Центральний, Центрально-Чорноземний, Волго-В'ятський, Північно-Західний, Північний, Поволзький, Уральський, Північно-Кавказький, Західно-Сибірський, Східно-Сибірський, Далекосхідний), вказавши: склад району, спеціалізацію промисловості та сільського господарства, головні міста.

Тема 11. Країнознавча характеристика країн Центральної Азії (2 год.)

Складіть країнознавчу характеристику Казахстану згідно з планом: 1) загальні відомості про країну, суспільно-географічне положення; 2) природні умови та ресурси; 3) населення; 4) історія формування території; 5) загальна характеристика господарства; 6) промисловість; 7) сільське господарство; 8) транспорт; 9) сфера послуг; 10) зовнішньоекономічна діяльність; 11) внутрішні відмінності.

Тема 12. Країнознавча характеристика країн Південно-Західної Азії (2 год.)

Визначте сучасні особливості соціально-економічного розвитку країн Перської затоки. З'ясуйте роль сільського господарства в розвитку економіки країн регіону. Визначте проблеми та перспективні напрями розвитку країн Закавказзя.

Тема 13. Країнознавча характеристика Туреччини (2 год.)

Охарактеризуйте зовнішньоекономічну діяльність Туреччини, проаналізувавши динаміку зовнішньої торгівлі товарами та послугами, товарну структуру експорту та імпорту, географічну структуру зовнішньої торгівлі; інвестиційну діяльність; спільне підприємництво.

Тема 14. Країнознавча характеристика Індії (2 год.)

Дайте характеристику транспортної системи Індії: проаналізувати галузеву структуру транспортної системи за пасажиро-і вантажооборотом, дати характеристику окремих видів транспорту, виділити проблеми і перспективи розвитку транспорту, встановити роль найбільших транспортних вузлів і морських портів у транспортному обслуговуванні економічних зв'язків. .

Тема 15. Країнознавча характеристика країн Південно-Східної Азії (2 год.)

Складіть комплексну країнознавчу характеристику однієї з нових індустріальних країн Південно-Східної Азії (Сінгапур, Таїланд, Малайзія, Індонезія) згідно плану: 1) загальні відомості про країну, суспільно-географічне положення; 2) природні умови та ресурси; 3) населення; 4) історія формування території; 5) загальна характеристика господарства; 6) промисловість; 7) сільське господарство; 8) транспорт; 9) сфера послуг; 10) зовнішньоекономічна діяльність; 11) внутрішні відмінності.

Тема 16. Країнознавча характеристика Китайської Народної Республіки (2 год.)

Дайте характеристику соціальної сфери Китаю, звертаючи увагу на такі питання: галузева структура соціальної сфери; особливості розвитку та розміщення освіти, науки, культури, рекреації й туризму, фінансово-банківського сектору; соціальний захист населення; реформи в соціальній сфері.

Тема 17. Країнознавча характеристика Японії (2 год.)

Дайте характеристику транспортної системи Японії, проаналізуйте галузеву структуру транспортної системи за пасажиро- та вантажооборотом, дати характеристику окремих видів транспорту, виділити проблеми та перспективи розвитку транспорту. Поясніть, чому транспортну систему Японії відносять до транспортних систем перехідного типу.

Тема 18. Країнознавча характеристика Сполучених Штатів Америки (США) (5 год.)

Встановіть ступінь ресурсозабезпеченості основних галузей промисловості країни. З'ясуйте особливості просторового розміщення основних галузей промисловості та фактори формування промислових поясів. Встановіть роль окремих галузей рослинництва й тваринництва в забезпеченні країни продовольством та в зовнішній торгівлі США. Охарактеризуйте соціальну сферу США. Доцільно звернути увагу на розвиток освіти й науки, формування технополісів і технопарків, а також особливості розвитку охорони здоров'я, культури й банківсько-фінансової сфери. Проаналізуйте стан розвитку сфери соціального страхування населення країни.

Тема 19. Країнознавча характеристика Канади (4 год.)

Визначте особливості розвитку гірничорудної промисловості країни. Встановіть найбільші родовища корисних копалин і місце Канади в міжнародному поділі праці за видобутком й експортом окремих видів мінеральної сировини. З'ясуйте яку роль відіграють американські транснаціональні компанії в розвитку гірничодобувної промисловості країни.

Тема 20. Країнознавча характеристика країн Середньої Америки (Мексика, Куба) (2 год.)

Виявіть особливості розвитку економіки країн Центральної Америки й Вест-Індії. Порівняйте галузеву структуру промисловості й сільського господарства Мексики й Куби. Встановіть роль іноземного капіталу в економічному розвитку Мексики й Куби. З'ясуйте проблеми соціально-економічного розвитку обох країн регіону.

Тема 21. Країнознавча характеристика країн Андської групи (Венесуела, Чілі) (3 год.)

Охарактеризуйте роль країн регіону в міжнародному поділі праці. З'ясуйте роль гірничодобувної й обробної промисловості в зовнішніх зв'язках країн. Встановіть причини й фактори перетворення Венесуели й Чілі в нові індустріальні країни. Встановіть які галузі економіки Венесуели й Чілі зазнали найбільшої трансформації й структурних зрушень.

Тема 22. Країнознавча характеристика країн Ла-Платської групи (3 год.)

Дайте характеристику сільського господарства країн регіону, звернувши особливу увагу на особливості вирощування експортних культур і розвиток галузей тваринництва експортної орієнтації. Виявіть особливості розміщення зон спеціалізації сільського господарства. Обґрунтуйте чому Бразилію називають «тропічним гігантом».

Тема 23. Країнознавча характеристика країн Північної Африки (Єгипет, Алжир) (3 год.)

Охарактеризуйте зовнішньоекономічні зв'язки країн регіону. Слід проаналізувати динаміку зовнішньої торгівлі товарами та послугами, товарну структуру експорту та імпорту, географічну структуру зовнішньої торгівлі; інвестиційну діяльність. З'ясуйте роль іноземного капіталу в зовнішньоекономічній діяльності країн.

Тема 24. Оглядова країнознавча характеристика країн Західної та Центральної Африки (Нігерія, Демократична Республіка Конго) (2 год.)

Охарактеризуйте роль країн регіону в міжнародному поділі праці. З'ясуйте роль гірничодобувної промисловості й сільського господарства в зовнішніх зв'язках країн. Порівняйте галузеву структуру промисловості й сільського господарства Нігерії й Демократичної Республіки Конго.

Тема 25. Оглядова країнознавча характеристика країн Східної та Південної Африки (2 год.).

Встановіть особливості сучасного демографічного й етнополітичного розвитку країн регіону. Зверніть увагу на особливості етнічного й мовного складу населення країн. Поясніть причини етнополітичних конфліктів і поширення сепаратизму в країнах регіону. Виявіть особливості розміщення населення та особливості урбанізаційних процесів у регіоні.

Тема 26. Країнознавча характеристика Австралії (3 год.)

Дайте характеристику особливостей історичного та сучасного соціально-економічного розвитку Австралії. Вкажіть характерні риси розвитку промисловості. З'ясуйте роль сільського господарства та його окремих галузей в економіці країни та виявіть особливості розміщення галузей рослинництва по території країни.

Тема 27. Оглядова країнознавча характеристика країн Океанії (Нова Зеландія) (3 год.)

Дайте характеристику природних умов і ресурсів океанійських країн. Виявіть галузі спеціалізації країн Океанії в міжнародному поділі праці. Поясніть чому океанійські країни за винятком Нової Зеландії є слаборозвинутими країнами. Вкажіть роль Нової Зеландії в міжнародному поділі праці та галузі спеціалізації її економіки.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Змістовий модуль 1

Західна Європа

- 1. Найбільший центр виробництва бавовняних тканин у Франції – це:**
1. Париж. 2. Ліон. 3. Лілль. 4. Бордо. 5. Марсель
- 2. Країна розташована на півночі Європи, яка активно використовує шельф для видобутку нафти й газу, посідає перше місце у світі за виробництвом електроенергії на душу населення, що сприяє розвитку кольорової металургії, це:**
1. Данія. 2. Ісландія. 3. Фінляндія. 4. Норвегія. 5. Швеція.
- 3. Найбільша агломерація Німеччини – це:**
1. Берлінська. 2. Рейнсько-Рурська. 3. Мюнхенська. 4. Дрезденська. 5. Гамбурзька.
- 4. Найбільші обсяги зовнішньої торгівлі країн Західної Європи здійснюються:**
1. Із США. 2. З Японією. 3. Із країнами Африки і Австралією. 4. З країнами Південно-Західної Азії. 5. Між собою, в межах регіону.
- 5. Державами зі складним адміністративно-територіальним устроєм є:**
1. Бельгія. 2. Іспанія. 3. Італія. 4. ФРН. 5. Данія.
- 6. Яке місто Німеччини є головним фінансовим центром країни?**
1. Бонн. 2. Берлін. 3. Гамбург. 4. Ганновер. 5. Франкфурт-на-Майні.
- 7. Які економічні райони Франції належать до групи індустріальних?**
1. Північний та Східний. 2. Західний і Середземноморський. 3. Південно-Західний та Південно-Східний. 4. Не належить жоден із вказаних.
- 8. Продукція тваринництва Великобританії від продукції всього сільського господарства становить:**
1. 70 %. 2. 50 %. 3. 30 %. 4. 90 %.
- 9. Населення Італії належить до мовної групи:**
1. Германської. 2. Романської. 3. Слов'янської. 4. Картвельської.
- 10. Яка країна Західної Європи спеціалізується на виробництві фармацевтичної продукції?**
1. Нідерланди. 2. Швейцарія. 3. Ліхтенштейн. 4. Італія. 5. Франція.
- 11. Яка міська агломерація із вказаних є найбільшою?**
1. Паризька. 2. Лондонська. 3. Берлінська. 4. Марсельська.
- 12. В яких роках сформувалася держава Італія у сучасних межах?**
1. 1820-ті. 2. 1850-ті. 3. 1870-ті. 4. 1900-ті.
- 13. Найвищими темпами зростання на сучасному етапі характеризуються такі галузі промисловості Франції:**
1. Машинобудування. 2. Металургія. 3. Хімічна. 4. Газова. 5. Енергетика.
- 14. Головні риси економіки Франції:**
1. Значна роль державного сектору. 2. Значна роль ТНК. 3. Переважають малі та середні підприємства. 4. Всі відповіді вірні.
- 15. Економічно активне населення Західної Європи від загальної кількості працездатних становить?**
1. 30 %. 2. 45 %. 3. 50 %. 4. 61 %. 5. 85 %.
- 16. Найбільші багатонаціональні корпорації Великобританії – це:**
1. «Шелл». 2. «Бритіш Петролеум». 3. «Фольксваген» 4. «Рено» 5. «Юнілевер».
- 17. Найбільш розвинутий економічний район Італії – це:**
1. Південний. 2. Північно-Західний. 3. Північно-Східний. 4. Центральний.
- 18. Країни, де національні питання, пов'язані зі соціальними та релігійними суперечками, тривалий час залишаються дуже гострими – це:**
1. Велика Британія (Ольстер). 2. Бельгія (Фландрія і Валлонія). 3. Німеччина (між турками-іммігрантами та місцевими жителями).

- 19. Підприємства машинобудування у Західній Європі тяжіють до:**
1. Малих і середніх міст. 2. Великих міст та міських агломерацій.
3. До депресивних районів.
- 20. Яке місто ФРН є «хімічною столицею»?**
1. Людвігсхафен. 2. Бонн. 3. Дрезден.
- 21. Які автомобільні транснаціональні корпорації знаходяться в Західній Європі?**
1. «Фольксваген». 2. «Даймлер-Крайслер». 3. «Рено». 4. «Бош». 5. «Філіпс».
- 22. Передумовами значного розвитку сільського господарства Західної Європи є:**
1. М'який і вологий клімат.
2. Величезні капіталовкладення.
3. Екстенсивний шлях розвитку сільського господарства.
4. Наявність платоспроможного попиту на сільськогосподарську продукцію за межами регіону.
- 23. Країни Північної Європи сформували особливу модель соціально-економічного розвитку («суспільство загального добробуту», так званий «скандинавський соціалізм»), який визначається такими рисами:**
1. Високий рівень життя населення.
2. Відсутність різких контрастів між багатими і бідними.
3. Значний рівень податків (до 55 % від прибутку).
4. Висока соціальна захищеність.
5. Низькі показники ВВП на душу населення.
- 24. Найвідомішими культурними центрами Південної Європи є:**
1. Гамбург. 2. Варшава. 3. Рим. 4. Флоренція. 5. Севілья.
- 25. Характерні риси промисловості Італії – це:**
1. Висока монополізація.
2. Переважання обробних галузей важкої промисловості.
3. Недостатній розвиток видобувних галузей.
4. Працює на власній сировині.
5. Орієнтація на імпорту сировину.
- 26. На скільки років обирається президент Франції?**
1. 3 роки. 2. 5 років. 3. 7 років. 4. 10 років.
- 27. У міжнародному географічному поділі праці країни Південної Європи представлені:**
1. Окремими галузями машинобудування (випуск автомобілів, побутової техніки, технологічного обладнання для галузей легкої та харчової промисловості).
2. Меблевою промисловістю.
3. Галузями легкої (швейною, шкіряною, взуттєвою).
4. Харчовою (плодоовочеконсервною, олійною, виноробною, макаронною).
5. Всі вищезазвані.
- 28. Які фактори сприяли тому, що після Другої світової війни економіка Італії розвивалася вищими темпами, ніж в інших країнах Європи?**
1. Надходження капіталу зі США.
2. Наявність значної кількості дешевої робочої сили.
3. Прибутки від туризму.
4. Нижчі витрати на військові потреби.
5. Активна діяльність держави щодо модернізації виробництва та інфраструктури.
- 29. Яка країна Південної Європи займає 1-е місце у світі за випуском окремих видів побутової техніки – холодильників, пральних машин, газових плит (торгові марки Ariston, Indesit, Zanussi, Ardo)?**
1. Іспанія. 2. Греція. 3. Португалія. 4. Ватикан. 5. Італія.
- 30. Причини відсталості сільського господарства країн Південної Європи:**
1. Переважання інтенсивних форм господарювання.

2. Наявність подекуди феодальних пережитків.
3. Переважання екстенсивних форм господарювання.
4. Низький рівень механізації, хімізації та енергоозброєності селянської праці.
5. Вікова роздрібненість земельних наділів.

31. Найрозвинутіший у господарському відношенні промисловий район Великобританії:

1. Шотландія. 2. Центральна Англія. 3. Північна Англія. 4. Уельс.
5. Південна Англія.

32. Середня густота населення у Західній Європі (осіб на 1 кв. км):

1. 10. 2. 30. 3. 50. 4. Понад 100.

33. Яка країна Західної Європи має найбільш розвинуту атомну енергетику?

1. ФРН. 2. Італія. 3. Великобританія. 4. Швеція. 5. Франція.

34. В якій країні Європи лісова промисловість отримала найбільший розвиток?

1. Великобританії. 2. Швеції. 3. Франції. 4. Греції. 5. ФРН.

35. Найбільший за вантажообігом порт Франції –

1. Гавр. 2. Бордо. 3. Шербур. 4. Марсель. 5. Тулон.

36. З-поміж яких економічних районів Великобританії найвищий рівень безробіття?

1. Уельсі. 2. Південній Англії. 3. Північній Ірландії. 4. Шотландії. 5. Мідленді.

37. Чим зумовлено, що в багатьох країнах Західної Європи чорна металургія тяжіє до морських портів?

1. Розвитком суднобудування. 2. Експортом чорних металів. 3. Переходом на більш дешеву імпорتنу залізну руду. 4. Потребами виробництва у великій кількості води. 5. Відсутністю місцевої паливної бази й орієнтацією на привізне паливо.

38. Які історичні області відносять до Середземноморської Іспанії?

1. Балеарські та Канарські острови.
2. Галісія, Астурія, Гасконія, Наварра.
3. Каталонія, Валенсія, Мурсія, Андалусія.
4. Леон, Естремадура, Арагон, Стара Кастилія, Нова Кастилія.

39. «Промисловий трикутник» Італії – це міста:

1. Неаполь–Рим–Палермо. 2. Мілан–Турін–Генуя. 3. Флоренція–Венеція–Болонья.
4. Мілан–Венеція–Флоренція.

40. Рибальство – це галузь міжнародної спеціалізації:

1. Данії, Ісландії, Німеччини. 2. Данії, Ісландії, Норвегії.
3. Великої Британії, Франції, Бельгії. 4. Фінляндії, Норвегії, Швеції.

41. На яких річках розташовані міста Західної Європи?

Місто	Річка
а. Лісабон	1. Рейн
б. Рим	2. Дунай
в. Париж	3. Тежу (Тахо)
г. Відень	4. Сена
д. Дуйсбург	5. Тибр

42. Авіакомпанії країн Західної Європи:

Країна	Авіакомпанія
а. Франція	1. КЛМ
б. Німеччина	2. Ер Франс
в. Великобританія	3. Свісер
г. Швейцарія	4. Люфганза
д. Нідерланди	5. Брітіш Еруейз

43. Які країни є найбільшими виробниками в Західній Європі цементу, черепиці, стінових матеріалів?

1. Італія і Греція.
2. Іспанія і Португалія.
3. Німеччина і Франція.
4. Швейцарія й Австрія.

44. Для якої країни Західної Європи характерна найбільш повна структура машинобудування, висока частка електроніки та електротехніки, висока якість і конкурентоспроможність продукції?

1. Франції.
2. Німеччини.
3. Великобританії.
4. Італії.
5. Нідерландів.

45. В якій країні Західної Європи проживає найбільша кількість робітників-іммігрантів?

1. Великобританії.
2. Німеччині.
3. Франції.
4. Італії.
5. Іспанії.

46. Які галузі промисловості в більшості країн Західної Європи перебувають у кризовому стані?

1. Суднобудування.
2. Вугільна промисловість.
3. Хімічна промисловість.
4. Чорна металургія.
5. Текстильна промисловість.

47. Найбільшу роль у внутрішніх перевезеннях Франції відіграє:

1. Залізничний транспорт.
2. Автомобільний транспорт.
3. Морський транспорт.
4. Річковий транспорт.
5. Авіаційний транспорт.

48. Головний чинник розміщення металургійних центрів на півночі Іспанії –

1. Наявність родовищ кам'яного вугілля і залізної руди.
2. Експортна орієнтація виробництва.
3. Наявність споживача.
4. Положення на шляху між родовищами вугілля і залізних руд.
5. Наявність родовищ легованих металів.

49. Які галузі господарства знаходяться в державній власності в більшості країн Західної Європи?

1. Вугільна промисловість.
2. Машинобудування.
3. Транспорт.
4. Харчова промисловість.
5. Електроенергетика.

50. Шведські компанії – це:

1. Вольво.
2. Нокія.
3. Оутокумпу.
4. Електролюкс.
5. Еріксон Л. М.

Центрально-Східна Європа

1. Яка з вказаних країн Центральної Європи належить до країн порівняно високого рівня розвитку?

1. Польща.
2. Чехія.
3. Угорщина.
4. Хорватія.
5. Румунія.

2. Найбільш розвинута країна у Центральній Європі, яка вирізняється розвитком транспортного машинобудування (вантажні та легкові автомобілі, трамваї, тролейбуси, електровози, мотоцикли), експортує порцелянові та скляні вироби, сірники, олівці, меблі, пиво:

1. Польща.
2. Чехія.
3. Румунія.
4. Угорщина.
5. Болгарія.

3. Основою паливно-енергетичного комплексу країн Центральної Європи є:

1. Нафтодобувна промисловість.
2. Вугільна промисловість.
3. Атомна енергетика.
4. Газодобувна промисловість.
5. Гідроенергетика.

4. Верхньо-Сілезький кам'яновугільний басейн знаходиться в:

1. Чехії.
2. Польщі.
3. Угорщині.
4. Румунії.
5. Болгарії.

5. Яка галузь спеціалізації є провідною в промисловому комплексі країн Центральної Європи?

1. Хімічна промисловість.
2. Чорна металургія.
3. Харчова промисловість.
4. Легка промисловість.
5. Машинобудування й металообробка.

6. Більша частина промислового виробництва зосереджена в столиці:

1. Румунії.
2. Чехії.
3. Угорщині.
4. Польщі.

- 7. Вкажіть два найбільші морські порти Польщі:**
1. Кошалін, Ополе. 2. Щецин, Гданськ. 3. Зелена Гура, Закопане.
4. Лодзь, Свиноуйсьце.
- 8. Найбільшим морським портом Литви є:**
1. Лієпая. 2. Клайпеда. 3. Вентспілс. 4. Пярну.
- 9. В якій країні Центральної Європи кам'яне вугілля є основним джерелом енергії?**
1. Румунія. 2. Польща. 3. Чехія. 4. Албанія. 5. Угорщина.
- 10. Яка країна Центральної Європи є найбільшим експортером рафінованої міді?**
1. Чехія. 2. Болгарія. 3. Албанія. 4. Польща. 5. Румунія.
- 11. Серед країн Центральної Європи запасами кам'яного вугілля виділяються:**
1. Польща. 2. Албанія. 3. Чехія. 4. Словенія. 5. Македонія.
- 12. За характером реформ серед центральноєвропейських країн до групи «шокової терапії» відносять:**
1. Чехію. 2. Румунію. 3. Польщу. 4. Словенію. 5. Словаччину.
- 13. Найбільший район чорної металургії в країнах Центральної Європи –**
1. Остравський. 2. Сілезький. 3. Центрально-Чеський. 4. Галацький.
- 14. В якому році Польща була відновлена як суверенна держава?**
1. 1924 р. 2. 1918 р. 3. 1928 р. 4. 1924 р.
- 15. В якій країні знаходиться курорт «Золоті піски»?**
1. Угорщині. 2. Болгарії. 3. Хорватії. 4. Румунії. 5. Литві.
- 16. Виробництво алюмінію є провідною галуззю кольорової металургії:**
1. Польщі. 2. Болгарії. 3. Албанії. 4. Угорщині. 5. Македонії.
- 17. В якій країні Центральної Європи хімічна промисловість дістала найбільший розвиток?**
1. Польщі. 2. Угорщині. 3. Болгарії. 4. Хорватії. 5. Словенії.
- 18. Найбільші металургійні центри країн Центральної Європи:**
1. Череповець. 2. Катовіце. 3. Кладно. 4. Острава. 5. Кошіце.
- 19. Яка країна Центральної Європи виробляє найбільше міді?**
1. Румунія. 2. Болгарія. 3. Албанія. 4. Польща. 5. Угорщина.
- 20. Найбільші промислові райони в Центральній Європі:**
1. Верхньо-Сілезький (Катовіце). 2. Північноморавський (Острава).
3. Чеський (Прага). 4. Судетський район.
- 21. Які історичні події XX ст. найбільш негативно вплинули на формування чисельності населення в країнах Східної Європи?**
1. Революції. 2. Світові війни. 3. Голодомори. 4. Внутрішні конфлікти.
5. Військові перевороти.
- 22. Основні статті експорту Польщі:**
1. Судна. 2. Ліс і лісоматеріали. 3. Кам'яне вугілля. 4. Продовольство.
5. Медикаменти.
- 23. Вкажіть правильний варіант спеціалізації переробної сфери АПК країн Центральної Європи:**
1. У північній частині – переробка продукції рослинництва, а у південній частині – тваринництва.
2. У північній частині – переробка продукції тваринництва, а у південній частині – рослинництва.
3. У північній частині – переробка продукції тваринництва, а у південній частині – кормо виробництво.
4. Всюди – переробка продукції рослинництва.
5. Всюди – переробка продукції тваринництва.
- 24. Для якої з країн Центральної Європи найбільшою мірою характерне поєднання таких мінеральних ресурсів, як кам'яне вугілля, мідь, сірка, цинк, буре вугілля?**

1. Угорщина. 2. Чехія. 3. Румунія. 4. Польща.
- 25. В якому порту Литви зосереджені переробка риби й ремонт суден?**
  1. Вентспіс. 2. Лієпая. 3. Паланга. 4. Клайпеда. 5. Вільнюс.
- 26. В якій країні Центральної Європи чисельність сільського населення перевищує чисельність міського?**
  1. Польщі. 2. Словаччині. 3. Румунії. 4. Словенії. 5. Албанії.
- 27. В якому кам'яновугільному басейні Центральної Європи видобуток вугілля більший, ніж в усіх басейнах Німеччини й Великобританії?**
  1. Остравський. 2. Північно-Чеський. 3. Верхньо-Сілезький. 4. Їглавський. 5. Белхавутський.
- 28. До якої мовної сім'ї належать угорці?**
  1. Індоевропейської. 2. Уральської. 3. Алтайської. 4. Кавказької. 5. Угро-фінської.
- 29. Центр виробництва великовантажних автомобілів у Білорусі –**
  1. Жодіно. 2. Полоцьк. 3. Гродно. 4. Барановичі. 5. Гомель.
- 30. Три головні напрями спеціалізації сільського господарства Молдови:**
  1. Птахівництво. 2. Ставкове рибництво. 3. Садівництво. 4. Виноградарство. 5. Овочівництво.
- 31. У сільському господарстві країн Балтії переважає:**
  1. Зернове господарство. 2. Овочівництво. 3. Вівчарство. 4. М'ясо-молочне скотарство.
- 32. Для якої з центральноєвропейських країн найбільшою мірою характерне поєднання таких мінеральних ресурсів, як горючі сланці, фосфорити, торф?**
  1. Польща. 2. Естонія. 3. Латвія. 4. Литва. 5. Білорусь.
- 33. У рослинництві Латвії переважає:**
  1. Садівництво. 2. Овочівництво. 3. Вирощування технічних культур. 4. Виноградарство.
- 34. Які країни з вказаних утворилися після розпаду Югославії?**
  1. Словенія. 2. Словаччина. 3. Албанія. 4. Македонія. 5. Хорватія.
- 35. Які з названих країн Південно-Східної Європи увійшли до ЄС?**
  1. Болгарія. 2. Словенія. 3. Албанія. 4. Румунія. 5. Македонія.
- 37. В якій країні Південно-Східної Європи майже все населення – мусульмани?**
  1. Сербії. 2. Словенії. 3. Болгарії. 4. Албанії. 5. Молдові.
- 38. В якому році відбувся розпад Чехословаччини?**
  1. 1991. 2. 1993. 3. 1990. 4. 1989.
- 39. В якому році була проголошена незалежність Чорногорії?**
  1. 1991. 2. 2010. 3. 2006. 4. 2001. 5. 1999.
- 40. Головними статтями експорту Молдови є:**
  1. Трактори, нафтопродукти, меблі, взуття, тканини, вино.
  2. Залізна руда, чорні метали, алюміній, папір.
  3. Овочі, плодіві консерви, цукор, рослинна олія, вино.
  4. Овочі, фрукти, тютюн, метали.

Азія

- 1. Найвідсталішою державою Південно-Західної Азії є:**
  1. Йорданія. 2. Ірак. 3. Афганістан. 4. Ємен.
- 2. Спеціальними адміністративними районами Китаю є:**
  1. Хайнань. 2. Сянган (Гонконг). 3. Аоминь. 4. Тайвань. 5. Тибет.
- 3. Серед названих об'єктів Південно-Західної Азії три розміщені на території однієї країни:**
  1. Єрусалим. 2. Стамбул. 3. Палестина. 4. Кіпр. 5. Тель-Авів.
- 4. Серед названих країн Південно-Східної Азії французькими колоніями були:**
  1. Індонезія. 2. В'єтнам. 3. Камбоджа. 4. Філіппіни. 5. Лаос.

- 5. Головний район важкої промисловості Індії часто називають:**
1. «Новою Сілезією». 2. «Індійською Пенсільванією». 3. «Індійським Руром». 4. «Азіатським Донбасом».
- 6. В якій із держав Закавказзя сформувався агропромисловий цикл із переробки бавовни?**
1. Азербайджані. 2. Грузії. 3. Вірменії. 4. У кожній.
- 7. Яка країна Південно-Східної Азії формально не була колонією?**
1. Камбоджа. 2. Малайзія. 3. Таїланд. 4. В'єтнам. 5. Індонезія.
- 8. Які економічні райони належать до Центральної Росії?**
1. Центральний. 2. Північно-Західний. 3. Поволзький. 4. Волго-В'ятський. 5. Центрально-Чорноземний.
- 9. Єрусалим є священним містом для:**
1. Християн. 2. Буддистів. 3. Мусульман. 4. Іудеїв. 5. Синтоїстів.
- 10. В якому році була утворена Китайська Народна Республіка?**
1. 1991. 2. 1949. 3. 1912. 4. 1849.
- 11. Які країни не входять у Південноазійський регіон?**
1. Індія. 2. Пакистан. 3. Афганістан. 4. М'янма. 5. Непал.
- 12. Росія має морські кордони з:**
1. Грузією і Азербайджаном. 2. Китаєм і КНДР. 3. США (Аляска) й Японією.
- 13. Вкажіть історичні області Туреччини:**
1. Фракія. 2. Анатолія. 3. Бургундія. 4. Македонія. 5. Трансильванія.
- 14. Три головні галузі сільського господарства Японії:**
1. Рисосіяння. 2. Тютюнництво. 3. Виноградарство. 4. Плодоовочівництво. 5. Рибальство.
- 15. В яких країнах існує курдська проблема?**
1. Бахрейн. 2. Оман. 3. Ірак. 4. Афганістан. 5. Туреччина.
- 16. Країни Південно-Східної Азії виділяються на світовому ринку як експортери:**
1. Міді. 2. Алюмінію. 3. Нафти. 4. Золота. 5. Олова.
- 17. Головними зерновими районами Південно-Західної Азії є:**
1. Месопотамія. 2. Турецька Анатолія. 3. Зона Середземномор'я. 4. Аравія.
- 18. Серед яких держав Центральної Азії є автономії у їх складі?**
1. Казахстану. 2. Узбекистану. 3. Туркменістану. 4. Таджикистану. 5. Киргизії.
- 19. Головний регіон концентрації легкої промисловості Росії:**
1. Північний Кавказ. 2. Центральний район. 3. Далекий Схід. 4. Північно-Західний район. 5. Поволзький район.
- 20. Які одиниці виділяються у адміністративно-територіальному поділі Росії?**
1. Штати. 2. Республіки. 3. Краї. 4. Губернаторства. 5. Автономні округи.
- 21. Які країни Південно-Східної Азії належать до нових індустріальних країн другої хвилі?**
1. В'єтнам. 2. Індонезія. 3. Таїланд. 4. Філіппіни. 5. Малайзія.
- 22. Етнічною ознакою японського народу є:**
1. Індуїзм. 2. Сикхізм. 3. Синтоїзм. 4. Даосизм.
- 23. Які види транспорту не розвинуті у транспортній системі Японії?**
1. Залізничний. 2. Автомобільний. 3. Трубопровідний. 4. Річковий. 5. Морський. 6. Повітряний.
- 24. Серед країн Закавказзя Грузія виділяється запасами:**
1. Алюмінію та міді. 2. Марганцю та міді. 3. Заліза та алюмінію. 4. Не виділяється запасами жодного з перерахованих ресурсів.
- 25. АСЕАН – економічне і політичне об'єднання:**
1. Бразилії та Аргентини. 2. Центральноамериканських держав. 3. Держав Африки. 4. Держав Південно-Західної Азії. 5. Держав Південно-Східної Азії.

- 26. Колоніями яких держав були країни Південно-Східної Азії?**
1. Великобританії. 2. Португалії. 3. Франції. 4. Нідерландів. 5. Німеччини.
- 27. Які економічні райони належать до Західної економічної зони Росії?**
1. Західносибірський. 2. Уральський. 3. Центральний. 4. Далекосхідний.
5. Північно-Західний.
- 28. Головний центр важкого машинобудування в Росії:**
1. Єкатеринбург. 2. Красноярськ. 3. Москва. 4. Іркутськ. 5. Нижній Тагіл.
- 29. Галузями спеціалізації промисловості Північно-Східного Китаю є:**
1. Паливно-енергетична промисловість. 2. Легка промисловість.
3. Чорна металургія. 4. Лісопромисловий комплекс. 5. Хімічна промисловість.
- 30. Кам'яновугільними басейнами Росії є:**
1. Печорський. 2. Кансько-Ачинський. 3. Підмосковний. 4. Кузнецький.
5. Тунгуський.
- 31. За якою ознакою був здійснений поділ Британської Індії на дві держави?**
1. Етнічною. 2. Економічною. 3. Релігійною. 4. Політичною. 5. Расовою.
- 32. Які з названих країн Південно-Східної і Східної Азії належать до нових індустріальних країн першої хвилі?**
1. Сінгапур. 2. Індонезія. 3. Республіка Корея. 4. Таїланд. 5. Тайвань.
- 33. Які з названих економічних районів Японії традиційно відносять до районів високого рівня розвитку?**
1. Канто. 2. Сікоку. 3. Кінкі. 4. Токай. 5. Хоккайдо.
- 34. Яке гасло китайської сім'ї?**
1. «Ми єдині – і сім'я єдина». 2. «Одна сім'я – одна країна».
3. «Твоя сім'я – моя сім'я». 4. «Одна сім'я – одна дитина»
- 35. Найбільш економічно розвинутими районами Індії є:**
1. Північний. 2. Центральний. 3. Західний. 4. Південний. 5. Східний.
- 36. В якому році розпочався період «культурної революції» в Китаї?**
1. 1966 р. 2. 1949 р. 3. 1958 р. 4. 1945 р.
- 37. Серед країн Південно-Західної Азії найбільші запаси нафти зосереджені в:**
1. Кувейті. 2. Саудівській Аравії. 3. Ірані. 4. Катарі. 5. Іраку.
- 38. Протягом якого періоду відбулося освоєння Сибіру й Далекого Сходу Росії?**
1. 18–19 ст. 2. 16–17 ст. 3. 19–20 ст. 4. 14–15 ст.
- 39. Які міста Японії належать до агломерації Кейхін?**
1. Осака. 2. Токіо. 3. Йокогама. 4. Кавасакі. 5. Кіото.
- 40. Ядром якого економічного району Китаю є міста Шеньян, Харбін, Аньшань?**
1. Північного. 2. Східного. 3. Центрального. 4. Південного. 5. Північно-Східного.

Змістовий модуль 2

Країни Північної і Південної Америки, Африки

США і Канада

- 1. В якому році була проголошена незалежність США?**
1. 1654. 2. 1776. 3. 1787. 4. 1800. 5. 1861.
- 2. В який історичний період був найбільший потік іммігрантів у США?**
1. Кінець XVIII ст. 2. Початок XIX ст. 3. Кінець XIX – початок XX ст.
4. 50-ті роки XX ст.
- 3. Який рівень урбанізації в США?**
1. 70 %. 2. 80 %. 3. 75 %. 4. 85 %.
- 4. Яка частка припадає на продукцію сільського господарства у ВВП США?**
1. 10 %. 2. 8 %. 3. 3 %. 4. 15 %.

- 5. Який штат займає 1 місце за видобутком нафти в США?**
1. Аляска. 2. Техас. 3. Каліфорнія. 4. Оклахома. 5. Луїзіана
- 6. Який штат США називають «молочним» штатом?**
1. Нью-Йорк. 2. Вісконсін. 3. Техас. 4. Огайо. 5. Айова.
- 7. Який промисловий центр є найбільшим у Гірських штатах США?**
1. Солт-Лейк-Сіті. 2. Фінікс. 3. Денвер. 4. Каспер. 5. Лас-Вегас.
6. Сан-Франциско. 7. Сан-Дієго.
- 8. Яке місце займає Канада у світовому виробництві електроенергії на душу населення?**
1. Перше. 2. Друге. 3. Третє. 4. Четверте. 5. П'яте.
- 9. Назвіть найбільший центр автомобілебудування Канади:**
1. Ошава. 2. Оттава. 3. Монреаль. 4. Гамільтон. 5. Лондон. 6. Уїнсор. 7. Торонто.
- 10. Яка частка в експорті Канади припадає на сільськогосподарську продукцію?**
1. 1/2. 2. 1/3. 3. 1/10. 4. 2/5.
- 11. З яких етнічних компонентів складається американська нація?**
1. Американці, іммігранти, аборигени.
2. Аборигени, вихідці з країн Європи, афроамериканці, негри, індіанці.
3. Аборигени, афроамериканці, європейці, іспаномовне населення, вихідні з країн Східної Азії.
4. Індіанці, афроамериканці, європейці, мексиканці.
- 12. Яка характерна особливість розвитку міських агломерацій в США?**
1. Ріст центрів міст. 2. Інтенсивна субурбанізація.
3. Збільшення чисельності робочих місць в ядрах агломерацій.
4. Руралізація. 5. Суперурбанізація.
- 13. Який штат займає 1-е місце за видобутком кам'яного вугілля в США?**
1. Пенсільванія. 2. Віргінія. 3. Кентуккі.
4. Монтана. 5. Вайомінг. 6. Іллінойс. 7. Західна Віргінія.
- 14. Які металургійні райони сформувались на території США?**
1. Приатлантичний. 2. Південно-Східний. 3. Північно-Апаллацький.
4. Приозерний. 5. Південно-Західний. 6. Каліфорнійський.
- 15. Які галузі мають провідне значення в галузевій структурі машинобудування США?**
1. Верстатобудування. 2. Приладобудування.
3. Автомобілебудування. 4. Авіаракетнокосмічна промисловість.
5. Сільськогосподарське машинобудування. 6. Суднобудування.
- 16. Які з вказаних штатів США спеціалізуються на вирощуванні кукурудзи і сої?**
1. Айова. 2. Іллінойс. 3. Індіана. 4. Північна Дакота.
5. Мічиган. 6. Техас. 7. Каліфорнія. 8. Алабама.
- 17. Скільки економічних районів виділяє В.М. Юрківський на території США?**
1. Три. 2. Десять. 3. П'ятнадцять. 4. Дванадцять. 5. Одинадцять.
- 18. В яких провінціях Канади видобувається нафта?**
1. Манітоба. 2. Саскачеван. 3. Альберта. 4. Британська Колумбія.
5. Квебек. 6. Нова Шотландія.
- 19. Який центр чорної металургії в Канаді є найбільшим?**
1. Гамільтон. 2. Су-Сент-Марі. 3. Сідні. 4. Уелленд. 5. Оттава. 6. Садбері.
- 20. Який з економічних районів Канади є головним сільськогосподарським районом?**
1. Центральний. 2. Атлантичний. 3. Степовий. 4. Далекий Захід.
5. Канадська Північ.
- 21. Які галузі промисловості є провідними у спеціалізації Південно-Східного промислового поясу США?**
1. Машинобудування, хімічна промисловість, чорна і кольорова металургія, харчова промисловість.

2. Електроенергетика, машинобудування, хімічна промисловість, вугільна, кольорова металургія, текстильна промисловість.
3. Хімічна і нафтогазодобувна промисловість, машинобудування, кольорова металургія, харчова і текстильна промисловість.

22. Які характерні риси властиві сучасному машинобудуванню США (відмітити декілька)?

1. Високі темпи розвитку електронної і електротехнічної промисловості.
2. Ріст випуску продукції автомобілебудування.
3. Домінуюче значення автомобілебудування і авіаракетно-космічної промисловості.
4. Високий ступінь концентрації машинобудування в північних і приозерних штатах.
5. Низький ступінь концентрації виробництва.
6. Територіальна розосередженість виробничих потужностей.

23. Вкажіть відповідну головну спеціалізацію окремих промислових центрів США:

1. Бетлехем	А. Автомобілебудування
2. Алкоа	Б. Алюмінієва промисловість
3. Гранд-Рапідс	В. Чорна металургія
4. Ель-Пасо	Г. Суднобудування
5. Ньюпорт-Ньюс	Д. Виплавка свинцю
6. Сіетл	Е. Авіаракетнокосмічна промисловість
	Є. Хімічна промисловість
	Ж. Атомна промисловість

24. Які промислові пояси сформувались на території США?

1. Південний. 2. Північний. 3. Південно-Східний. 4. Приозерний.
5. Узбережжя Мексиканської затоки. 6. Каліфорнійський.
7. Північно-Східний. 8. Гірський.

25. Які спеціалізовані райони хімічної промисловості сформувалися в США?

1. Приозер'я. 2. Середньоатлантичні штати. 3. Долина р. Теннессі.
4. Штати Північно-Західного Центру. 5. Каліфорнійський.
6. Південно-Західний центр. 7. Узбережжя Мексиканської затоки.

26. Які штати США входять у Верхній Південь (за В. М. Юрківським)?

1. Мічиган, Вісконсін, Іллінойс, Огайо, Індіана, Нью-Йорк.
2. Західна Віргінія, Кентуккі, Теннессі.
3. Західна Віргінія, Кентуккі, Теннессі, Міссісіпі, Віргінія.
4. Теннессі, Кентуккі, Алабама, Джорджія, Міссісіпі, Західна Віргінія.

27. Вкажіть у який економічний район входять вказані штати США (відповідно впорядкуйте):

1. Род-Айленд	А. Приозерний
2. Вісконсін	Б. Північно-Східний
3. Нью-Йорк	В. Південно-Західний Центр
4. Айдахо	Г. Гірські штати
5. Оклахома	Д. Тихоокеанський Північний Захід
6. Небраска	Е. Верхній Південь
7. Міссісіпі	Є. Старий Південь
	Ж. Північно-Західний Центр

28. Вкажіть найхарактерніші риси сучасної економіки Канади:

1. Велика роль національного капіталу.
2. Сировинний і експортний напрямок промисловості і сільського господарства.
3. Велика залежність від іноземного капіталу.
4. Чітко виражений регіоналізм в розміщенні господарства.
5. Низький рівень концентрації виробництва і капіталу.

6. Висока частка галузей обробної промисловості в експорті країни.

29. Вкажіть відповідну головну галузь промисловості в окремих промислових центрах Канади:

1. Гамільтон	А. Автомобілебудування
2. Сарнія	Б. Хімічна промисловість
3. Кітімат	В. Алюмінієва промисловість
4. Трейл	Г. Виплавка свинцю і цинку
5. Норанда	Д. Виплавка міді
6. Уінсор	Е. Чорна металургія
	Є. Машинобудування
	Ж. Видобуток залізної руди

30. Які галузі сільського господарства Канади відіграють провідну роль в експорті країни?

1. Садівництво.	2. М'ясне тваринництво.	3. Картоплярство.
4. Зернове господарство.	5. Вирощування рапсу і олійних культур.	
6. Молочне тваринництво.	7. Вівчарство.	

Країни Латинської Америки

1. Вкажіть яка країна Латинської Америки має найвищий рівень урбанізації:

1. Колумбія. 2. Венесуела, 3. Парагвай. 4. Болівія. 5. Аргентина.
6. Бразилія. 7. Перу. 8. Панама.

2. Який з економічних районів Мексики є найбільш розвинутим?

- 1, Східний. 2. Північний. 3. Північно-Східний. 4. Північно-Західний.
5. Центральні-Східний. 6. Центральні-Західний. 7. Південний. 8. Юкатанський.

3. Назвіть основний центр виплавки міді в Мексиці:

1. Монтеррей. 2. Монклова. 3. Ідальго-дель-Парраль. 4. Чіуауа. 5. Кананеа.

4. Яка країна Центральної Америки є головним експортером бананів у регіоні та світі?

1. Гондурас. 2. Беліз. 3. Панама. 4. Гватемала. 5. Коста-Ріка. 6. Нікарагуа.

5. Яка країна Вест-Індії є одним із найбільших світових продуцентів й експортерів бокситів?

1. Куба. 2. Домініканська Республіка. 3. Гаїті. 4. Ямайка. 5. Барбадос.

6. Яка галузь промисловості відіграє найважливішу роль в економіці Куби?

1. Тютюнова. 2. Цукрова. 3. Машинобудування. 4. Нікелево-кобальтова.
5. Кольорова металургія.

7. Найбільшим родовищем залізної руди в Латинській Америці є:

1. Ітабіра. 2. Морру-ду-Урукун. 3. Каражас. 4. Мутун.

8. Який найбільший центр виплавки алюмінію в Південній Америці?

1. Лас-Вентанас. 2. Сарате. 3. Сьюдад-Гуаяна. 4. Посус-ді-Калдас.

9. Яка з країн Латинської Америки є найбільшим експортером свинцю?

1. Мексика. 2. Бразилія. 3. Чілі. 4. Перу.

10. Яка найбільша агломерація в Південній Америці?

1. Буенос-Айрес. 2. Сан-Паулу. 3. Каракас. 4. Ріо-де-Жанейро. 5. Ліма.

11. Яка галузь промисловості має провідне значення в національній економіці Мексики?

1. Машинобудування. 2. Електроенергетика. 3. Нафтова. 4. Легка. 5. Харчова.
6. Кольорова металургія.

12. Назвіть головний нафтогазоносний район Мексики:

1. Рейноса. 2. Коауїла. 3. Ла-Реформа. 4. Сьюдад-Пемекс. 5. Поса-Ріка.
6. Чиконтеспек.

13. В яких країнах Вест-Індії розвинута нафтопереробка?

1. Тринідад і Тобаго. 2. Гаїті. 3. Сент-Люсія. 4. Віргінські острови (США).

5. Багамські острови. 6. Кайманові острови. 7. Домініка.

14. Які промислові центри Куби є найбільшими центрами нікелево-кобальтової промисловості?

1. Сьєнфугос. 2. Пінар-дель-Ріо. 3. Санта-Лусія. 4. Нікаро. 5. Моа. 6. Баямо. 7. Мінас-де-Матаамбре.

15. Які з країн Латинської Америки є експортерами нафти?

1. Венесуела. 2. Чілі. 3. Суринам. 4. Еквадор. 5. Болівія. 6. Бразилія. 7. Аргентина.

16. Яка частка належить Бразилії у видобутку та експорті залізної руди в Латинській Америці?

1. Понад 60 %. 2. 50 %. 3. Близько 15 %. 4. 40 %.

17. Які дві країни Південної Америки лідирують у світовому виробництві кофе?

1. Бразилія й Аргентина. 2. Бразилія й Перу. 3. Колумбія й Венесуела. 4. Бразилія та Колумбія. 5. Венесуела й Еквадор.

18. В якому з економічних районів Бразилії понад 70 % посівних площ зайнято товарними культурами?

1. Південно-Східний. 2. Північно-Східний. 3. Південний. 4. Центрально-Західний. 5. Амазонія.

19. Який економічний район Аргентини спеціалізується на вирощуванні чаю, рису, тютюну, тунгового дерева?

1. Північно-Західний. 2. Західний. 3. Чако. 4. Межиріччя. 5. Пампа. 6. Патагонія.

20. В якому економічному районі Аргентини зосереджено 2/3 запасів нафти, значна частина гідроенергоресурсів, вугілля?

1. Північний Захід. 2. Чако. 3. Захід. 4. Пампа. 5. Патагонія. 6. Межиріччя.

21. За якими показниками Мексика входить в першу п'ятірку головних виробників у світі?

1. Видобуток нафти. 2. Видобуток срібла. 3. Видобуток ртуті. 4. Видобуток міді. 5. Виробництво пшениці. 6. Виробництво кукурудзи. 7. Видобуток плавикового шпату. 8. Збір бананів.

22. Вкажіть основні особливості територіальної структури господарства Мексики:

1. Депресивний розвиток економічних районів.
2. Прискорений розвиток периферійних районів.
3. Концентрація господарства в столичному районі і великих центрах Мексиканського нагір'я.
4. Інтенсивний розвиток господарства в прикордонній смузі на півночі країни.
5. Концентрація господарства в Східному і Північно-Східному районах.
6. Рівномірність розміщення господарства по території.

23. Які промислові центри є головними центрами економічних районів Мексики (відповідно впорядкуйте) ?

1. Мехікалі	А. Центрально-Східний
2. Меріда	Б. Північно-Східний
3. Гвадалахара	В. Східний
4. Матаморос	Г. Північний
5. Санта-Крус	Д. Північно-Західний
6. Монтеррей	Е. Центрально-Західний
	Є. Південний
	Ж. Юкатанський

24. Які галузі сільського господарства є галузями спеціалізації країн Центральної Америки в міжнародному географічному поділі праці?

1. Вирощування зернових. 2. Вирощування кофе. 3. Вирощування бананів. 4. М'ясо-молочне тваринництво. 5. Вирощування арахісу. 6. Вирощування цукрової тростини.

25. Вкажіть який з економічних районів Куби спеціалізується на вирощуванні цукрової тростини, цитрусових, бавовнику, видобутку нікелю та кобальту?

1. Західний. 2. Центральо-Західний. 3. Центральо-Східний. 4. Східний.

26. Які галузі господарства є провідними в економіці Андської групи?

1. Тропічне землеробство, обробна промисловість, рибне господарство, сфера послуг, видобуток нафти і кам'яного вугілля.
2. Гірничодобувна промисловість, вирощування цукрової тростини, кофе, бананів, кольорова металургія, рибна промисловість.
3. Видобуток руд кольорових металів, чорна металургія, машинобудування, вирощування кофе, цитрусових і зернових культур.
4. Тваринництво, зернове господарство, гірничодобувна промисловість, вирощування олійних культур.

27. Виберіть правильну відповідь:

1. Цукрову тростину вирощують в усіх країнах Південної Америки.
2. Цукрову тростину вирощують практично в усіх країнах Південної Америки, за винятком Чілі й Аргентини.
3. Цукрову тростину вирощують в усіх країнах Південної Америки, за винятком Чілі й Уругваю.

28. Які галузі сільського господарства є провідними в економіці Аргентини?

1. Зернове господарство. 2. Пасовищне тваринництво. 3. Вирощування олійних культур. 4. Молочне тваринництво. 5. Вирощування субтропічних і тропічних культур. 6. Вирощування цукрової тростини.

29. Вкажіть основні риси сучасного процесу урбанізації в країнах Латинської Америки:

1. Високий рівень урбанізації в країнах «південного конуса» Південної Америки.
2. Середній рівень урбанізації в Парагваї, Гондурасі, Гаїті.
3. Активне формування міських агломерацій.
4. Гіпертрофований розвиток столичних і окремих міст, які різко домінують над іншими містами країни.
5. Ріст міських поселень за рахунок іммігрантів.

30. Вкажіть економічний район Бразилії, який спеціалізується на вирощуванні какао-бобів, цитрусових, цукрової тростини, бавовни, кукурудзи, квасолі, сої, видобутку нафти, хромітів, вольфрамівих руд, берилію, нафтопереробці?

1. Південно-Східний. 2. Північно-Східний. 3. Південний. 4. Центральо-Західний. 5. Амазонія.

Країни Африки

1. Колонією якої європейської держави була Гана?

1. Франції. 2. Бельгії. 3. Великобританії. 4. Німеччини. 5. Італії. 6. Іспанії. 7. Португалії.

2. В якому році було проголошено незалежність Гвінеї?

1. 1956. 2. 1958. 3. 1960. 4. 1962. 5. 1965. 6. 1970.

3. Назвіть найбільш розвинутий гірничопромисловий район Південно-Африканської Республіки:

1. Бушвельд. 2. Приатлантичний. 3. Східний. 4. Кімберлі. 5. Вітватерсранд. 6. Постмасбург-Куруман.

4. Яка галузь є провідною у гірничодобувній промисловості ПАР?

1. Уранодобувна. 2. Золотодобувна. 3. Залізорудна. 4. Вугільна. 5. Алмазодобувна. 6. Марганцеворудна.

5. Яка з країн Африки має найвищий рівень економічного розвитку?

1. Єгипет. 2. ПАР. 3. Алжир. 4. Нігерія. 5. Замбія. 6. Лівія.

6. Яка сільськогосподарська культура є головною продовольчою культурою африканського населення ПАР?

1. Пшениця. 2. Сорго. 3. Ячмінь. 4. Кукурудза. 5. Маніок. 6. Банани.

- 7. Яка країна Африки має найпотужніший торговельний флот?**
1. Лівія. 2. Єгипет. 3. ПАР. 4. Ліберія. 5. Марокко. 6. Мавританія.
- 8. Яка країна Африки займає 1-ше місце у світі за виробництвом какао-бобів?**
1. Гана. 2. Кот-д'Івуар. 3. Того. 4. Нігерія. 5. Камерун. 6. Ангола.
- 9. Який регіон Африки є найбільш строкатим в етнічному складі населення?**
1. Північна Африка. 2. Західна Африка. 3. Центральна Африка. 4. Східна Африка. 5. Південна Африка.
- 10. Яка країна Африки є наймолодшою за часом здобуття незалежності?**
1. Еритрея. 2. Судан. 3. Південний Судан. 4. Сейшельські Острови. 5. Джибуті. 6. Сомалі.
- 11. Які дві країни Африки зуміли зберегти свою незалежність в 19 ст. і не стати колоніями європейських держав?**
1. Єгипет. 2. Ефіопія. 3. Еритрея. 4. Ліберія. 5. ПАР. 6. Сенегал. 7. Кабо-Верде.
- 12. В якій країні Африки побудовано найпотужнішу на континенті ГЕС Кабора-Басса?**
1. Єгипет. 2. Мозамбік. 3. Уганда. 4. Демократична Республіка Конго. 5. Нігерія. 6. ПАР.
- 13. Яка провідна галузь тваринництва ПАР?**
1. Пасовищне екстенсивне вівчарство. 2. М'ясо-молочне тваринництво. 4. Молочне тваринництво. 4. Вирощування ангорських кіз. 5. Каракулівництво. 6. Птахівництво.
- 14. В яких трьох країнах Африки гірничодобувна промисловість дає понад 80 % загального обсягу промислового виробництва в країні?**
1. Ліберія. 2. Алжир. 3. Гвінея. 4. Мавританія. 5. Лівія. 6. Гана. 7. Того.
- 15. Які дві країни Африки є найбільшими продуцентами нафти на континенті?**
1. Нігерія. 2. Лівія. 3. Алжир. 4. Туніс. 5. Єгипет. 6. Габон.
- 16. Який регіон Африки називають «світовою коморою» фосфоритів?**
1. Північна Африка. 2. Західна Африка. 3. Центральна Африка. 4. Східна Африка. 5. Південна Африка.
- 17. Яка галузь промисловості є основою економіки Алжиру?**
1. Машинобудування. 2. Нафтогазова. 3. Легка. 4. Харчова. 5. Хімічна. 6. Чорна металургія.
- 18. В яких трьох країнах Центральної Африки найбільший рівень народжуваності населення?**
1. Демократична Республіка Конго. 2. Ангола. 3. Сан-Томе і Принсіпі. 4. Габон. 5. Чад. 6. Камерун. 7. Екваторіальна Гвінея.
- 19. В яких двох країнах Північної Африки найвищий рівень природного приросту населення в регіоні?**
1. Алжир. 2. Єгипет. 3. Лівія. 4. Судан. 5. Туніс. 6. Марокко. 7. Західна Сахара.
- 20. В яких двох країнах Східної Африки мова суахілі є офіційною?**
1. Танзанія. 2. Ефіопія. 3. Кенія. 4. Малаві. 5. Сомалі. 6. Руанда.
- 21. Вкажіть характерні риси розвитку та розміщення господарства Східного економічного району ПАР:**
1. Найбільш розвинутий район, в якому зосереджена більша частина гірничодобувної й обробної промисловості, добре освоєний у сільськогосподарському відношенні.
2. Промислово розвинутий район, в якому розвинуті видобуток кам'яного вугілля, чорна металургія й хімічне виробництво, плантаційне господарство, що спеціалізується на вирощуванні цукрової тростини, ананасів, цитрусових.
3. Район є основним виробником пшениці, добре розвинуте садівництво й виноградарство, екстенсивне вівчарство, товарне овочівництво.
- 22. Вкажіть три найбільш типові особливості в розвитку сучасного господарства країн Африки:**

1. Порівняно високий рівень економічного розвитку та національного доходу.
2. Переважання у промисловому виробництві гірничодобувної промисловості.
3. Різке переважання плантаційного господарства в сільському господарстві.
4. Поширення багатьох експортних культур у сільському господарстві.
5. Переважання в експорті продукції тваринництва й обробної промисловості.
6. Монокультурність в розвитку сільського господарства.
7. Багатоукладність господарства та поширення різних типів і способів ведення господарства.

23. Впорядкуйте країни Африки, які займають перші місця на континенті за видобутком окремих видів мінеральної сировини:

1. Кам'яне вугілля.	А. ПАР
2. Нафта.	Б. Лівія.
3. Природний газ.	В. Нігерія.
4. Олов'яна руда.	Г. Замбія.
5. Мідна руда.	Д. Демократична Республіка Конго.
6. Фосфорити.	Е. Гвінея.
7. Боксити.	Є. Марокко.
8. Алмази.	Ж. Алжир.
	З. Ботсвана.

24. Вкажіть три характерні риси сільського господарства ПАР:

1. Обробні землі складають більше 25 % території.
2. Чітке виділення двох секторів ведення сільського господарства – африканського й європейського.
3. Фермерські господарства – основні виробники продукції для внутрішнього та зовнішнього ринків.
4. Високий рівень розвитку тваринництва в африканському секторі.
5. Провідною галуззю сільського господарства є пасовищне тваринництво, переважно екстенсивне вівчарство, поширене по всій країні.
6. Поширеність невеликого землеволодіння у фермерських господарствах європейського сектору виробництва сільгосппродукції.

25. Які основні три галузі сільського господарства Нігерії відіграють провідну роль в експорті країни?

1. Вирощування олійної пальми.
2. М'ясне тваринництво.
3. Вирощування какао-бобів.
4. Зернове господарство.
5. Вирощування арахісу.
6. Молочне тваринництво.
7. Вівчарство.

26. В яких країнах Східної Африки поширений сепаратизм?

1. Ефіопія.
2. Сомалі.
3. Танзанія.
4. Мадагаскар.
5. Коморські Острови.
6. Мозамбік.
7. Південний Судан.

27. В яких країнах Африки найвищий рівень жіночої фертильності населення (вкажіть три)?

1. Кабо-Верде.
2. Нігер.
3. Сомалі.
4. Малі.
5. ПАР.
6. Габон.
7. Лівія.

28. Вкажіть три найхарактерніші риси розвитку промисловості країн Центральної Африки:

1. Домінування гірничорудної промисловості у структурі промислового виробництва.
2. Спеціалізація на обробці гірничої сировини й постачанні на світові ринки продукції її переробки.
3. Високий рівень розвитку електроенергетики.
4. Значна роль харчової та легкої промисловості у структурі промислового виробництва.
5. Незначна залежність промислового виробництва від іноземних монополій.
6. Монопродуктивність промислового виробництва.

29. Вкажіть правильно спеціалізацію країн Південної Африки у міжнародному поділі праці з виробництва продукції гірничодобувній промисловості:

1. Видобуток золота, уранових руд, кам'яного вугілля, нафти, алмазів, залізної руди і кольорових металів.
2. Видобуток золота, нафти, уранових руд, кам'яного вугілля, алмазів, залізної руди та кольорових металів.
3. Видобуток золота, уранових руд, платини, кам'яного вугілля, алмазів, залізної руди, марганцевої руди та кольорових металів.
4. Видобуток природного газу, золота, нафти, уранових руд, кам'яного вугілля, алмазів, залізної руди та кольорових металів.
5. Видобуток природного газу, золота, нафти, слюди, уранових руд, кам'яного вугілля, алмазів, залізної руди та кольорових металів.

30. В яких п'яти країнах Африки в останні два десятиліття відбувалися кровопролитні громадянські війни та міжетнічні конфлікти?

1. Єгипет. 2. Руанда. 3. ДР Конго. 4. Ліберія. 5. Сьєрра-Леоне. 6. Марокко.
7. Джибуті. 8. Замбія. 9. Камерун. 10. Сенегал. 11. Бурунді.

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ

Аборигени, а б о р и г е н и – тубільці, корінні, споконвічні або давні жителі якої-небудь країни чи місцевості. Загальна назва будь-якої тубільної місцевої популяції, етносу чи нації, яка володіла конкретною територією раніше за прийшли панівні популяції, етноси чи нації, й має соціальну систему відмінну від аналогічних систем сусідніх чи прийшлих популяцій, етносів і націй. Те саме, що й *автохтони*, *тубільці*, *корінний народ*.

Абсолютна монархія – форма державного правління, за якої найвища державна влада повністю належить одній особі – спадкоємному монархові.

Абсолютна теократична монархія – форма державного правління, за якої на чолі держави стоїть церква (релігія). Главою держави є глава церкви, який володіє необмеженою вищою державною владою. У сучасну епоху така форма правління існує в трьох країнах: Ватикан, Саудівська Аравія та Бруней.

Аванпорт – допоміжний порт у місці впадіння судноплавної річки в море, тісно пов'язаний з основним портом, розташований вище по течії річки. Наприклад, Бремерхафен як аванпорт Бремена більш доступний для суден із більшими осадкою і дедвейтом, ніж основний порт.

Автаркія – замкненість, самодостатність, намагання відмовитися від участі в міжнародному поділі праці та виробляти весь спектр товарів і послуг самостійно.

Автономізація – процес надання автономії певним частинам держави за етнічною чи територіальною ознакою й перетворення відповідних територій в автономні одиниці, що мають риси держав або державних утворень у складі єдиної унітарної країни.

Автономія – самоуправління, право самостійного здійснення деяких функцій державної влади, яке конституція держави надає будь-якій її частині.

Авторитаризм – суспільна система з режимом сильної центральної влади. У цих умовах велику роль відіграє суб'єктивний чинник, службова та соціальна ієрархія. Традиційні авторитарні системи склалися в багатьох країнах Азії.

Автохтони, а б о р и г е н и – корінні жителі місцевості або країни, те саме, що й *аборигени*. На території Східної Європи, у т. ч. на території сучасної України автохтонами були слов'яни, про що свідчать писемні джерела та археологічні матеріали. – див. *Аборигени*.

Агропромисловий комплекс (АПК) – сукупність галузей і сфер діяльності, які на основі міжгалузевих зв'язків беруть участь у виробництві, заготівлі, переробці, зберіганні, транспортуванні та реалізації готової сільськогосподарської продукції.

Адміністративно-територіальна одиниця – структурна частина цілісної території держави, яка має певний правовий статус (республіка, край, область, округ, район, місто, селище, село тощо) й є просторовою основою для організації та функціонування місцевих органів державної влади й місцевого самоврядування.

Адміністративно-територіальний поділ – система територіальної організації унітарної держави або суб'єкта федерації, яка базується на поділі її території на певні частини (адміністративно-територіальні одиниці) й на основі якої утворюються та функціонують органи державної влади й управління. Передбачає поділ території країни на області, райони, округи, дистрикти, провінції, департаменти тощо.

Адміністративно-територіальний устрій – певний спосіб територіального улаштування держави, утворення й діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Адміністративно-територіальний устрій будь-якої держави – це поділ її території на певні частини – краї, області, провінції, землі, штати, департаменти, губернії, волості, повіти, райони, кантони тощо. Він зумовлений соціальною природою держави, традиціями історичного розвитку, завданнями й цілями пануючого режиму.

Аквакультура – система заходів із регулювання природних процесів відтворення прісноводних організмів. Включає в себе переселення й акліматизацію риб, створення підводних «ферм» та ін.

Акваторія – обмежена частина водної поверхні Землі з притаманними їй природними й антропогенними властивостями і ресурсами.

Альянс – союз, об'єднання держав, організацій, політичних партій, громадських

організацій та окремих осіб на основі договірних зобов'язань для досягнення спільних цілей у певний час. Розрізняють особистісні, сімейні, групові, партійні, воєнні, політичні, економічні, міжнародно-кооперативні та інші альянси.

Анексія – насильницьке приєднання, загарбання або утримання однією державою всієї (або частини) території іншої держави або народу в односторонньому порядку, або будь-якого простору, що перебуває під контролем чи у спільному користуванні міжнародного співтовариства (*відкрите море, Антарктика* тощо); насильницьке утримання народу в кордонах чужої держави. За міжнародним правом анексія – один із видів агресії й спричиняє міжнародно-правову відповідальність.

Анклав, е н к л а в – територія або частина території іншої держави, повністю оточена з усіх сторін сухопутною територією однієї або декількох держав; країна, оточена з усіх боків територією іншої країни (наприклад, Лесото, Сан-Марино, Ватикан).

Апартеїд, а п а р т х е й д – політика насильницького розділу населення в країні й кпвйня форма расової дискримінації та сегрегації, яка проводиться відносно певних національних чи расових груп населення й виражається в позбавленні або суттєвому обмеженні політичних, соціально-економічних і громадянських прав, аж до територіальної ізоляції тощо. Апартеїд до 1994 р. був ідеологією та державною політикою режиму білої меншості в Південно-Африканській Республіці, яка передбачала дискримінацію корінного та кольорового населення Південної Африки за расовою та етнокультурною ознакою, збереження беззаперечного домінування європейців у політиці та економіці країни.

Асиміляція – процес поглинання одного етносу іншим.

Афроамериканці – громадяни чи жителі США, які належать до негроїдної раси й мають повне або часткове африканське походження.

Багатопартійна система – цілісне утворення, що формується в середині політичної системи суспільства на основі усталених зв'язків між багатьма політичними партіями, які відрізняються програмними настановами, тактикою, внутрішньою структурою.

Багатоукладність – риса світового господарства, пов'язана з різним ступенем розвитку ринкових відносин, міжнародного поділу праці тощо; співіснування в межах однієї країни різних соціально-економічних укладів (від натурального господарства до державного капіталізму).

Бантустан, х о у м л е н д – територія, яка використовувалася як резервація для корінного негритянського населення ПАР й Південно-Західної Африки (нині Намібія) за часів політики апартеїду. В ПАР існувало 10 бантустанів і 10 бантустанів у Південно-Західній Африці, яка перебувала під управлінням ПАР. Після ліквідації системи апартеїду в ПАР в 1994 р. всі бантустани були ліквідовані й включені до складу ПАР.

Бєбі-бум – різке компенсаційне збільшення чисельності населення в країнах світу після Другої світової війни в кінці 1940-х – на початку 1950-х рр. у результаті стійкого й значного перевищення народжуваності над смертністю.

Безробіття – незайнятість у народному господарстві країни частини економічно активного населення.

Біженці – іноземці (іноземні громадяни чи особи без громадянства), які внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвами переслідувань за ознаками раси, національності, ставлення до релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань вимушені залишати територію держави, громадянами яких вони є (або територію країн постійного проживання), і не можуть або не бажають користуватися захистом цих держав внаслідок вищезазначених побоювань та прагнення до одержання статусу біженців.

Біпатриди – особи, які одночасно мають громадянство двох або більше держав.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – макроекономічний показник, який розраховується як сукупна вартість кінцевої продукції (товарів і послуг), вироблена всіма виробниками (власними або іноземними) на території даної країни за певний період (за рік).

Валовий національний продукт (ВНП) – загальна вартість продукції (товарів і послуг), виробленої власними виробниками даної країни й підприємствами даної країни за її межами за певний період (за рік).

Вантажообіг – добуток обсягу перевезених вантажів на відстань їх перевезення за певний

проміжок часу; вимірюється в тонно-кілометрах (т-км).

Відтворення населення – сукупність процесів народження, смертності й природного приросту населення, які забезпечують безперервну зміну людських поколінь і зростання населення.

Велика депресія – назва світової економічної кризи, яка почалася в 1929 р. й продовжувалася до 1939 р. Найбільш гострою була в 1929–1933 рр. Вона найбільше торкнулася економіки США, Великобританії, Канади, Німеччини та Франції, проте її наслідки відчувалися й в інших країнах.

Велика сімка – група економічно найрозвиненіших держав світу, до складу якої входять США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія та Канада. Є міжнародним політичним інститутом «великих держав», які регулярно організовують зустрічі на найвищому рівні керівників держав для обговорення стратегічних проблем і вироблення спільних політичних й економічних рішень.

Велике переселення народів – умовна назва сукупності етнічних переміщень в Європі та масових вторгнень на територію Римської імперії у 4 – 7 ст. германських, слов'янських, сарматських та інших племен. Було ініційоване вторгненням гуннів зі сходу у середині 4 ст. Основною причиною переселення народів було посилення процесу розкладу родоплемінного ладу племен, який супроводжувався утворенням великих племінних союзів, зародженням класового суспільства, ростом дружин і влади військових вождів, які жадали нових земель, багатства, військової здобичі тощо.

Верхня палата – традиційна назва одного з законодавчих зборів у державах, де існують двопалатні парламенти.

Виключна морська економічна зона, виняткова (морська) економічна зона – особливий район акваторії морів та океанів і континентального шельфу, що знаходиться за межами територіальних вод прибережної держави та прилягає до них. Максимальна ширина зони – 200 морських миль (370,4 км) від найбільшої точки берегової лінії або від базових вихідних ліній, від яких відмірюється ширина територіальних вод держави. В межах цієї зони прибережна держава має виключні суверенні права на розвідку, добування й збереження всіх природних ресурсів зони, створення й використання штучних островів, установок і споруд, проведення наукових досліджень, юрисдикцію щодо захисту та збереження морського середовища, а також здійснення деяких інших видів економічної діяльності.

Відкрите море – водні простори Світового океану за межами суверенітету будь-якої держави.

Вікінги – ранньосередньовічні учасники морських походів скандинавів у кінці 8 – середині 11 ст.; в Давній Русі були відомі під назвою варягів, у Західній Європі – норманців, норманів. Вікінги здійснювали морські походи від Вінланду до Біармії й від Каспію до Північної Африки.

Вільна асоціація – об'єднання держав на двосторонній основі, коли менша держава передає частину владних повноважень у питаннях зовнішніх відносин, оборони, транспорту та зв'язку більш сильній державі.

Вільна (спеціальна) економічна зона (ВЕЗ) – спеціально виділена територія країни з пільговими економічними умовами для національної та/або іноземних підприємств.

Вільне місто – особливе самостійне, нейтральне й демілітаризоване територіально-політичне утворення, яке користується особливим міжнародним режимом і складається з одного незалежного міста, статус якого визначається угодою зацікавлених держав.

Влада – здатність, право й можливість розпоряджатися ким-небудь або чим-небудь, а також чинити вирішальний вплив на долю, поведінку та діяльність людей із допомогою різноманітних засобів (права, авторитету, волі, примусу та ін.); політичне панування над людьми; система державних органів; особи, органи, наділені владно-державними та адміністративними повноваженнями.

Внутрішні води – розміщені в межах державної території озера, річки, канали, внутрішні моря, затоки, бухти та лимани, які мають ширину проходу меншу за 24 морські милі, або частини морських вод із більшою шириною проходів, якщо вони історично належать певній державі.

Вождівство – форма організації влади й суспільства загалом, яка є найпізнішою за часом перед феодалізмом (утім не обов'язково), й нерідко реалізується у раньокласових (раньофеодальних) суспільствах, а її пережитки можуть бути відчутними у значно пізніших суспільних формаціях.

Галузь – сукупність підприємств, схожих за призначенням виробленої продукції,

сировиною, технікою й технологією виробництва, професійним складом кадрів й умовами праці.

Гандизм – соціально-політична й релігійно-філософська доктрина, яка виникла в період боротьби Індії за незалежність.

Геноцид – повне або часткове знищення окремих груп населення за расовими, національними, релігійними мотивами (ознаками) або навмисне створення життєвих умов, розрахованих на знищення названих груп.

Геоглобалістика – міждисциплінарний науковий підхід, спрямований на комплексний розгляд глобальних проблем людства та пошук шляхів їх вирішення.

Географічне положення – геопросторове відношення певного географічного об'єкта або території стосовно інших об'єктів та територій, які розміщені поза ним й мають або можуть мати на нього (неї) істотний вплив.

Географічне середовище – сукупність природних умов (клімат, рельєф, води, ґрунтовий покрив, рослинний і тваринний світ тощо), в яких розвивається людське суспільство. Географічне середовище є сукупністю предметів і явищ природи, які на певному історичному етапі розвитку продуктивних сил включені у сферу діяльності людини.

Географічний поділ праці – просторовий прояв суспільного поділу праці, полягає у закріпленні окремих галузей за відповідними територіями, у спеціалізації окремих країн (регіонів) на виробництві певних видів продукції чи послуг задля подальшого обміну.

Географія – система природничих (фізико-географічних) і суспільних (соціально-економічних) наук, що вивчають географічну оболонку Землі, природні та суспільно-територіальні комплекси й системи, їх компоненти та взаємозв'язки між ними.

Геодемографічні процеси – часові зміни кількості та якості населення на певній території, загальний напрям та характер цих змін. Геодемографічні процеси охоплюють зміни у процесах відтворення населення, формування його статеві-вікової структури, просторового розподілу, тенденціях розвитку його розселення.

Геополітичне положення – оцінка місцеположення країни на політичній карті світу, стосовно до держав – політичних центрів світу та різноманітних географічних об'єктів, що мають або можуть мати істотний вплив на її розвиток.

Глобалізація – процес створення світових ринків усіх видів товарів, конвертованих валют, цінних паперів, інтелектуальної власності, трудових ресурсів, реклами, банківських послуг тощо.

Глобальні проблеми – це такі проблеми, які охоплюють весь світ, створюють загрозу для сучасного й майбутнього існування людства та вимагають для свого вирішення об'єднаних зусиль та спільних дій усіх країн та народів.

Гомстед – ділянка землі, яка надавалася в США у 19 ст. поселенцям на пільгових умовах.

Густота населення – чисельність постійного населення, що припадає на одиницю площі (1 км²).

Двопалатна система – поширена назва системи побудови парламентів країн світу з двома палатами (нижньою й верхньою).

Двопартійна система – тип партійної системи в окремих державах світу, при якій існуючі дві потужні політичні партії домінують у політичному житті й періодично стоять при владі (напр., у США – республіканська й демократична).

Деволюція – врегульований законом процес передання повноважень від центрального уряду суверенної держави до уряду на субнаціональному рівні, наприклад, на обласному, місцевому чи державному. Це форма децентралізації. Території, що пройшли процес деволуції, отримують повноваження на формування законодавства, що буде на них поширюватись.

Дедвейт – повна вантажопідйомність судна; маса вантажу, що приймає корабель (у тому числі корисний вантаж, паливо, судові запаси та екіпаж).

Демографічна криза – невідповідність чисельності населення Землі ресурсам географічної оболонки, які здатні забезпечити населення всім необхідним для його життєдіяльності.

Демографічна політика – сукупність заходів із боку держави, спрямованих на регулювання режиму відтворення населення.

Демографічний вибух – особливий вид розширеного відтворення населення, за якого народжуваність значно перевищує смертність.

Демографічна політика – система заходів, здійснювана державою щодо регулювання процесів відтворення населення.

Демократія – форма політичного та економічного устрою суспільства, заснована на визнанні народу основним джерелом влади; тип держави, яка декларує й втілює на практиці принципи народовладдя, права та свободи громадян, можливості для діяльності різних політичних сил, контроль за діями органів влади.

Депопуляція – звужене відтворення населення, що призводить до зменшення його абсолютної чисельності.

Депортація – примусова міграція, виселення.

Депресія – стан економічного об'єкту, що характеризується падінням обсягів виробництва.

Держава – суверенне політичне утворення, що має свій суверенітет і свої закони, країна з певною територією, господарством і політичною владою в ній. Держава є головним носієм прав й обов'язків у міжнародних відносинах.

Держава-анклав – держава, територія якої повністю оточена територією іншої держави й не має прямого виходу до моря. Критерій оточеності іноземною територією є ключовим у виділенні держав-анклавів. Таких держав нині три: Ватикан і Сан-Марино в оточенні Італії та Лесото в оточенні ПАР.

Державна територія – визначена на основі норм міжнародного права частина земної поверхні, яка відділена від інших держав і відкритого моря державним кордоном і перебуває під виключним суверенітетом конкретної держави.

Державний кордон – дійсно позначені на земній поверхні чи уявні, але позначені на карті лінії, які визначають межі сухопутної або водної території держави.

Державний устрій – форма політичного устрою країни або держави, спосіб територіального організації держави та розподілу влади. Визначає внутрішню будову держави, поділ її на складові частини (території) й принципи взаємовідносин між собою. За державним устроєм держави поділяються на прості (унітарні) та складні. Складними державами є федерації, конфедерації, імперії, фузії, унії, інкорпорації та ін.

Державознавство – наука про державу, її походження, сутність, ознаки, типи, форми, функції, механізми, основні закономірності та фактори розвитку, її інститути.

Деспотія – форма державного устрою й правління, що характеризується крайньою централізацією влади й сваволею абсолютного правителя (царя, короля), необмеженою законом, або вузької групи осіб, які мають право вільного розпоряджатися долею своїх підданих. Прикладами класичної деспотії вважаються стародавні держави Месопотамії – Ассирія та Вавилонія (2–1 тис. до н. е.); монархічна держава, на чолі якої стояв деспот (напр. Сербська деспотія).

Децентралізація – система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоврядування; розширення прав низових органів управління; зниження, скасування або ослаблення централізації.

Джамахірія – форма державного правління, відмінна від республіки й монархії, яка існувала в 1977–2011 у Лівії.

Диверсифікація – процес ускладнення галузевої структури виробничого комплексу, збільшення номенклатури (різноманітності) продукції й кількості спеціалізованих економічних об'єктів (підприємств, галузей тощо).

Диктатура – необмежена влада пануючого в державі класу, яка спирається на силу; влада диктатора.

Дискримінація – політика обмеження прав людини на основі расових, етнічних, статевих чи інших ознак.

Діаспора – розселення значної частини народу поза межами своєї країни чи етнічної території.

Домініон – фактично незалежна (самоуправна) держава у складі Британської імперії, а після 1931 статус деяких країн – колишніх англійських колоній, котрі здобули незалежність, проте залишилися членами Британської Співдружності, й які визнавали главою держави британського монарха, представленого в домініоні генерал-губернатором.

Екологічні проблеми – зниження середовищотворюючих, ресурсотворюючих та

природоохоронних функцій ландшафтних комплексів унаслідок впливу антропогенної діяльності, що погіршує умови існування самої людини.

Економіка – історично визначена сукупність суспільно-виробничих відносин, що характеризують економічний лад суспільства, його базис, властивий певній суспільно-економічній формації; народне господарство певної країни; наука, що вивчає специфіку виробничих відносин у певній галузі або сфері суспільної діяльності.

Економіко-географічне положення – сукупність просторових зв'язків певного економічного об'єкта (країни, району, міста, підприємства) з іншими об'єктами, що лежать поза ним і мають на нього той чи інший економічний вплив.

Економічна зона – 200-мильна морська смуга, яка прилягає до територіальних вод держави, відкрита для вільного судноплавства, але заборонена для будь-якої господарської діяльності з боку інших країн без спеціального дозволу (ліцензії).

Економічна інтеграція – узгоджений розвиток і взаємне доповнення підприємств, галузей господарства, регіонів і держав в інтересах ефективнішого використання ресурсів і повного задоволення потреб учасників цього процесу у відповідних товарах і послугах.

Економічний район – територіально цілісна частина господарського комплексу країни, яка має спеціалізацію, комплексність, керованість. Економічні райони є наслідком географічного поділу праці.

Економічно активне населення – сукупність людей, які реально працюють або шукають роботу (зареєстровані безробітні).

Ексклав – окрема частина державної території певної держави, яка географічно ізольована від її основної території й оточена однією або декількома країнами. Території певної країни, які відділені від її основної частини територією інших держав і мають вихід до моря називають *напівексклавами*. Одна й та ж територія є ексклавом для тієї країни, якій вона належить (т. зв. материнської країни), а для інших країн вона є анклавом (див. *Анклав*).

Експансія – загарбання імперіалістичними державами та монополістичними об'єднаннями чужих територій, ринків, джерел сировини; економічне й політичне поневолення інших країн та розширення сфери панування, поширення чого-небудь за початкові межі. Розрізняють різні види експансії: територіальну, економічну, військову, гуманітарну, кредитну, інформаційну, мовну, міграційну тощо.

Експорт – вивезення певних товарів за межі країни або регіону та надання послуг за межами країни для реалізації їх на зовнішньому ринку.

Електоральне країнознавство – розділ політико-географічного країнознавства, що вивчає просторові відмінності в розстановці партійно-політичних сил в окремих країнах світу. Предмет дослідження – електоральна структура країни, під якою розуміють поділ території країни на райони переважної підтримки різних політичних партій і рухів. Є одним із структурних елементів комплексної політико-географічної характеристики країни.

Ембарго – заборона державною владою будь-якої країни ввозити або вивозити золото, іноземну валюту, товари та інші цінності; заборона заходити в порти й виходити з них іноземним судам; затримання (арешт) у країні іноземної власності.

Еміграція – виїзд за межі країни на постійне проживання.

Етнічна меншина – частина корінного населення певної держави, яка чисельно поступається титульному етносу й не займає пануючого положення в суспільстві, проте зберігає свої етнічні особливості й почуття етнічного самоусвідомлення й спільності між собою та діє як організована спільнота.

Етнічний склад населення, етнічна структура населення – поділ населення за ознакою етнічної належності (або національності), що враховується під час переписів населення та інших формах масового статистичного обліку. Етнічний склад населення може бути визначений для окремої країни та її адміністративно-територіальних підрозділів (областей, районів, міст тощо), груп країн (напр., країни Центрально-Східної Європи) та світу загалом.

Етнічні процеси – істотна зміна в процесі історичного розвитку окремих етнічних елементів, частин етносу й етносів загалом (мови, культури, соціальної структури, статево-

вікового складу тощо), а також поява нових етнічних спільнот.

Етнографічна група – відособлена невелика частина певного етносу, яка відрізняється від інших аналогічних частин своїм діалектиком (говіркою), побутом і тими чи іншими компонентами матеріальної та духовної культури, які виявлені переважно в результаті спеціальних обстежень.

Етнодержавознавство – напрям наукових досліджень, де поєднуються етнічні, політичні та правові аспекти становлення та розвитку національних держав як етнополітичних організмів – суб'єктів міжнародного права, а також вивчення трансформацій усередині самих держав з урахуванням національних, територіальних, регіональних та інших чинників, які впливають на формування національно-державного устрою країни.

Етноконфесійні рухи – сукупність колективних дій представників певної релігійної конфесії або меншини за надання певній релігії статусу державної, або за створення найсприятливіших умов для функціонування їхньої релігії чи проти засилля іншої релігії.

Етнос – усталена спільність людей, що історично склалася на певній території й позначена спільністю мови, культури, побуту, психічного складу, єдністю етнічної самосвідомості, зафіксованій у самоназві.

Етноцид – різновид етнонаціональної політики, спрямованої на свідоме знищення національної ідентичності, самосвідомості й культури конкретного народу (етносу).

Зайнятість населення – ступінь участі працездатного населення в суспільному виробництві.

Залежна територія – частина земної поверхні з певними кордонами, на яку поширюється юрисдикція іншої, найчастіше віддаленої, держави-метрополії. Термін вживається як загальна назва територій, які не мають політичної незалежності й повного суверенітету та залежать від управляючої держави (метрополії), хоча й можуть користуватися автономією. В минулому називалися колоніями.

Зелена революція – інтенсифікація сільськогосподарського виробництва шляхом впровадження нових досягнень селекції, а також підвищення рівня механізації, хімізації, енергоозброєності праці.

Земельні ресурси – частина земної поверхні, придатна для проживання людини та здійснення всіх видів її господарської діяльності.

Зовнішня торгівля – товарні зв'язки між країнами, складова частина зовнішньоекономічних зв'язків. Поділяється на експорт (вивіз товарів) та імпорту (ввіз товарів). Сума експорту та імпорту складає обсяг зовнішньоторговельного обороту.

Імамизм – поміркований напрям у шиїзмі, в якому трактується питання про природу влади, засновану на визнанні непогрішності дванадцяти імамів із роду Алі, достовірно призначених шляхом вказування на нього особисто пророком або одним із попередніх імамів.

Імміграція – в'їзд до країни на постійне проживання.

Імперія – велика держава, що складається з метрополії та підпорядкованих центральній владі держав, народів, які примусово інтегровані до єдиної системи політичних, економічних, соціальних та культурних взаємозв'язків. Імперії виникають внаслідок загарбання територій, колонізації, експансії, інших форм розширення впливу наддержави.

Імпорт – ввезення певних видів товарів із-за меж країни або регіону й отримання певних видів послуг, що надають іноземні компанії.

Індіанці – загальна назва корінного населення Північної та Південної Америки (за винятком ескімосів й алеутів). Назву дав Христофор Колумб, оскільки вважав, що відкритий ним континент – Індія. За антропологічним типом індіанців відносять до американоїдної раси.

Інфраструктура – сукупність будівель, споруд, систем і служб, необхідних для функціонування галузей матеріального виробництва й забезпечення життєдіяльності суспільства.

Іредентизм – рух за приєднання території або територіально-політичного утворення (автономії, національного округу тощо) однієї держави до території іншої держави під гаслами етнокультурної єдності населення.

Ісламська держава – держава, в якій в основі життя суспільства й держави покладена монотейстична релігія іслам. Елементи конституційного, цивільного, кримінального, адміністративного, сімейного та процесуального права зафіксовані шари'атом.

Каботаж – судноплавство між портами однієї країни. Розрізняють великий каботаж – перевезення вантажів і пасажирів між портами різних морів і малий каботаж – перевезення між портами одного моря.

Класифікація країн – системний розподіл країн світу або конкретного регіону на групи або класи за певними ознаками, параметрами та критеріями (розмірами державної території, чисельністю й складом населення, рівнем соціально-економічного розвитку, характером суспільного ладу, за формами державного правління й державного устрою тощо). Виокремлення країн у групи чи підгрупи передбачає врахування особливостей їх історичного, економічного, політичного та культурного розвитку.

Колоніалізм – панування більш розвинених країн (метрополій) над залежними від них і розташованими, як правило, поза їх межами країнами, територіями та їх населенням.

Колоніальна система – система специфічних політичних, економічних та ідеологічних відносин між двома групами країн – колоніями та метрополіями, яка виражається наявністю стійкої залежності одних країн від інших.

Конкіста – загарбницькі походи та збройні експедиції іспанських і португальських колонізаторів (конкістадорів) у Південній і Центральній Америці, Мексиці наприкінці 15–16 ст. з метою підкорення цих територій. У ширшому розумінні – період завоювання й іспанської колонізації Америки в 1492–1898 рр.

Континентальний шельф – морське дно й надра підводних районів, що простягаються за межами його території під водою до окремого материка й завдовжки 200 миль від базової лінії.

Конституційна монархія – форма державного правління, за якої влада монарха обмежена конституцією, законодавчі функції передані парламенту, виконавчі – уряду.

Контрурбанізація – процес відтоку населення з великих міст та ядер міських агломерацій.

Конфедерація – союз держав, які об'єднуються для розв'язання певних політичних чи військових цілей, зберігаючи при цьому свою самостійність.

Конфлікт – крайнє загострення суперечностей сторін, пов'язане з відмінностями їхнього становища в суспільстві й пов'язаної з цим реальної чи надуманої суперечності інтересів, цілей і цінностей; зіткнення та протиборство (протидія) певних систем.

Конфліктологія – галузь науки, що займається вивченням конфліктів у різних сферах суспільного життя та свідомості людини.

Краєзнавство – комплекс наукових дисциплін, різних за змістом і методами дослідження, які займаються всебічним вивченням певної території (краю), міста, села, інших поселень. Краєзнавство – це збір, накопичення й популяризація відомостей про певну територію з погляду географії, геології, метеорології, біології, населення, господарства, історії, культури, топоніміки, етнографії тощо.

Країна – територія з визначеними кордонами, заселена певним народом, яка в політико-географічному відношенні може мати державний суверенітет або бути залежною.

Країни, що розвиваються – окремий тип країн світу, в яких рівень життя й дохід на душу населення невисокий порівняно з доходом і рівнем життя у розвинутих країнах. Це колишні колонії й напівколонії, які здобули політичну й економічну самостійність у результаті процесів деколонізації й нині перебувають на початковій стадії індустріалізації економіки.

Країнознавство – комплексна наукова дисципліна, що узагальнює й синтезує різноманітні дані про країни світу, їх природу, населення, економіку, історію, культуру, політичну та соціальну організацію суспільства. Об'єкт вивчення – країни як основні одиниці сучасної соціально-політичної організації світу, а також їх великі частини (райони, штати, області, провінції тощо) й різні міждержавні, регіональні та глобальні угруповання. Предмет вивчення – особливості розвитку країн і регіонів світу як єдиних систем, що складаються з різноманітних, але взаємопов'язаних елементів, які діють як одне ціле на світовій політичній арені.

Країнознавчий аналіз – науковий метод, за допомогою якого здійснюється комплексне вивчення конкретних країн та їх угруповань, особливостей їхнього історичного, соціально-економічного, політичного й цивілізаційно-культурного розвитку та внутрішніх відмінностей.

Креоли – етронім, історичний й етнографічний термін, що використовувався для означення нащадків перших європейців, які оселялися у Північній і Південній Америці в колоніях певних європейських держав, насамперед Іспанії та Португалії.

Латифундія – значне за розмірами землеволодіння з високорозвиненою товарною спеціалізацією.

Легка промисловість – комплекс галузей, які використовують переважно сільськогосподарську сировину й забезпечують населення тканинами, одягом, взуттям та іншими товарами народного споживання.

Лімологія – галузь науки, яка вивчає межі, рубежі, кордони й границі, прикордонні території, пограничні інститути, функції, процеси тощо.

Лісопромисловий комплекс (ЛПК) – група галузей промисловості, які здійснюють заготівлю, механічну обробку та хімічну переробку деревини.

Локалізація – віднесення будь-якого географічного об'єкту до певного місця; обмеження поширення будь-якого географічного явища чи процесу межами певної території чи акваторії.

Мандатні території, п і д м а н д а т н і т е р и т о р і ї – загальна назва колишніх колоній Німеччини та деяких володінь Туреччини, переданих після поразки цих країн у Першій світовій війні 1914–1918 рр. Лігою Націй в управління країнам-переможцям на основі спеціального доручення, т. зв. мандата. Формально передачу в управління повинна була здійснити Ліга Націй, фактично ж мандатна система закріплювала переділ колоній в основному на користь Великобританії та Франції, здійснений ними ще під час Першої світової війни.

Марикультура – штучне вирощування й розведення морських промислових організмів (устриць, водоростей, риб, ракоподібних та ін.) у лагунах, лиманах, естуаріях та інших морських акваторіях.

Материк – обширний простір суші, омийтий морями й океанами.

Машинобудівний комплекс – складне міжгалузеве утворення, яке охоплює машинобудування й металообробку, а також низку спеціалізованих галузей, подібних за технологією та використовуваною сировиною.

Мегалополіс – найбільша форма розселення міського населення, утворена в результаті злиття декількох великих сусідніх міських агломерацій (напр., Токайдо чи БосВаш).

Мегаполіс – складна, найбільша урбанізована система розселення, яка утворюється при зрощенні територіально близьких міських агломерацій.

Металургійний комплекс – сукупність пов'язаних між собою галузей і стадій виробничого процесу від видобутку сировини до виробництва готової продукції чорних і кольорових металів та їх сплавів.

Метиси – нащадки від шлюбу між представниками різних рас (напр., у Середній Азії нащадки від європеїдів і монголоїдів). У Південній і Північній Америці – це нащадки від шлюбу європейців з індіанцями.

Міграція населення – переміщення людей з однієї місцевості в іншу, пов'язане зі зміною постійного місця проживання.

Мікрокраїна – невелика незалежна держава або географічно й історично відособлена територія (найчастіше острівна територія, залежна територія, адміністративна автономія), яка має невелику площу території й кількість населення (напр., Ватикан, Монако та ін.).

Мінеральні ресурси – враховані запаси корисних копалин (рудні, нерудні та енергетичні), які використовуються в народному господарстві як мінеральна сировина чи джерело енергії.

Міська агломерація – система територіально близьких й економічно взаємопов'язаних населених пунктів, об'єднаних стійкими трудовими, культурно-побутовими та виробничими зв'язками, спільною соціальною й технічною інфраструктурою. Міські агломерації бувають моно- й поліцентричними.

Місцеве самоврядування – політико-правовий інститут, у межах якого здійснюється управління місцевими справами в низових адміністративно-територіальних одиницях (громадах) через самоорганізацію місцевих жителів, за згодою й при підтримці держави.

Монархія – форма правління, за якої політична влада успадковується. Монархії бувають конституційними (обмеженими), абсолютистськими (необмеженими) й теократичними (монарх поєднує світську та духовну владу).

Море – частина Світового океану, відокремлена від нього суходолом, підвищеннями підводного рельєфу або островами, яка має своєрідний гідрометеорологічний режим і відрізняється властивостями та складом води.

Морське дно – дно морів та океанів, надра морських глибин, що лежать нижче 200 м і не підпадають під юрисдикцію будь-якої держави.

Народ – історично змінна спільність соціальних груп, яка включає в себе на різних етапах історії класи і прошарки, що беруть участь у вирішенні проблем суспільного розвитку; все населення певного політико-географічного середовища (країни).

Народжуваність – процес природного відтворення населення поряд із смертністю. Як демографічно-статистична категорія, народжуваність – це параметр, який відображає загальне число новонароджених протягом певного періоду на конкретній території. Народжуваність вимірюється кількістю новонароджених на 1000 жителів країни (регіону) за рік (загальний коефіцієнт народжуваності, ‰).

Народознавство – наука, що вивчає етнічні спільноти, їх ознаки й функції, закономірності процесу їхнього становлення з погляду забезпечення існування етносу. Є системою знань про конкретний народ, особливості його побуту й трудової діяльності, звичаї й традиції, обряди, духовну творчість, національний характер, родовід, світогляд, спосіб життя й виховання, матеріальну й духовну культуру, історію та інші особливості й властивості, які відображають багатогранність життя народу, нації.

Науково-технічна революція (НТР) – докорінне якісне перетворення виробництва, за якого наука стає безпосередньою продуктивною силою.

Національна меншина – група громадян певної держави, які не є представниками титульного етносу й виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільноті між собою та намагається зберегти свої специфічні риси – мову, культуру, звичаї, традиції тощо.

Національний дохід – сукупна вартість усіх вироблених товарів і послуг за вирахуванням вартості спожитих матеріалів, палива й енергії та зносу основних фондів.

Національний склад населення – поділ населення за ознакою національної належності (або національності) в багатонаціональних країнах, що враховується під час переписів населення та інших формах масового статистичного обліку. Він може бути визначений для окремої країни та її адміністративно-територіальних підрозділів (областей, районів, міст тощо), груп країн та світу загалом.

Національність – приналежність особи до певної держави, нації або народу.

Нація – історична спільність людей, що складається у процесі формування спільності території, економічних зв'язків, літературної мови, етнічних особливостей культури й характеру.

Незалежність держави – політична самостійність, відсутність підпорядкованості та залежності держави від інших держав і зовнішньої влади.

Нейтралітет – особливий міжнародно-правовий статус держави, яка не бере участі у війні, зберігає мирні відносини з воюючими сторонами й не надає жодній із них воєнної допомоги, а також відмова держави від участі у військових блоках і союзах.

Неоколоніалізм – система нерівноправних економічних і політичних відносин, що нав'язується державами – колишніми метрополіями колоніальним у минулому, а нині суверенним державам, спрямована на збереження економічної експлуатації та залежності народів цих країн.

Нові індустріальні країни, НІК – країни світу, що характеризуються високими темпами економічного зростання за рахунок розвитку промислового виробництва й збільшення ваги обробної промисловості у виробництві ВВП (не менше 20 %).

Номенклатура географічна – сукупність прийнятих для наукового вжитку географічних назв, термінів, що застосовуються в географічній науці.

Ноосфера – сфера людського існування, розумного регулювання біосоціальних процесів, морально-гуманістичної єдності людини й природи.

Однопалатна парламентська система – тип парламентської системи держави, що являє собою таку структуру органу законодавчої влади (парламенту), за якої відсутній поділ його на окремі палати (частини).

Однопартійна система – неконкурентний тип партійної системи, що складається з представників або членів однієї політичної партії. Існувала в СРСР, деяких інших соціалістичних країнах. На сучасному етапі поширена в постколоніальних країнах, де поки що не сформувалися сучасна розвинена соціальна структура й відповідний їй політичний плюралізм.

Організації міжнародні – об'єднання держав, національно-громадських організацій та індивідуальних членів з метою вирішення питань регіонального або глобального характеру, відвернення та врегулювання військових конфліктів.

Паливно-енергетичний баланс – співвідношення між надходженням (видобутком) різних видів палива й виробництвом електроенергії та витратою їх у народному господарстві.

Паливно-енергетичний комплекс (ПЕК) – складна міжгалузева система видобутку та виробництва палива й електроенергії, їх транспортування, розподілу та використання. До його складу входить паливна промисловість (нафтова, нафтопереробна, газова, вугільна, сланцева, торфова) й електроенергетика.

Парламент – найвищий виборний законодавчий орган, що здійснює представництво основних соціально та політично активних груп населення.

Партійна система – політична структура, що утворюється із сукупності політичних партій різних типів з їх стійкими зв'язками й взаємовідносинами між собою, а також із державою та іншими інститутами влади, характером, умовами діяльності, поглядами на базові цінності політичної культури суспільства та ступенем узгодженості цих поглядів у процесі реалізації прийнятих ними ідеологічних доктрин, форм і методів практичної політичної діяльності.

Пасажи́рообіг – добуток кількості пасажирів на відстань їх перевезення за певний проміжок часу; вимірюється у пасажиро-кілометрах (пас-км).

Полі́тика – організаційна, регулятивна та контрольована сфера суспільства, в межах якої здійснюється соціальна діяльність, спрямована головним чином на досягнення, утримання й реалізацію влади індивідами й соціальними групами задля здійснення власних запитів і потреб.

Полі́тична вла́да – здатність і можливість здійснювати визначальний вплив на політичну діяльність і політичну поведінку людей та їх об'єднань із допомогою будь-яких засобів – волі, авторитету, права, насильства.

Полі́тична географі́я – суспільно-географічна наука, яка вивчає особливості розміщення й співвідношення політичних сил у світі, окремих державах і регіонах та зв'язки політико-географічних процесів із соціально-економічною структурою держав або їх груп. Політична географія вивчає також питання просторової організації територіально-політичних систем, територіального формування країн і суверенних держав, їх державних кордонів, особливостей політико-географічного положення території, адміністративно-територіального устрою й етнополітичного розвитку країн, питання просторового аналізу виборів і поширення й впливу політичних партій тощо.

Полі́тична карта світу – географічна карта земної кулі, на якій позначені всі країни; набір відомостей про політичну географію світу.

Природні ресурси – тіла та сили природи, які на даному рівні розвитку й вивченості продуктивних сил можуть бути використані для задоволення потреб людського суспільства у формі безпосередньої участі в матеріальній діяльності.

Природні умови – тіла й сили природи, які на даному рівні розвитку продуктивних сил суттєві для діяльності людського суспільства, але безпосередньо не беруть участі в матеріальній

виробничій діяльності людей.

Природно-ресурсний потенціал (ПРП) території – сукупна продуктивність природних ресурсів, засобів виробництва та предметів споживання, яка виражається в їх сукупній споживчій вартості.

Природокористування – сукупність усіх форм експлуатації природно-ресурсного потенціалу та заходів з його збереження та відтворення.

Пропорційна виборча система – виборча система, згідно з якою депутатські мандати розподіляються між списками кандидатів пропорційно до кількості голосів, отриманих кожним із цих списків.

Протекторат – одна з форм колоніальної залежності, за якої певна країна зберігає лише деяку самостійність у внутрішніх справах, а її зовнішні відносини, оборону й деякі інші питання здійснює на свій розсуд держава-метрополія.

Районознавство – частина країнознавства, що займається комплексним вивченням й описом районів будь-якої країни.

Расовий склад населення – розподіл населення певної країни за ознакою расової належності з виділенням малих і великих рас, перехідних типів, груп тощо.

Реєміграція – повернення колишніх емігрантів на постійне місце проживання в країну виїзду.

Республіка – форма правління, за якої всі органи влади є виборними. Республіки бувають президентськими, парламентськими, президентсько-парламентськими та парламентсько-президентськими.

Ресурсозабезпеченість – співвідношення між величиною ресурсу та розмірами його використання. Вимірюється в роках.

Римський клуб – неурядова незалежна організація 100 найвідоміших учених світу, створена в 1968 р. для регулярного обговорення проблем майбутнього, що виникають у зв'язку з економічним, технологічним і соціальним розвитком.

Різностадійність – риса світового господарства, пов'язана зі співіснуванням у його межах доіндустріальних, нових індустріальних, індустріальних та постіндустріальних країн.

Розселення – розподіл населення по території та форми його територіальної організації у вигляді системи населених пунктів (поселень).

Рурбанізація – процес поширення міського способу життя на сільську місцевість.

Сальдо міграцій – різниця між кількістю осіб, які прибули на якусь територію та вибули з неї за однаковий проміжок часу.

Світове господарство – сукупність національних господарств усіх країн світу, які пов'язані між собою всесвітніми економічними відносинами на базі географічного поділу праці.

Світовий ринок – складова частина світового господарства, яка є сукупністю національних ринків окремих країн, між якими відбувається обмін товарами, послугами, працею на основі фінансово-кредитних зв'язків та інших відносин, що диктуються географічним поділом праці.

Спеціалізація – форма суспільної організації виробництва, при якій підприємство виробляє певну продукцію. Територіальна спеціалізація – зосередження на певній території виробництва найбільш ефективних видів продукції та послуг із метою позарайонного споживання.

Стагнація – стан економічного об'єкта, за якого тривалий час не спостерігається зростання виробництва, а тим більше його розвитку («застій»).

Старіння нації – процес постійного збільшення частки людей похилого віку у віковій структурі населення країни.

Субглобальні проблеми – проблеми розвитку людства, що мають тенденцію до переростання в глобальні.

Субрегіон – частина регіону, що об'єднує декілька сусідніх країн із загальними особливостями розвитку.

Субурбанізація – процес зростання й розвитку приміської зони великих міст (урбанізація передмість).

Суверенітет – незалежність, самостійність, здатність вступати в політичні відносини з іншими суб'єктами міжнародного права, бути членом відповідних міжнародних організацій.

Таксон – назва класифікаційної одиниці, яка показує певний клас об’єктів, явищ і процесів, їхній ранг або місце в геосистемі (напр., таксонами є область, місто, село, тип ландшафту, вид ґрунту і т. д. Таксони використовуються в країнознавчій науці для класифікації, типізації, районування й періодизації.

Територіальна структура – взаєморозташування й взаємозв’язки просторово виражених елементів складного географічного об’єкту, просторового поєднання або системи.

Територіальні води – морський 12-мильний пояс, що прилягає до узбережжя чи внутрішніх вод держави.

Територія – частина поверхні суходолу на Землі з природними й створеними людською діяльністю ресурсами, що має певні просторові межі та географічне положення.

Технополіс – місто науки й передових технологій, найсучасніша організаційна форма інтеграції науки та виробництва.

Трайбалізм – прихильність до побутової, культової та суспільно-політичної племінної відособленості. Проявляється в міжетнічній і міжплемінній ворожнечі переважно в країнах Тропічної Африки.

Транснаціональна компанія – велика фірма, що здійснює основну частину своєї діяльності за межами своєї країни через широку мережу створених там філій, відділень та інших залежних від неї підприємств.

Транснаціональна корпорація, ТНК – міжнародна компанія (концерн), яка об’єднує численні підприємства однієї або кількох галузей світового господарства, підприємства яких розміщені в різних країнах світу.

Трудові ресурси – 1) частина населення країни, що має необхідний фізичний розвиток, розумові здібності та знання для роботи в народному господарстві; 2) сукупність людей, які перебувають у працездатному віці (за винятком інвалідів), та працюючих людей, молодших або старших за працездатний вік.

Унітарна держава – єдина, політично однорідна організація, яка складається з адміністративно-територіальних одиниць, що не мають власної державності.

Урбанізація – соціально-економічний процес, який виявляється в зростанні кількості міських поселень, концентрації населення в них, поширенні міського способу життя на всю мережу поселень.

Фактори розміщення виробництва – це природні та соціально-економічні умови даної території, які сприяють формуванню в її межах певного виробництва.

Федерація – союзна держава, до складу якої входять самоврядні території, що мають певну політичну та економічну самостійність.

Фрахт – плата власникові транспортного засобу за перевезення вантажів або пасажирів.

Цивілізація – форма спільного життя людей, якій притаманне відтворення власної матеріальної та соціально-політичної структури відносин на основі пріоритету властивих їй духовних норм, цінностей та ідеалів.

Циклічність – особлива риса світового господарства, пов’язана з періодичними коливаннями у світовій економіці, зумовленими досягненнями НТР, зміною поколінь кваліфікованих робітників, оновленням технічної інфраструктури тощо.

Шаріат – комплекс приписів, що визначають переконання, а також формують релігійну совість і моральні цінності мусульман. Шаріатські приписи закріплені насамперед Кораном і Сунною пророка Мухаммеда й виступають джерелами конкретних норм, які регулюють практично всі сфери повсякденного життя мусульман.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Андрейко В. І. Навчально-методичні рекомендації до курсу «Країнознавство» : метод. посіб. / В. І. Андрейко. – Ужгород : ЗакДУ, 2009. – 40 с.
2. Аніпко Н. П. Країнознавство : Методичні вказівки до практичних робіт / Н. П. Аніпко. – Чернівці : Рута, 2009. – 20 с.
3. Гев'юк А. М. Країнознавство : навчально-методичний комплекс / А. М. Гев'юк. – Чернівці : Рута, 2008. – 48 с.
4. Зуев В. Н. Страноведение : метод. рекомендации для подготовки к учебным занятиям и самостоятельной работы для студентов экономических специальностей / В. Н. Зуев. – Барановичи : РИО БарГУ, 2009. – 56 с.
5. Коваль Г. І. Країнознавство (програма курсу для студентів факультету міжнародних відносин) / Коваль Г. І., Коцан Н. Н., Лажнік В. Й. – Луцьк : Ред.-вид. відділ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – 65 с.
6. Ковальова Л. Д. Методичні вказівки до семінарських занять з дисципліни «Країнознавство» / Л. Д. Ковальова. – Донецьк : ДонІЕК, 2008. – 24 с.
7. Лажнік В. Й. Методичні поради до вивчення номенклатури з економічної і соціальної географії країн Америки, Африки, Австралії та Океанії (для студентів географічних спеціальностей) / В. Й. Лажнік, А. М. Слащук. – Луцьк : ВДУ, 1998. – 42 с.
8. Макаренко А. Б. Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Країнознавство» / А. Б. Макаренко, Н. В. Гуріненко. – Харків : НТУ «ХПІ», 2010. – 44 с.
9. Тестові завдання для вступників. Географія. Вид. 5-те / укл. Л. В. Ільїн, В. С. Корчун, В. Й. Лажнік та ін. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. ЛесіУкраїнки, 2007. – 284 с.
10. Тригуб П. М. Країнознавство : методичний посібник / П. М. Тригуб, Т. Є. Богданова. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – Вип. 65. – 188 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Австралия и мировой капитализм / ред. А. Ю. Сучков. – М. : Наука, 1986. – 245 с.
2. Австралия и Новая Зеландия. Лингвострановедческий словарь / под ред. В. В. Ощепковой, А. С. Петриковской. – М. : Рус. яз., 1998. – 216 с.
3. Австралия и Океания. Антарктида. Страны и народы. – М. : Мысль, 1981. – 300 с.
4. Австралия и Океания в современном мире : сб. статей / АН СССР. Ин-т востоковедения ; отв. ред. и авт. предисл. К. В. Малаховский. – М. : Наука, 1982. – 216 с.
5. Австралия и Океания: История, экономика, этнография. – М. : Наука, 1978. – 158 с.
6. Австралія : навч. посіб. до курсу «Країнознавство» / Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя / Н. М. Жилко (уклад.), В. П. Коваленко (уклад.). – Ніжин : НДУ, 2006. – 144 с.
7. Александровская Л. И. Проблемы промышленного развития Африки / Л. И. Александровская. – М. : Наука, 1986. – 223 с.
8. Антонова И. Ф. Экономическая география Австралии : (учеб. пособие по спецкурсу для студентов геогр. фак.) / И. Ф. Антонова ; МГУ им. М.В. Ломоносова, Геогр. фак. – М. : Изд-во МГУ, 1986. – 119 с.
9. Атлас світу / [відп. ред. О. Вакуленко]. – К. : Картографія, 2002. – 192 с.
10. Атлас світу / [відп. ред. О. Вакуленко]. – К. : Картографія, 2004. – 140 с.
11. Африка: взаимодействие культур. – М. : Наука, 1989. – 367 с.
12. Африка : энцикл. справочник : в 2-х т. / гл. ред. А. А. Громыко. – М. : Сов. энцикл., 1986. – Т. 1. А–К. – 672 с. ; 1987. – Т. 2. К–Я. – 671 с.
13. Барановский Л. С. Д. Канада. Австралия. Новая Зеландия / Л. С. Барановский, Д. Д. Козикис. – Минск : Вышэйш. шк., 2003. – 368 с.
14. Барановський М. О. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн (Азія) / М. О. Барановський, О. Г. Дмитренко. – Ніжин : Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. 2001. – 166 с.
15. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посібник / В. В. Безуглий. – К. : ВЦ «Академія», 2005. – 704 с.
16. Безуглий В. В. Регіональна економічна та соціальна географія світу : посібник / В. В. Безуглий, С. В. Козинець. – К. : Вид. центр «Академія», 2003. – 688 с.
17. Бірдсалл С. С. Географія США / С. С. Бірдсалл, Д. Флорін. – К. : [б. в.], 2000. – 208 с.
18. Блій Г. де. Географія: світи, регіони, концепти : пер. з англ. / Г. де Блій, П. Муллер, О. Шаблій. – К. : Либідь, 2004. – 740 с.
19. Богомолов В. А. Экономика и политика Новой Зеландии / В. А. Богомолов. – М. : Мысль, 1978. – 140 с.
20. Бородаевский А. Д. Канада в системе международных экономических отношений / А. Д. Бородаевский. – М. : Международные отношения, 1985. – 286 с.
21. Витвер И. А. Историко-географическое введение в экономическую географию зарубежных стран / И. А. Витвер. – М. : Географгиз, 1963. – 366 с.
22. Витвер И. А. Историко-географическое введение в экономическую и социальную географию зарубежного мира // И. А. Витвер. Избр. сочинения. – М. : МГУ, 1998. – 592 с.
23. Витковский О. В. География промышленности зарубежных стран / О. В. Витковский. – М. : Изд-во МГУ, 1997. – 212 с.
24. Войтович М. Е. Экономическая и политическая география зарубежных стран / М. Е. Войтович. – Минск : Высшая школа, 1980. – 192 с.
25. Вокруг света: Географическая энциклопедия для юных читателей. – Нью-Йорк : Ларусс Кингфишер Чэмберс Инк, 1995. – 640 с.
26. Врядування у Сполучених Штатах. Нарис. – Вашингтон : Інформ. агенство Сполучених Штатів, 1995. – 125 с.
27. Все страны мира. Энциклопедический справочник / автор-сост. Родин И. О., Пименова Т. М. – М. : Вече, 2002. – 560 с.

28. Газін В. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2002) : навч. посіб. / В. П. Газін, С. А. Копилов. – К. : Либідь, 2004. – 624 с.
29. Газін В. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945) : навч. посіб. / В. П. Газін, С. А. Копилов. – К. : Слово, 2003. – 472 с.
30. Галич М. История доколумбовых цивилизаций / М. Галич. – М. : Мысль, 1990. – 407 с.
31. География мирового капиталистического хозяйства // Вопросы географии : сб. / ред. Л. В. Смирнягин, С. Б. Шлихтер. – М. : Мысль, 1987. – 224 с.
32. География мирового хозяйства : учеб. пособие / отв. ред. В. Н. Зимин. – М. : Изд-во Рос. открыт. ун-та, 1991. – Ч. 1. – 160 с.
33. Географія Сполучених Штатів. Нарис. – Вашингтон : Інформ. агенство Сполучених Штатів, 1996. – 115 с.
34. Гладкий Ю. Экономическая и социальная география мира / Ю. Гладкий, С. Лавров. – М. : Просвещение, 1993. – 270 с.
35. Гладкий Ю. Н. Индустриализация и региональное развитие в Африке / Ю. Н. Гладкий. – Л. : Наука, 1987.
36. Гладкий Ю. Н. Регионоведение / Ю. Н. Гладкий, А. И. Чистобаев. – М. : Гардарики, 2000. – 384 с.
37. Дахно І. І. Країни світу : довідник / І. І. Дахно, С. М. Тимофіїв. – К. : МАПА, 2005. – 608 с.
38. Дмитриевский Ю. Д. Африка: Очерки экономической географии / Ю. Д. Дмитриевский. – М. : Мысль, 1975. – 392 с.
39. Дмитриевский Ю. Д. Экономическая география стран Северо-Восточной и Восточной Африки / Ю. Д. Дмитриевский, К. А. Шахнович, В. С. Ягья. – Л. : [б. и.], 1972. – 124 с.
40. Дмитриевский Ю. Д. Страноведение и география международного туризма : учеб. пособие : в 2 ч. / Санкт-Петербург. ун-т экономики и финансов, Каф. экономики и упр. соц. сферой. – СПб. : Изд-во Санкт-Петербург. ун-та экономики и финансов, 1997. – Ч. 1. – 115 с.
41. Економіка зарубіжних країн : підручник / А. С. Філіпенко, В. А. Вергун, І. В. Бураківський та ін. – К. : Либідь, 1998. – 416 с.
42. Економіка Сполучених Штатів, 1995. – Вашингтон : Інформ. агенство Сполучених Штатів, 1995. – 212 с.
43. Економіка Сполучених Штатів : нарис. – К. : ЮСІА, 1999. – 212 с.
44. Економічна і соціальна географія світу: навч. посіб. / за ред. С. Кузика. – Львів: Світ, 2002. – 672 с.
45. Економічна і соціальна географія світу : підручник / за ред. Б. П. Яценка. – К. : АртЕк, 1997. – 246 с.
46. Жилко Н. М. Сполучені Штати Америки : навч. посіб. до курсу «Країнознавство» / Н. М. Жилко ; Ніжин. держ. пед. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин : НДПУ ім. М.Гоголя, 2003. – 250с.
47. Ігнат'єв П. М. Країнознавство. Країни Азії : навч. посіб. / П. М. Ігнат'єв. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2004. – 384 с.
48. История Латинской Америки. 70-е годы XIX века – 1918 год / отв. ред. Е. А. Ларин. – М. : Наука, 1993. – 510 с.
49. История мира. Средние века: Африка, Америка, западные страны, Арабский мир, Дальний Восток / С. В. Дудук (пер. с фр.). – М. : Белфакс, 2000. – 576 с.
50. История национально-освободительной борьбы народов Африки в новейшее время / А. Бартницкий, Ю. Н. Винокуров, Д. Р. Вобликов и др. – М. : Наука, 1978. – 615 с.
51. История новейшего времени стран Европы и Америки. 1918–1945 гг. / под. ред. Е.Ф. Язькова. – 2-е изд. – М. : МГУ ; ИНФРА-М, 2000. – 352 с.
52. История новейшего времени стран Европы и Америки: 1945–2000 / под. ред. Е. Ф. Язькова. – М. : Простор, 2003. – 480 с.
53. Історія світової культури. – К. : Либідь, 1997. – 360 с.

54. Історія Сполучених Штатів : нарис : пер. з англ. / гол. ред. Говард Синкотта ; ред. Дебора М. С. Браун, Стивен Бюрант, Мішель Грин ; переклад Ю. Лісняк. – Харків : Інформ. агентство США, 2002. – 406 с.
55. Каблова Л. В. Страноведение: теория и практика изучения стран Европы : учеб. пособие / Л. В. Каблова ; М-во образования и науки Рос. Федерации, ГОУ ВПО «Нижегор. гос. ун-т им. Н.И. Лобачевского», ГОУ ВПО «Нижегор. гос. пед. ун-т». – Нижний Новгород : НГПУ, 2007. – 171 с.
56. Канада : навч. посібник до курсу «Країнознавство» / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. Миколи Гоголя / Н. М. Жилко (уклад.), В. О. Коваленко (уклад.). – Ніжин : Вид-во НДПУ ім. М. Гоголя, 2003. – 175 с.
57. Капитализм в Африке: особенности и противоречия развития / отв. ред. Ю. М. Иванов. – М. : Наука, 1993. – 264 с.
58. Капиталистические и развивающиеся страны на пороге 90-х годов (территориально-структурные сдвиги в экономике за 70-80-е гг.) / под ред. В. В. Вольского и др. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 283 с.
59. Клец В. К. Країнознавство : курс лекцій; у 2-х ч. – Дніпропетровськ : Арт-Пресс, 1998. – Ч. 2. – 196 с.
60. Клочковский Л. А. Латинская Америка в системе мировых хозяйственных связей / Л. А. Клочковский. – М. : Наука, 1984. – 280 с.
61. Книш М. М. Економічна і соціальна географія країн, що розвиваються : навч. посіб. / М. М. Книш ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка / О. І. Шаблій (наук. ред.). – Л. : ЛНУ, 2006. – 264 с.
62. Книш М. М. Бразилія: суспільно-географічна характеристика : навч. посібник / М. М. Книш. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 148 с.
63. Ковалев Е. В. Аграрные реформы в странах Латинской Америки Е. В. Ковалев. – М. : Наука, 1973. – 354 с.
64. Козицький А. Новітня історія країн Азії та Африки (1918–1999) : курс лекцій / А. Козицький. – Львів : Афіша, 2000. – 159 с.
65. Країни і народи: Азія. Африка. Америка. Австралія : дит. енцикл. / Л. О. Багрова (авт.-упоряд.), О. В. Гальдяєва (худож.), О. В. Кардашук (худож.) – К. : Школа, 2002. – 592 с.
66. Країнознавство. Країни СНД, Європи і Північної Америки / М. С. Дорошко, Р. Д. Кривонос, В. П. Крижанівський, Н. Ф. Сербіна. – К. : Ніка, 2009. – 312 с.
67. Країнознавство: теорія та практика : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Ю. С. Занько, Н. М. Ганич ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – К. : ЦУЛ, 2012. – 528 с.
68. Країнознавча характеристика Чеської Республіки : кол. моногр. / В. Й. Лажнік, І. П. Мандрик, В. О. Патійчук [та ін.] ; за наук. ред. В. Й. Лажніка. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 668 с.
69. Краткая история США / под ред. Б. М. Шпотова. – М. : Олимп-ППП, 1993. – 238 с.
70. Крупнейшие города капиталистических и развивающихся стран. – М. : Изд-во МГУ, 1987. – 252 с.
71. Кузик С. Економічна і соціальна географія Америки : навч. посібник / С. Кузик, М. Книш. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 1999. – 300 с.
72. Латинская Америка: природно-ресурсный потенциал / под ред. К. С. Тарасова. – М. : Наука, 1986. – 188 с.
73. Латинская Америка: проблемы развития и размещения промышленности / под ред. К. С. Тарасова. – М. : Наука, 1987. – 220 с.
74. Латинская Америка: сельскохозяйственное производство и мировой рынок / под ред. К. С. Тарасова. – М. : Наука, 1991. – 203 с.
75. Латинская Америка: энциклопедический справочник. В 2-х т. / гл. ред. В. В. Вольский. – М. : Совет. энциклопедия, 1979. – Т. 1. – 576 с.; 1982. – Т. 2. – 656 с.
76. Магидович И. П. История открытия и исследования Центральной и Южной Америки / И. П. Магидович. – М. : Мысль, 1965. – 455 с.
77. Максаковский В. П. Географическая картина мира : в 2 кн. / В. П. Максаковский //

Кн. П. Региональная характеристика мира. – М. : Дрофа, 2004. – 480 с.

78. Максименко Л. Н. Мексика: вопросы социально-экономического развития / Л. Н. Максименко. – М. : Мысль, 1983. – 157 с.

79. Малаховский К. В. Австралия. Время перемен / К. В. Малаховский. – М. : Мысль, 1988. – 199 с.

80. Малаховский К. В. История Новой Зеландии / К. В. Малаховский. – М. : Наука, 1981. – 238 с.

81. Мальська М. П. Країнознавство: теорія та практика : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Ю. С. Занько. – К. : Центр учб. літ-ри, 2012. – 528 с.

82. Масляк П. О. Країнознавство : підручник / П. О. Масляк. – К. : Знання, 2008. – 292 с.

83. Мачихін Ф. М. Економічна географія зарубіжних країн. Капіталістичні країни / Ф. М. Мачихін, В. М. Юрківський, Б. П. Яценко. – К. : Рад. школа, 1975. – 270 с.

84. Машбиц Я. Г. Комплексное страноведение / Я. Г. Машбиц. – М. ; Смоленск : СГУ, 1998. – 238 с.

85. Машбиц Я. Г. Основы страноведения / Я. Г. Машбиц. – М. : Просвещение, 1998. – 268 с.

86. Международное географическое разделение труда в капиталистическом мире / под ред. В. В. Вольского, Ю. А. Колосовой. – М. : Изд-во МГУ, 1981. – 264 с.

87. Мексика: тенденции экономического и социально-политического развития / под ред. В. В. Вольского. – М. : Наука, 1983. – 389 с.

88. Методика страноведческого исследования / под ред. Н. С. Мироненко. – М. : Изд-во МГУ, 1993. – 152 с.

89. Мировая экономика. Экономика зарубежных стран : учебник / под ред. В. П. Колесова, М. Н. Осьмовой. – М. : Флинта, 2001. – 479 с.

90. Мироненко Н. С. Страноведение: Теория и методы : учеб пособие – М. : Аспект Пресс, 2001. – 268 с.

91. Мишин С. С. Иностранные монополии в Латинской Америке / С. С. Мишин, Ю. С. Степанов. – М. : Наука, 1983. – 271 с.

92. Мірошник Г. О. Країнознавство / Г. О. Мірошник. – Харків : Вид. група «Основа», 2006. – 256 с.

93. Моисеева Г. М. Южно-Африканская Республика / Г. М. Моисеева. – М. : Мысль, 1974. – 68 с.

94. Наумкин В. В. Новейшая история арабских стран Африки. 1917–1987. – М. : Наука, 1990. – 472 с.

95. Обществєннє географія зарубєжних стран. Вопросы экономической и политической географии зарубежных стран. Вып. 13 / под. ред. В. М. Харитоновѧ и А. С. Фетисова. – М. : Изд-во МГУ, 1993. – 196 с.

96. Озерова Г. Н. География мирового процесса урбанизации / Г. Н. Озерова, В. В. Покшишевский. – М. : Просвещение, 1981. – 192 с.

97. Основы политической системы США : учеб. пособие / под ред. Л. П. Вишневской. – М. : МГИМО, 1999. – 182 с.

98. Проблемное страноведение и мировое развитие : сб. ст. памяти Якова Григорьевича Машбица / [отв. ред. Ю. Г. Липец]. – М. ; Смоленск : Изд-во СГУ, 1998. – 263 с.

99. Родионова И. А. Промышленность мира: территориальные сдвиги во 2-й половине XX в. / И. А. Родионова. – М. : Московский лицей, 2002. – 271 с.

100. Родионова И. А. Страны мира: Америка / И. А. Родионова. – М. : Уникум-центр, 1996. – 72 с.

101. Родионова И. А. Учебное пособие по географии. Политическая карта мира. География мирового хозяйства. – М. : Моск. лицей, 1996. – 159 с.

102. Романова З. И. Латиноамериканская интеграция: тенденции развития / З. И. Романова. – М. : наука, 1990. – 136 с.

103. Романова Э. П. Природные ресурсы мира / Э. П. Романова, Л. И. Куракова, Ю. Г. Ермаков. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1993. – 304 с.

104. Рубцов Б. Б. Австралия – государство и континент / Б. Б. Рубцов. – М. : Наука, 1988. – 176 с.
105. Рубцов Б. Б. Новая Зеландия / Б. Б. Рубцов. – М. : Наука, 1987. – 128 с.
106. Рубцов Б. Б. Океания / Б. Б. Рубцов. – М. : Наука, 1991. – 174 с.
107. Сванидзе И. А. Сельское хозяйство Тропической Африки / И. А. Сванидзе. – М. : Мысль, 1972. – 352 с.
108. Селиванов В. Н. Латинская Америка от конкистадоров до независимости / В. Н. Селиванов. – М. : Наука, 1984. – 176 с.
109. Селиванова Л.В. Страноведение : учеб.-метод. пособие / Л. В. Селиванова. – Екатеринбург : Филантроп, 2007 - 376 с.
110. Скоропад І. С. Країнознавство : навч. посіб. / І. С. Скоропад. – Львів : Вид-во Львів. комерційної академії, 2006. – 356 с.
111. Смаль І. В. Економічна і соціальна географія Північної та Латинської Америки : навч.-метод. посіб. / І. В. Смаль, О. Г. Дмитренко ; Ніжин. держ. пед. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин : НДПУ, 2002. – 83 с.
112. Смирнова Н. По материкам и странам (Африка, Австралия и Океания, Антарктида) : Книга для чтения по географии материков / Н. Смирнова, А. Шибанова. – М. : Просвещение, 1981. – 207 с.
113. Смирнягин Л. В. Районы США: портрет современной Америки / Л. В. Смирнягин. – М. : Мысль, 1989. – 384 с.
114. Соединенные Штаты Америки / отв. ред. А. В. Аникин, О. Н. Биков, А. И. Шапиро. – М. : Мысль, 1982. – 446 с.
115. Соловьева М. Г. Соединенные Штаты Америки / М. Г. Соловьева. – М. : Мысль, 1974. – 128 с.
116. Социально-экономическая география зарубежного мира / под ред. В. В. Вольского. – М. : КРОН-ПРЕСС, 1998. – 592 с.
117. Социально-экономическая география зарубежного мира: учебник / под ред. В. В. Вольского. – 2-е изд., испр. – М.: Дрофа, 2003. – 560 с.
118. Экономическая, социальная и политическая география мира. Регионы и страны: учебник / под ред. С. Б. Лаврова, Н. В. Каледина. – М.: Гардарики, 2003. – 928 с.
119. Соціально-економічна географія світу / за ред. Кузика С. П. – Тернопіль : Підручники і посібники, 1998. – 256 с.
120. Стадник О. Г. Країнознавство. Ч. 2 : Європа / О. Г. Стадник. – Харків : Вид. група «Основа», 2013. – 95 с.
121. Стадник, О. Г. Країнознавство. Ч. 1 : Європа / О. Г. Стадник. – Харків : Вид. група «Основа», 2013. – 110 с.
122. Стасюк І. М. Конспект лекцій з дисципліни «Країнознавство» для студентів напряму «Міжнародні відносини» / І. М. Стасюк. – Львів: Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2005. – 122 с.
123. Страноведение : учеб. пособие / Рогач П. И. и др. – Минск : БГЭУ, 2003. – 284 с.
124. Страноведение: состояние и задачи / Вопросы географии. Сб. 116. – М. : Мысль, 1981. – 256 с.
125. Страны Африки. Политико-экономический справочник / под общ. ред. Ан. А. Громыко, Ю. С. Грядунова, П. И. Манчхи ; сост. Г. Б. Старушенко. – М. : Политиздат, 1988. – 336 с.
126. Страны и народы : научно-популярное географ.-этнограф. издание. В 20-ти т. / ред. Брук С. И., Покшишевский В. В. – М. : Мысль, 1978–1983.
127. Страны мира. Америка : пособие по географии для абитуриентов. – М. : Уникум-центр, 1996. – 72 с.
128. Страны мира. Справочник. – М. : Республика, 1999. – 512 с.
129. Страны и народы мира : энцикл. справ. / сост. : В. Б. Гарин, В. В. Лисюченко. – Ростов на Дону : Феникс, 2001. – 607 с.
130. Страны мира : энцикл. справ. – Смоленск : Русич, 2000. – 624 с.

131. Страны. Народы. Цивилизации / глав. ред. М. Д. Аксенова. – М. : Аванта+, 2002. – 704 с.
132. Сюткін С. І. Економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни. Книга-зошит : навч. посіб. / С. І. Сюткін, Г. Г. Леонтьєва. – Суми: В-во «Університ. книга», 2003. – 246 с.
133. Тарасов К. С. Латинская Америка в мировой экономике / К. С. Тарасов. – М. : Наука, 1991. – 222 с.
134. Туристичне країнознавство. Азія та Океанія : навч. посіб. [для науковців, викл. та студ. за напрямом: «Менедж. орг.», «Туризм» і «Географія»] / М. П. Мальська, О. Ю. Бордун, М. З. Гамкало ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – К. : ЦУЛ, 2013. – 184 с.
135. Туристичне країнознавство. Європа : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. П. Мальська, М. З. Гамкало, О. Ю. Бордун. – 2-ге вид., стер. – К. : ЦУЛ, 2010. – 224 с.
136. Турчин Я. Б. Країнознавство : навч. посібник / Я. Б. Турчин, Л. О. Дорош, О. Н. Горбач. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 276 с.
137. Ушаков Д. С. Страноведение : учеб. пособие / Д. С. Ушаков. – М. ; Ростов н/Д : МарТ, 2007. – 255 с.
138. Цивилизационная структура современного мира / под ред. Ю. Н. Пахомова, Ю. В. Главленко : в 3-х т. – Т. 3. Цивілізації Сходу в епоху глобалізації. – К. : Наук. думка, 2008. – 543 с.
139. Цивилизационная структура современного мира / под ред. Ю. Н. Пахомова, Ю. В. Главленко : в 3-х т. – Т. 2. Макрохристиянський мир в епоху глобалізації. – К. : Наукова думка, 2007. – 639 с.
140. Шаблій О. Економічна і соціальна географія світу : навч. посібник для студ. геогр. спец. вищих навч. закл. / О. Шаблій, С. Кузик, М. Книш, І. Ровенчак, Г. Анісімова ; С. Кузик (ред.). – 2-ге вид., зі змінами. – Львів : Світ, 2005. – 672 с.
141. Шаповал В. М. Державний лад країн світу / В. М. Шаповал. – К. : УЦПС, 1999. – 320 с.
142. Экономическая география зарубежных социалистических стран (Европа, Куба) / под ред. Н. В. Алисова, Э. Б. Валева. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – 245 с.
143. Экономическая география капиталистических и развивающихся стран / под ред. В. В. Вольського. – М. : Изд-во МГУ, 1986. – 528 с.
144. Экономическая география капиталистических и развивающихся стран / под ред. В. В. Вольського и Л. И. Бонифатьевой. – М. : Изд-во МГУ, 1981. – 400 с.
145. Экономическая и социальная география зарубежных стран. Развитие капиталистические и развивающиеся страны / под ред. В. П. Максаковского. – М. : Просвещение, 1981. – 317 с.
146. Экономическая, социальная и политическая география мира. Регионы и страны / под ред. С. Б. Лаврова, Н. В. Каледина. – М. : Гардарики, 2002. – 928 с.
147. Юрківський В. М. Країни світу : довідник / В. М. Юрківський. – К. : Либідь, 1999. – 368 с.
148. Юрківський В. М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни : підручник / В. М. Юрківський. – К. : Либідь, 2000. – 416 с.
149. Юрковский В. М. Экономическая география США / В. М. Юрковский. – К. : Рад. шк., 1988. – 300 с.
150. Языков Е. Ф. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918–1945 гг.) / Е. Ф. Языков. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 352 с.
151. Яковец Ю. В. История цивилизаций / Ю. В. Яковец. – М. : ВлаДар, 1995.
152. Яценко Б. П. Країнознавство: основи теорії : навч. посіб. / Б. П. Яценко, В. К. Бобарицька. – К. : Либідь, 2009. – 312 с.

Додаткова

1. Абрамова И. Демографическая ситуация в странах Африки: новые тенденции / И. Абрамова // Азия и Африка сегодня. – 2008. – № 9. – С. 20–27.

2. Аврорский В. В. Бразилия для любознательных : [очерки] / В. В. Аврорский. – М. : Междунар. отношения, 2006. – 254 с.
3. Автономов А. С. Правовой статус индейцев Канады / А. С. Автономов // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2006. – № 9. – С. 117–127.
4. Алаев Э. Б. Экономико-географическая терминология / Э. Б. Алаев. – М. : Мысль, 1977. – 200 с.
5. Алехин Б. И. Канада в мировой торговле / Б. И. Алехин, Е. Г. Комкова; отв. ред. В. В. Сущенко. – М. : Наука, 1986. – 252 с.
6. Алісова О. І. Сучасний стан відносин між Республікою Корея та Корейською Народно-Демократичною Республікою / О. І. Алісова, І. П. Мандрик // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Міжнародні відносини. – 2008. – № 6. – С. 46–50.
7. Амерханов Х. Молочный скот Канады / Х. Амерханов, Н. Зиновьева // Животноводство России. – 2008. – № 1. – С. 11–14.
8. Андреева В. М. Новая Зеландия / В. М. Андреева, К. В. Малаховский, А. С. Петриковская. – М. : Наука, 1974. – 303 с.
9. Антонова И. Ф. Особенности и тенденции структурно-территориальных сдвигов в экономике стран переселенческого капитализма / И. Ф. Антонова // Вестник МГУ. Серия 5. География. – 1991. – № 1. – С. 62–69.
10. Арабская Республика Египет. Справочник / ред. А. М. Васильева, А. А. Ткаченко, К. М. Труевцев. – М. : Наука. Глав. ред. восточной лит-ры, 1990. – 355 с.
11. Атлас світу / [авториз. пер. з англомов. вид. Collins World Atlas ; відп. ред. О. Вакуленко]. – К. : Картографія, 2005. – 336 с.
12. Афоніна О. О. Економічна та соціальна географія країн і регіонів світу: Азія, Африка, Америка та Австралія : практикум для студ. заоч. форми навч. / О. О. Афоніна. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2006. – 39 с.
13. Базовкін Є. Канада: єдність в різноманітності / Є. Базовкін // Зовнішня торгівля. – 1999. – № 1–2. – С. 14–21.
14. Барановский К. Ю. Территориальный спор между Канадой и Данией / К. Ю. Барановский // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2006. – № 12. – С. 76–79.
15. Баранский Н. Н. Избранные труды: Научные принципы географии / Н. Н. Баранский. – М. : Мысль, 1980. – 239 с.
16. Баранчиков Е. В. Республика Колумбия (Republica de Colombia) / Е. В. Баранчиков // География в школе. – 2007. – № 3. – С. 28–35, 45.
17. Блиер М. М. Алюминиевая промышленность в США и Канаде: основные тенденции и перспективы развития / М. М. Блиер // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2005. – № 5. – С. 62–71.
18. Бобрович І. П. Сучасні тенденції розвитку основних галузей економіки Франції / І. П. Бобрович, О. П. Гуз // Наук. вісник Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Географічні науки. – 1999. – № 9. – С. 109–112.
19. Бодянский В. Л. Восточная Аравия: История, география, население, экономика / В. Л. Бодянский. – М. : Наука, 1986. – 346 с.
20. Бредіхін А. Досвід мексиканського реформування / А. Бредіхін // Нова політика. – 2001. – № 2. – С. 17–19.
21. Бредіхін А. В. ЄС та МЕРКОСУР: історія створення та розвиток співробітництва / А. В. Бредіхін, В. М. Завадський // Вісник Донец. ун-ту. Сер. Б : Гуманітарні науки. – 2008. – Вип. 1. – С. 151–155.
22. Бурлака О. Відома і невідома Канада / О. Бурлака // Географія та основи економіки в школі. – 1999. – № 2. – С. 41–46.
23. Визгунова Ю. И. Общество и демократические реформы в Мексике: успехи и трудности / Ю. И. Визгунова // Латинская Америка. – 2000. – № 1. – С. 31–47.
24. Волкова Е. Д. Республика Куба / Е. Д. Волкова, Е. И. Игнатов, М. П. Торшин. – М. : Мысль, 1979. – 220 с.

25. Володин Д. А. Канада: проблемы суверенитета в Арктике / Д. А. Володин // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2006. – № 12. – С. 44–58.
26. Вольф М. Б. География мирового сельского хозяйства / М. Б. Вольф, С. Д. Дмитриевский. – М. : Мысль, 1981. – 328 с.
27. Вьетнам: Карманная энциклопедия / сост. Е. П. Глазунов, И. Е. Алешина, Н. И. Никулин. – М. : Муравей-Гайд, 2001. – 240 с.
28. Гвоздарев Б. Интеграционные процессы в западном полушарии на современном этапе: позиция США, латиноамериканский аспект и интересы Российской Федерации / Б. Гвоздарев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://iskran.iip.net/russ/works98/gvosdarev.html>
29. Географический энциклопедический словарь. Географические названия / гл. ред. А. Ф. Трёшников. – М. : Сов. энциклопедия, 1989. – 592 с.
30. География России : энцикл. словарь / гл. ред. А. П. Горкин. – М. : ДиректМедиа Пабблишинг, 2006. – 5780 с.
31. Герасименко Т. И. Тунисские берберы. Взгляд изнутри / Т. И. Герасименко // География. – 2008. – № 8 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geo.1september.ru/article.php?ID=200800805>
32. Горин В. Б. Знаменитые столицы и города мира (справочник) / В. Б. Горин, В. В. Лисюченко. – Ростов-на-Дону : Изд-во «Феникс», 2000. – 512 с.
33. Горкин А. П. Материалы по географии обрабатывающей промышленности США в начале XXI века / А. П. Горкин // География – 2006. – № 4 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geo.1september.ru/article.php?ID=200600407>
34. Горкин А. П. Место промышленности США в мировой экономике / А. П. Горкин // География в школе. – 2007. – № 1. – С. 17–23 ; № 2. – С. 10–13.
35. Горкин А. П. Обрабатывающая промышленность США в постиндустриальную эпоху – продолжение развития или начало упадка? / А. П. Горкин // Известия РАН. Сер. геогр. – 2005. – № 1. – С. 77–89.
36. Горкин А. П. Постиндустриальный промышленный комплекс США / А. П. Горкин // Вестник Моск. ун-та. Сер. 5. Геогр. – 2004. – № 4. – С. 18–24.
37. Горкин А. П. Роль обрабатывающей промышленности в постиндустриальной экономике США / А. П. Горкин // География в школе. – 2007. – № 3. – С. 20–27; № 4. – С. 26–29.
38. Горкина Т. И. Энергетика Соединенных Штатов Америки / Т. И. Горкина // География в школе. – 2008. – № 3. – С. 12–22; № 4. – С. 19–22.
39. Горайчук О. М. Іноземні інвестиції в економіці Канади / О. М. Горайчук, І. П. Мандрик // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2007. – № 2. – С. 78–82.
40. Гуляев В. И. Города-государства майя / В. И. Гуляев. – М. : Наука, 1978. – 305 с.
41. Гуляев В. И. Сколько раз открывали Америку? / В. И. Гуляев. – М. : Знание, 1978. – 112 с.
42. Дарусенков О. Т. Республика Куба / О. Т. Дарусенков. – М. : Мысль, 1976. – 215 с.
43. Дейч Т. Китай – Африка: экономические отношения на рубеже XXI века / Т. Дейч // Азия и Африка сегодня. – 2006. – № 4. – С. 30–36.
44. Джаман М. А. Этногеографические аспекты развития глобализации и регионализации в современном мире : монография ; под ред. М. А. Джамана / М. А. Джаман, П. В. Шуканов. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 200 с.
45. Джангужин Р. Н. Казахстан постсоветский / Р. Н. Джангужин / Ин-т мировой экономики и международных отношений. – К., 2002. – 482 с.
46. Джуга О. Зміни на польському ринку праці після вступу до Європейського Союзу / О. Джуга, І. Мандрик // Європейський Союз та Україна: Перспективи трансформації двосторонніх відносин : зб. матеріалів III щорічної Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми міжнародних відносин: політичні, економічні та правові аспекти (м. Львів, 25 жовтня 2013 р.)». – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. – С. 32–35.
47. Донцов П. В. Проблемы государственного устройства Канады / П. В. Донцов //

Евразийский юридический журнал. – 2009. – № 10. – С. 90–97.

48. Дружинин Н. Л. Япония: Экономическое чудо / Н. Л. Дружинин. – СПб. : Питер, 2003. – 272 с.

49. Дубович І. Країнознавчий словник-довідник – 5-те вид., перероб. і доп. / І. Дубович. – К. : Знання, 2008. – 839 с.

50. Дьяконов О. И. США – Центральная Америка: плюсы и минусы ЗСТ / О. И. Дьяконов // Латинская Америка. – 2008. – № 7. – С. 25–31.

51. Жук П. Етнополітична карта світу ХХІ століття / П. Жук, Н. Мазур, Р. Соломонюк, Р. Турчак. – Тернопіль : Мандрівець, 2000. – 238 с.

52. Заяц Д. В. Западная Сахара (Сахарская Арабская Демократическая Республика) // География. – 2005. – № 19 / Д. В. Заяц [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geo.1september.ru/article.php?ID=200501902>

53. Заяц Д. В. Республика Сомалиленд. – География. – 2002. – № 21 / Д. В. Заяц [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geo.1september.ru/article.php?ID=200202103>

54. Казанцева Н. А. Роль нового регионализма в современной Канадской федерации / Н. А. Казанцева // Вестник ЧитГУ. – 2008. – № 5 (50). – С. 148–153.

55. Касимов О. Основные проблемы природопользования в Центральной Азии / О. Касимов // Вопросы экономических наук. – 2005. – № 2. – С. 210–214.

56. Ковтукович О. В. Вечный Египет. Очерки прошлого и настоящего долины Нила / О. В. Ковтукович. – М. : Наука, 1989. – 151 с.

57. Койчуманов Т. Проблемы идентификации экономических интересов государств Центральной Азии / Т. Койчуманов // Центральная Азия и Кавказ. – 2003. – № 3. – С. 164–170.

58. Колорит Гватемалы // Латинская Америка. – 2007. – № 6. – С. 103–104.

59. Комков Е. Г. Канадские провинции, американские штаты, трансграничные регионы / Е. Г. Комков // США – Канада: экономика, политика, культура. – 2007. – № 2. – С. 75–90.

60. Комлев С. Экономика Канады – радикальные перемены / С. Комлев // Мировая экономика и международные отношения. – 1998. – № 8. – С. 68–74.

61. Корея: Карманная энциклопедия / сост. С. В. Волков, Т. М. Симбирцева. – М. : Муравей-Гайд, 2000. – 496 с.

62. Коршунов Е. Испытания Нигерии / Е. Коршунов // Азия и Африка сегодня. – 1968. – № 10. – С. 22–23; № 11. – С. 24–25; № 12. – С. 10–11.

63. Кочетов З. Г. Геоэкономика (Освоение мирового экономического пространства) : учебник / З. Г. Кочетов. – М. : БЭК, 1999. – 480 с.

64. Кравченко С. Ісламські гальма в експресі демократії (релігійна ситуація в Центральній Азії) / С. Кравченко // Політика і час. – 2002. – № 7. – С. 46–49.

65. Кравченко С. Тривожні тенденції. Центральна Азія: виклики стабільності та проблеми регіональної безпеки / С. Кравченко // Політика і час. – 2003. – № 10. – С. 53–58.

66. Лажнік В. Й. Двопалатні парламентські системи країн світу як об'єкт країнознавчих політико-географічних досліджень / В. Й. Лажнік, М. А. Наход // Наук. вісн. ВДУ. Географічні науки (Економічна і соціальна географія, країнознавство). – 1999. – № 9. – С. 74–82.

67. Лажнік В. Й. Зовнішньоторговельні відносини України із країнами Балтії / В. Й. Лажнік, Ю. В. Дерев'янчук // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2010. – № 3. – С. 128–140.

68. Лажнік В. Й. Зовнішня торгівля між Україною та США: динаміка, сучасний стан, регіональна диференціація / В. Й. Лажнік, Л. С. Мельник // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2012. – № 9 (234). – С. 144–154.

69. Лажнік В. Й. Зовнішня торгівля Південно-Африканської Республіки на рубежі століть / В. Й. Лажнік, О. О. Кравченко // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2008. – № 1. – С. 238–249.

70. Лажнік В. Й. Зовнішня торгівля товарами між Україною і країнами Латинської Америки / В. Й. Лажнік, М. О. Подзерук // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2008. – № 6. – С. 79–88.

71. Лажнік В. Й. Основні напрями співробітництва між Україною і Казахстаном / В. Й. Лажнік, В. С. Мамбетова // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 11. – С. 142–153.
72. Лажнік В. Й. Основні тенденції в розвитку сучасних урбанізаційних процесів у США / В. Й. Лажнік, Я. В. Вовчук // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2012. – № 18 (243). – С. 121–131.
73. Лажнік Володимир. Особливості сучасних внутрішньодержавних міграцій населення Чеської Республіки / Володимир Лажнік // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2014. – № 11 (288). – С. 76–85.
74. Лажнік В. Й. Особливості сучасного демографічного та етнополітичного розвитку Мексики / В. Й. Лажнік, Т. О. Подобінська // Наук. вісник Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2003. – № 8. – С. 273–280
75. Лажнік В. Й. Особливості сучасного індустріального розвитку Аргентини / В. Й. Лажнік, А. Ю. Гетманчук // Наук. вісник Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2007. – № 2. – С. 118–126.
76. Лажнік В. Й. Особливості сучасної демографічної ситуації в Сербії / В. Й. Лажнік // Актуальні проблеми країнознавчої науки : матеріали III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 15–16 грудня 2015 р.) / за ред. В. Й. Лажніка. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – С. 124–132.
77. Лажнік Володимир. Особливості розвитку сучасних урбанізаційних процесів у Чеській Республіці / Володимир Лажнік, Яна Вовчук // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2013. – № 16 (265). – С. 101–112.
78. Лажнік Володимир. Політико-географічний аналіз просторових і кількісних особливостей сучасного адміністративно-територіального поділу країн Африки / Володимир Лажнік // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2016. – № 14 (339). – С. 54–64.
79. Лажнік В. Й. Порівняльний аналіз парламентських виборів у США в 2004 і 2006 роках / В. Й. Лажнік, Н. В. Андросюк // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2007. – № 2. – С. 187–196.
80. Лажнік В. Й. Порівняльний аналіз рівня соціально-економічного розвитку федеральних земель Німеччини / В. Й. Лажнік, А. Ю. Гетманчук // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2009. – № 10. – С. 91–102.
81. Лажнік В. Й. Просторові особливості розстановки партійно-політичних сил на сучасному етапі розвитку Федеративної Республіки Німеччини / В. Й. Лажнік, О. О. Пасхалова // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2012. – № 18 (243). – С. 138–146.
82. Лажнік В. Й. Соціальні проблеми розвитку країн Західної Африки / В. Й. Лажнік, С. А. Оліферович // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2010. – № 15. – С. 122–132.
83. Лажнік В. Й. Сучасна демографічна ситуація в Албанії / В. Й. Лажнік // Актуальні проблеми країнознавчої науки : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 15–16 листопада 2016 р.) / за ред. В. Й. Лажніка. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – С. 147–153.
84. Лажнік В. Й. Сучасна демографічна ситуація в Болгарії / В. Й. Лажнік // Актуальні проблеми країнознавчої науки : матеріали II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 14–15 травня 2015 р.) / за ред. В. Й. Лажніка. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – С. 79–86.
85. Лажнік В. Й. Сучасна демографічна ситуація в країнах Центральної Африки / В. Й. Лажнік, Я. В. Калініна // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2011. – № 18. – С. 108–118.
86. Лажнік В. Й. Сучасні міждержавні міграції населення в Чеській Республіці / В. Й. Лажнік, С. О. Пугач // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2013. – № 6 (255). – С. 73–84.

87. Лексин И. В. Эволюция территориального устройства Канады / И. В. Лексин // Конституционное и муниципальное право. – 2006. – № 8. – С. 38–42.
88. Линч Дж. Революции в Латинской Америке 1808–1826 / Дж. Линч ; пер. с англ. Е. Н. Феерштейн и В. Н. Павлова / под ред. З. В. Голубева. – М. : Прогресс, 1979. – 408 с.
89. Луцишин П. В. Географія продуктивних сил Польщі: навч. посіб. / П. В. Луцишин, Д. Ю. Клімонт, С. В. Федонюк. – Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – 356 с.
90. Малащенко А. Исмализм в Африке в контексте сепаратистских движений / А. Малащенко // Россия и мусульманский мир. – 2007. – № 2. – С. 164–168.
91. Малюк Б. І. Структура мінерально-сировинного комплексу країн світу : довід. вид. : у 2 т. / Б. І. Малюк, В. І. Калінін, О. Б. Бобров, М. Д. Красножон ; Держ. комітет природних ресурсів України ; Укр. держ. геологорозвідувальний ін-т (УкрДГРІ) / Д. С. Гурський (відп. ред.). – Л. : ЗУКЦ, 2004. Т. 2 : Близький Схід, Африка, Південна і Північна Америка. – Л. : ЗУКЦ, 2004. – 400 с.
92. Мандрик І. П. Особливості розвитку міжнародного туризму в країнах Південної Європи / І. П. Мандрик, А. В. Шиманська // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Географічні науки. – 2004. – № 5. – С. 354–360.
93. Мандрик І. П. Особливості функціонування транспортної системи Росії в перехідний період економіки / І. П. Мандрик // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2006. – № 3. – С. 249–255.
94. Мандрик І. П. Машинобудівний комплекс Південної Кореї / І. П. Мандрик, О. І. Алісова // Науковий вісник Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2007. – № 2. – С. 126–130.
95. Мандрик І. П. Міждержавні відносини України та Південно-Африканської Республіки / І. П. Мандрик, В. В. Андросюк // Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Міжнародні відносини. – 2009. – № 11. – С. 137–142.
96. Мандрик І. П. Місце і роль міжнародного туризму в економіці країн Південно-Східної Азії / І. П. Мандрик, А. В. Баранюк // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Географічні науки. – 2010. – № 3. – С. 171–177.
97. Мандрик І. П. Сучасний стан та тенденції розвитку і розміщення будівництва в Чеській Республіці / І. П. Мандрик // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Географічні науки. – 2010. – № 15. – С. 133–139.
98. Мандрик І. П. Особливості розвитку туризму в Португалії / І. П. Мандрик, І. В. Степасюк // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Географічні науки. – 2012. – № 9 (234). – С. 153–159.
99. Мандрик І. П. Особливості розвитку нових видів зв'язку в країнах Західної Європи / І. П. Мандрик, Д. М. Ольховик // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2012. – № 18 (243). – С. 131–138.
100. Мандрик І. П. Сучасні особливості розвитку та розміщення промисловості Республіки Білорусь / І. П. Мандрик, О. А. Шевчук // Наук. записки СумДПУ ім. А. С. Макаренка. Географічні науки / гол. ред. Б. М. Нешатаєв. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. – Вип. 6. – С. 115–126.
101. Мандрик І. П. Економіко-географічні аспекти розвитку промисловості Республіки Білорусь / І. П. Мандрик // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2015. – № 15 (316). – С. 18–23.
102. Мандрик І. П. Паливно-енергетичний комплекс Республіки Білорусь: сучасний стан та проблеми розвитку / І. П. Мандрик, О. А. Шевчук // Актуальні проблеми країнознавчої науки : матеріали II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 14–15 трав. 2015 р.) / за ред. В. Й. Лажніка. – Луцьк : Вежа-друк, 2015. – С. 30–34.
103. Мандрик І. П. Особливості соціально-економічного розвитку Польщі після вступу до Європейського Союзу / І. П. Мандрик // Актуальні проблеми країнознавчої науки : матеріали I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 9–10 жовтня 2014 р.) / за ред. В. Й. Лажніка. – Луцьк : Вежа-друк, 2014. – С. 26–30.

104. Мандрик І. П. Транспортна система Російської Федерації в інтеграційних процесах / І. П. Мандрик // Проблеми європейської інтеграції і транскордонного співробітництва: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 29–30 вересня 2005 р. / за ред. В. Й. Лажніка і С. В. Федонюка. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – С. 472–474.
105. Мандрик І. П. Сучасний стан та проблеми розвитку туризму в Польщі / І. П. Мандрик, О. М. Джуга // Актуальні проблеми міжнародних відносин і зовнішньої політики країн світу : матеріали Міжнар. наук.-практ. конфер. (Луцьк, 11–12 жовтня 2012 р.) / за ред. В. Й. Лажніка та С. В. Федонюка. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – С. 277–282.
106. Мандрик І. П. Основні напрями міжрегіонального співробітництва західних областей України та воєводств Польщі / І. П. Мандрик // Європейська інтеграція : досвід Польщі та України : кол. моногр. / за заг. ред. Н. В. Павліхи. – Луцьк – Люблін : Drukarnia Kolor Lublin, 2013. – С. 81–92.
107. Махновский Д. Е. Система расселения США на современном этапе развития / Д. Е. Махновский // Известия Русского геогр. общества. – 2006. – Т. 138. – Вып. 6. – С. 64–71.
108. Митина Е. Узбекистан на пути экономических реформ / Е. Митина // МЭиМО. – 2003. – № 2. – С. 125–128.
109. Миськів Р. П. Сучасний стан розвитку й розміщення машинобудування Італії / Р. П. Миськів, І. П. Мандрик // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Географічні науки. – 2010. – № 3. – С. 117–122.
110. Мокрушина Л. С. Австралия: переход к устойчивому развитию / Л. С. Мокрушина // География в школе. – 1998. – № 3. – С. 42–47.
111. Народонаселение мира : энциклопедический словарь / гл. ред. Г. Г. Меликьян. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1994. – 640 с.
112. Народонаселение стран мира : справочник / под ред. Б. Ц. Урланиса, В. А. Борисова. – М. : Финансы и статистика, 1984. – 447 с.
113. Народы и религии мира : энцикл. / гл. ред. В. А. Тишков ; редкол. О. Ю. Артемов (отв. секретарь) и др. – М. : БРЭ, 1998. – 928 с.
114. Немова Л. А. Роль государства в экономике Канады / Л. А. Немова // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2005. – № 3. – С. 39–60.
115. Нигерия : справочник [отв. ред. А. М. Васильев] ; РАН, Ин-т Африки. – М. : Наука, 1993. – 348 с.
116. Николаенко В. Д. Гватемала становится ближе / В. Д. Николаенко // Международная жизнь. – 2008. – № 6. – С. 3–12.
117. Новак І. І. Особливості адміністративно-територіального устрою країн Латинської Америки / І. І. Новак, В. Й. Лажнік // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2010. – № 15. – С. 90–102.
118. Новак І. І. Суспільно-політичний розвиток Куби / І. І. Новак, І. П. Мандрик // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Міжнародні відносини. – 2010. – № 26. – С. 76–85.
119. Нуньес Хименес А. География Кубы / Хименес А. Нуньес. – М. : Прогресс, 1969. – 310 с.
120. Ощепкова В. В. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии / В. В. Ощепкова. – М. : Каро, 2004. – 335 с.
121. Павленко Ю. Історія світової цивілізації: соціокультурний розвиток людства : навч. посібник. Вид. 3-тє, стереотип. / Ю. Павленко ; відп. ред. та автор вст. слова С. Кримський. – К. : Либідь, 2001. – 360 с.
122. Папцов А. Новые направления аграрной политики Канады / А. Папцов // АПК: Экономика, управление. – 2007. – № 1. – С. 51–52.

123. Пименова Р. А. Социальные и экологические аспекты устойчивого развития Латинской Америки / Р. А. Пименова // Вестник Моск. ун-та. Сер. 5. Геогр. – 2006. – № 6. – С. 42–45.
124. Пименова Р. А. Структурно-географические изменения в обрабатывающей промышленности Латинской Америки в 70–80-е годы / Р. А. Пименова // Вестн. Моск. ун-та. Серия 5. География. – 1990. – № 3. – С. 100–106.
125. Поликанов Д. В. Конфликты в Африке и деятельность международных организаций по их урегулированию / Д. В. Поликанов. – М. : Ин-т Африки РАН, 1998. – 192 с.
126. Попов В. В. Канада: Особенности промышленного развития / В. В. Попов. – М. : Наука, 1983. – 200 с.
127. Прибытковский Л. Нигерия при гражданском правлении / Л. Прибытковский // Азия и Африка сегодня. – 1980. – № 5. – С. 11–13.
128. Пуляркин В. А. Географические проблемы сельского хозяйства и продовольственных ресурсов в развивающихся странах / В. А. Пуляркин ; ред. А. А. Толоконникова ; ВИНТИ. – М. : ВИНТИ, 1981. – 130 с.
129. Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке / А. Пшеворский. – М. : РОССПЭН, 1999. – 320 с.
130. Развивающиеся страны: экономический рост и социальный прогресс / отв. ред. В. Л. Шейнис, А. Я. Эльянов. – М. : Наука, 1983. – 655 с.
131. Резникова О. Экономическое развитие государств Центральной Азии и Кавказа: роль внешних ресурсов // МЭиМО. – 2003. – № 4. – С. 87–96.
132. Рогачев С. В. Самый большой католический храм в мире не в Риме, а в Ямусукро / С. В. Рогачев // География. – 2002. – № 4 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geo.1september.ru/article.php?ID=200200404>
133. Роговский Е. А. 200 лет обрабатывающей промышленности США / Е. А. Роговский // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2003. – № 5. – С. 75–85 ; № 6. – С. 66–73.
134. Родионова И. А. Экономическая география : учебно-справочное пособие / И. А. Родионова, Т. М. Бунакова. – М. : Московский лицей, 2003. – 496 с.
135. Романова Н. Б. Реурбанизация в Западной Европе и США / Н. Б. Романова // Известия Всесоюзного геогр. общества. – 1985. – Т. 117. – Вып. 2. – С. 150–155.
136. Саломатина Н. Реликты Новой Зеландии / Н. Саломатина // Юный натуралист. – 1996. – № 2. – С. 34–36.
137. Салтыковская Л. В. Ближний Север Канады. Природные ресурсы, хозяйство, расселение / Л. В. Салтыковская. – М. : Наука, 1983. – 80 с.
138. Саушкин Ю. Г. Экономическая география: история, теория, методы, практика / Ю. Г. Саушкин. – М. : Мысль, 1973. – 559 с.
139. Сафаров Д. Почему у Японии много друзей в Африке и Азии? / Д. Сафаров // Азия и Африка сегодня. – 2008. – № 4. – С. 6–11.
140. Скубко Ю. С. Новые явления в экономике ЮАР / Ю. С. Скубко. – М. : Наука, 1985. – 231 с.
141. Словарь американской истории с колониальных времен до Первой мировой войны / под ред. А. А. Фурсенко. – СПб. : Изд-во «Д. Буланин», 1997. – 732 с.
142. Современная Австралия : справочник / отв. ред. К. В. Малаховский. – М. : Наука, 1976. – 448 с.
143. Современный капитализм : социально-экономический справочник / под ред. Милейковского А. Г. – М. : Политиздат, 1985. – 367 с.
144. Согрин В. В. Политическая история США. XVII–XX вв. – М. : Весь мир, 2001. – 400 с.
145. Соколов В. И. Северные территории в Канаде: управление и хозяйство / В. И. Соколов // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2008. – № 8. – С. 45–62.
146. Соколов В. И. Энергетика Канады: основные особенности и тенденции развития /

- В. И. Соколов // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2006. – № 7. – С. 3–20.
147. Соколов В. Современная Киргизия: многовекторность или безвекторность развития / В. Соколов, А. Сарыгулов // Вопросы экономики. – 2010. – № 2. – С. 139–149.
148. Стивенсон Д. Америка: страна, общество, люди / Д. Стивенсон. – Вашингтон : Информ. агентство США, 1992. – 216 с.
149. Страна на карте мира: Тонга. Единственная страна в Океании, никогда не бывшая колонией. Тонга и ее монархия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://portalostanah.ru/view.php?id=18>
150. Султанов Ш. Экономика Таджикистана: состояние и перспективы / Ш. Султанов // Экономист. – 2006. – № 6. – С. 68–77.
151. Сучасні тенденції розвитку Африканського континенту=Modern tendencies of the African continent development: Матеріали «круглого столу» Африканської групи послів (Алжир, Єгипет, Лівія, Південна Африка, Судан), К., 18 вересня 2003 р. / Міжрегіон. акад. управління персоналом. – К. : МАУП, 2004. – 72 с.
152. Территориальная структура хозяйства капиталистических стран в период НТР: Сдвиги и тенденции / отв. ред. Э. Б. Алаев, В. А. Колосов – М. : Наука, 1989. – 182 с.
153. Территориальная структура хозяйства современной Африки / [Ю. Д. Дмитриевский, Р. А. Горбачевич, К. А. Шахнович и др. ; отв. ред. Ю. Д. Дмитриевский]. – М. : Наука, 1980. – 285 с.
154. Тимошенко В. Н. Океания на современном этапе: забытые проблемы «ненужного» региона / В. Н. Тимошенко // Восток. Афро-Азиатские общества: история и современность. – 2009. – № 4. – С. 83–94.
155. Традиционные вожди в современной Нигерии // Азия и Африка сегодня. – 1980. – № 4. – С. 58–59.
156. Трансавстралийская железная дорога. Закладка первого звена в формирование Австралии // География. – 2002. – № 22. – С. 17.
157. Трансконтинентальная Австралийская железная дорога // География. – 2004. – № 7 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geo.1september.ru/article.php?ID=200400704>
158. Тшване – столица Азании // География. – 2005. – № 23 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geo.1september.ru/article.php?ID=200502306>
159. Уилсон Дж. Американское правительство / Дж. Уилсон. – М. : Прогресс, Универс, 1995. – 509 с.
160. Файзуллаев Д. А. Центральная Азия: особенности национального финансового кризиса // Азия и Африка сегодня. – 2009. – № 2. – С. 14–17.
161. Файзуллаев Д. Газовый потенциал Узбекистана и Туркменистана // Азия и Африка сегодня. – 2004. – № 9. – С. 13–17.
162. Фридман Л. Центральная Азия: структурные сдвиги в экономике // МЭиМО. – 2002. – № 7. – С. 78–87.
163. Фоняков И. О. Япония в моем блокноте / И. О. Фоняков. – СПб. : Союз, 2003. – 192 с.
164. Фучс Х. Латинская Америка. Современные социально-экономические проблемы / Х. Фучс. – М. : Прогресс, 1986. – 199 с.
165. Харитонов В. М. Урбанистическая структура США: тенденции развития / В. М. Харитонов // Известия РАН. Сер. Геогр. – 1992. – № 4. – С. 65–73.
166. Харитонов В. М. Урбанизация в США / В. М. Харитонов. – М. : Изд-во МГУ, 1983. – 200 с.
167. Хачатуров К. Латиноамериканские уроки для России / К. Хачатуров. – М. : Междунар. отношения, 1999. – 400 с.
168. Хильберто Лопес-и-Ривас. Неолиберальная глобализация и автономия в Мексике / Лопес-и-Ривас Хильберто // Латинская Америка. – 2001. – № 9. – С. 17–25.
169. Хожемпо В. В. Сельское хозяйство Канады: корни успеха / В. В. Хожемпо // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Экономика. – 2004. – № 1. –

С. 161–164.

170. Хорошилов И. И. Сельское хозяйство Канады / И. И. Хорошилов, В. И. Хорошилова. – М. : Колос, 1976. – 368 с.
171. Цапок С. Етнодемографічна картина сучасного світу (енциклопедичне дослідження) / С. Цапок. – Львів : ІРД НАН України, 2007. – 418 с.
172. Центральна Азія – регіон перспектив // Політика і час. – 2004. – № 7–8. – С. 13–19.
173. Центральная Азия – новый фаворит иностранных инвесторов // МЭиМО. – 2000. – № 3. – С. 72–79.
174. Центральная Азия: структурные сдвиги в экономике и сфере занятости // Панорама содружества. – 2005. – № 2. – С. 26–30.
175. Черкасов А. И. Где Дальний Восток встречается с Дальним Западом: канадский город Ванкувер (и другие города Британской Колумбии) // География. – 2008. – № 15 / А. И. Черкасов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://geo.1september.ru/view_article.php?ID=200801505
176. Черкасов А. И. Канадский Север: хозяйство, люди, отношения с Россией / А. И. Черкасов // География. 2005. – № 24 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geo.1september.ru/article.php?ID=200502402>
177. Черкасов А. И. Шесть регионов Канады. Квебек // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2008. – № 4. – С. 71–82.
178. Черкасов А. И. Шесть регионов Канады: очерки региональной географии / А. И. Черкасов // США–Канада: экономика, политика, культура. – 2006. – № 4. – С. 81–94.
179. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії / О. І. Шаблій. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 444 с.
180. Швец Е. А. Страны МЕРКОСУР: природные ресурсы – энергетика – интеграция / Е. А. Швец // География. – 2003. – № 14 (693) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geo.1september.ru/article.php?ID=200301403>
181. Швец Е. А. Энергетическая революция на Кубе / Е. А. Швец // География. – 2009. – № 21 (893). – 1–15 ноября.
182. Шереметьев И. Мексика: неолиберальная модель реформирования / И. Шереметьев // Мировая экономика и междунар. отношения. – 1998. – № 8. – С. 80–85.
183. Шестаков В. П. Америка извне и изнутри: очерки американской культуры и национального характера / В. П. Шестаков. – М. : ПКПО «Духовное возрождение», 1996. – 175 с.
184. Шлезингер А. Циклы американской истории / А. Шлезингер. – М. : Прогресс, Прогресс-Академия, 1992. – 692 с.
185. Штемпель Д. Население мира в 2000 г. / Д. Штемпель. – М. : Мысль, 1988. – 206 с.
186. Эггинтон Джейн. Аргентина : путеводитель / Джейн Эггинтон, Айан Макинтайр ; К. Ткаченко (пер.). – М. : ФАИР, 2008. – 176 с.
187. Эглау Х. О. Борьба гигантов: экономическое соперничество Европы, США, Японии / пер. с нем. / Х. О. Эглау. – М. : Прогресс, 1986. – 240 с.
188. Экономическая специализация провинций Бразилии // Вокруг света. – 2009. – Май. – С. 62–69.
189. Эстолл Р. География США : пер. с англ. / Р. Эстолл. – М. : Прогресс, 1977. – 428 с.
190. Южно-Африканская Республика : справочник. – М. : Наука, 1982. – 280 с.
191. Human Development Report. OUN. – New York : UNDP, 2015. – 179 p.
192. State of World Population 2010. – New York : United Nations Population Fund, 2010. – 110 p.
193. UNCTAD: Handbook of statistics. 2015. Geneva : Printed at United Nations, 2015. – 379 p.
194. World Economic Situation and Prospects 2016. – New York : United Nations, 2016. – 48 p.

195. World Investment Report 2010. UNCTAD. – New York and Geneva : UNCTAD, 2010. – 220 p.
196. World Population Ageing 2015. – New York : United Nations, 2015. – 152 p.
197. World Population Prospects The 2015 Revision. – New York : United Nations, 2015. – 59 p.

Інформаційні ресурси

1. Географічний портал. – Режим доступу : <http://www.geograf.com.ua/countries>.
2. Географіка: географічний портал. – Режим доступу : <http://geografica.net.ua/>.
3. Геосвіт. – Режим доступу : <http://geoswit.ucoz.ru>.
4. География стран мира. – Режим доступа : <http://geo-tur.narod.ru>.
5. Країни світу. – Режим доступу : <http://svit.ukrinform.ua>.
6. Энциклопедия Кругосвет. – Режим доступа : <http://www.krugosvet.ru/>.
7. Энциклопедия «Вокруг света». – Режим доступа : <http://www.vokrugsveta.ru/encyclopedia/>.

ДЛЯ НОТАТОК

Навчально-методичне видання

**Лажнік Володимир Йосипович,
Мандрик Ірина Петрівна**

Країнознавство

Навчально-методичний комплекс дисципліни

Друкується в авторській редакції

*Підписано до друку 19.04.2017 р. Формат 60х84/16.
Друк цифровий. Папір офс. Гарн. Таймс Нью Роман.
Обсяг 5,48 ум. друк. арк., 5,20 обл.-вид. арк. Тираж 50 пр.*

Друк – факультет міжнародних відносин СНУ ім. Лесі Українки
(43000, м. Луцьк, вул. Винниченка, 28)

